Pedagogická fakulta
Faculty of Education
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
University of South Bohemia in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Bouře v krajinomalbě 20. století
The theme of the storm in landscape painting of the 20th century

Vypracovala: Bc. Karolína Bžochová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr., MgA. Petra Vichrová, Ph.D.

České Budějovice
2025

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

Bc. Karolína Bžochová

Poděkování

Ráda bych vyjádřila poděkování vedoucí této práce Mgr. et Mgr., MgA. Petře Vichrové, Ph.D., za trpělivost a odborné vedení v průběhu celého procesu tvorby.

Abstrakt

Teoretická část

Teoretická část je zaměřena na malířství s tématem bouře v krajinomalbě 20. století a analyzuje téma i v kontextu výkladu pojmů meteorologických jevů. Dále mapuje výtvarný žánr krajinomalby výtvarných umělců 1. poloviny 20. století. Práce objasňuje hlediska, z nichž při zkoumání uměleckých projevů vycházíme, a nastiňuje historický vývoj krajinomalby. Další část se zaměřuje na etapy výtvarného života moderních umělců, v nichž se toto téma objevilo.

Praktická část

Součástí praktické části jsou skici a přípravné studie dokumentující průběh a realizaci tvorby, jejímž výsledkem je autorská kniha.

Klíčová slova

Bouře, krajinomalba, 1. polovina 20. století, oblaka, počasí

Formát bibliografické citace práce

BŽOCHOVÁ, Karolína. Bouře v krajinomalbě 20. století. České Budějovice, 2024. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. et Mgr., MgA. Petra Vichrová, Ph.D.

Abstract

The theoretical part

The theoretical section focuses on painting with the theme of storms in 20th century landscape art and also analyzes the topic from a meteorological perspective. Furthermore, it explores the artistic genre of landscape painting by artists from the first half of the 20th century. The diploma thesis clarifies the perspectives applied when examining artistic expressions and outlines the historical development of landscape painting. It emphasizes the stages in the artistic careers of modern artists where this theme prominently appeared.

Practical part

The practical part includes sketches and preparatory studies documenting the process and realization of the work, culminating in the creation of an original artist's book.

Keywords

Storm, landscape painting, 1st half of the 20th century, clouds, weather

Obsah

Úvod 7

I. Teoretická část 9

1 Vývoj a proměny krajinomalby v historickém kontextu 10

1.1 Symbolika bouřkových jevů v krajinomalbě 12

1.2 Proměna krajiny od kulisy k žánru 14

1.3 Počasí a atmosféra v krajinomalbě v 1. polovině 20. století 18

2 Vznik oblaků a bouří z pohledu meteorologie 23

2.1 Optické fenomény pozorovatelné na obloze 29

3 Bouře a atmosférické jevy v tvorbě vybraných malířů 20. století 34

3.1 Podnebí Polska a jeho odraz v neoromantické krajinomalbě 37

3.2 Podnebí a umělecká inspirace Finska 38

3.3 Francouzské klima a jeho odraz v malířské tvorbě 39

3.4 Přírodní scenérie Německa v díle Emila Noldeho 42

3.5 Belgické podnebí v tvorbě surrealismu 45

3.6 Klima Spojených států v tvorbě amerických malířů 46

3.7 Podnebí a krajina v českém malířství 50

II. Praktická část 55

4 Bouře v autorské tvorbě 56

4.1 První deník: Experiment s inkoustem a savem 60

4.2 Druhý deník: Krajiny a obloha olejovým pastelem 61

Závěr 63

Seznam použité literatury 65

Citace webových zdrojů 69

Seznam příloh 72

Přílohy 73

Zdroje příloh 106

Úvod

Předkládaná diplomová práce Bouře v krajinomalbě 20. století představuje stručný přehled námětu bouře a oblaků v malířských dílech. Dále se pak věnuje otázce jejího vzniku z meteorologického hlediska, její vizuální podobě, a především uměleckohistorickému vývoji tohoto námětu v malířství. První část práce je zaměřena na žánr krajinomalby a samotný vznik bouří, druhá se věnuje vybraným umělcům 1. poloviny 20. století. Cílem práce je poskytnout komplexní pohled na toto téma a analyzovat jeho historický vývoj, uměleckou interpretaci a výtvarné vyjádření vybraných umělců.

Úvod do uměleckého žánru krajinomalby s náměty bouří představuje zajímavý fenomén, kdy se propojuje umění s přírodou a projevuje se v obrazech 20. století. Žánr krajinomalby je bohatý na tematická zobrazení inspirovaná různými meteorologickými jevy, přičemž bouře, a zejména oblaka jsou v umělecké tvorbě hojně zastoupena. Význam krajinomalby v 1. polovině 20. století je reflektován nejen z pohledu vnímání krajiny jako objektu výtvarného zájmu, ale také jako odraz společenských, politických a technologických dobových změn.

Vznik oblaků a bouří z meteorologického hlediska přináší do tohoto tématu zajímavý vhled, jak přírodní procesy ovlivňují tvorbu umělců a jakým způsobem jsou světelné efekty těchto jevů zaznamenávány na plátně. Zobrazení bouří v krajinomalbě pak představuje dynamické a proměnlivé téma, které umělcům umožňuje vyjádřit dramatické momenty a sílu přírody.

Teoretická část práce je rozdělena do dvou hlavních okruhů. První se zabývá obecnou charakteristikou krajinomalby včetně stručného nástinu historie tohoto žánru a námětem bouře a její mytologickou symbolikou. Další část je věnována meteorologickému popisu vzniku oblaků a bouřek. Následující kapitola představuje konkrétní umělce z 1. poloviny 20. století, jejichž díla mají v tomto kontextu zvláštní význam. Vybraní představitelé jsou řazeni chronologicky dle doby, v níž žili a tvořili, a dle národnosti.

Praktická část zahrnuje obrazy a přípravné studie dokumentující průběh a realizaci tvorby, jejímž výsledkem je autorská kniha s námětem bouří a oblaků. Autorka zde experimentuje s různými médii na formátech podložek od A6 po A1, přičemž pracuje s přírodním, vlastnoručně vyrobeným pigmentem, dále pak savem a inkoustem a v neposlední řadě i s olejovým

pastelem. Součástí diplomové práce je také vzorník a přípravné skici vytvořené přírodními pigmenty zaměřující se na barevnost bouřky od jejího počátku přes průběh až po její konec.

Cílem diplomové práce je představit zobrazování bouří, zejména v období 1. poloviny 20. století, shromáždit dostupné informace o dílech, v nichž je tento meteorologický jev zobrazen, a soustředit se na jejich význam a interpretaci.

I. Teoretická část

1 Vývoj a proměny krajinomalby v historickém kontextu

Krajinářství je obor, který pronikl do mnoha výtvarných oblastí, ať už se jedná o malbu, grafiku nebo sochařství. V umělecké tvorbě se jedná o zachycení krajiny, která může být buď nedotčená, nebo s viditelnými zásahy člověka, například v podobě architektury či zemědělství.[1] Krajinu tvoří mnoho rozmanitých struktur. Utvářejí ji kopce, hory, jezera, řeky a mnoho dalších prvků. Její nedílnou součástí je ale i nebe. Za hranicemi krajiny bychom tedy mohli definovat půdu, horizont a oblohu.[2]

Krajina může být i pouhou kulisou pro figurální výjev. Motiv krajiny v sobě zahrnuje procesy, které jsou podstatné pro lidskou existenci. Odrážejí se v něm naše představy o vzniku světa a jeho uspořádání ve formě různých vizí. Krajina je také prostředkem, kterým lidé umělecky vnímají přírodu a přisvojují si ji. Toto vnímání zahrnuje nejen vizuální krásu a smyslové prožitky, ale také filozofické úvahy, společenské vztahy a další významy, které příroda může mít pro jednotlivce i celou společnost.[3]

Krajina nám pomáhá pochopit náš směr a místo ve světě. Ukazuje, odkud přicházíme, kam směřujeme, kdo jsme a proč jsme právě zde. Stejně jako obraz od Paula Gauguina[4] s názvem *Odkud přicházíme? Co jsme? Kam jdeme?* (viz Přílohy I., obr. 1) klade základní existenciální otázky, které se dotýkají lidské identity, smyslu života a konečnosti. I pohled na krajinu nás může vést k hlubokému zamyšlení nad sebou samými. Krajina jako taková slouží nejen jako fyzický prostor, ale jako prostředek pro uvědomění si naší minulosti, přítomnosti i budoucnosti. Stává se symbolem našich životních cest a směrů. Krajina, která nás obklopuje, vytváří pozadí pro naše osobní hledání.[5] Různé podoby vnímané krajiny se projevují ve stylizovaném, realistickém nebo třeba v imaginativním pojetí.[6]

Motivy krajiny se vyvíjely v průběhu času s ohledem na změny ve společnosti a kulturních tradicích, stejně jako ve vztahu mezi člověkem

[1] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník.* Praha: Academia, 2010, 184 s.
[2] [Srov.] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: k fenomenologii architektury.* Praha: Odeon, 1994, 13 s.
[3] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník.* Praha: Academia, 2010, 184 s.
[4] Paul Gauguin byl ovlivněn impresionisty. Vypracoval si však svůj vlastní styl, charakteristický čistou barvou. V tvorbě ho ovlivnilo Tichomoří a jeho pobyt na Tahiti. [Srov.] NEDVĚD, Tomáš – kolektiv autorů. *Slavné obrazy: Mistrovská díla v souvislostech.* Universum, 2019, 183 s.
[5] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově.* Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 6 s.
[6] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník.* Praha: Academia, 2010, 184 s.

a přírodou, která je pro jeho existenci nezbytná. Tento vývoj postupně vedl k tomu, že se motiv krajiny začal objevovat v umění. Ze začátku jako reálná nebo symbolická součást výjevů s postavami, postupem času se krajina však stala samostatným prvkem, který nese jedinečné významy, jež nelze vyjádřit žádným jiným motivem. Zatímco dříve byla krajina vnímána pouze jako pozadí nebo doplněk k hlavnímu ději obrazu, postupně se vyvinula do samostatného uměleckého žánru, který má svou vlastní hodnotu a význam. Tato proměna ukazuje, jak se vnímání krajiny měnilo spolu s vývojem lidské společnosti a jaký význam jí lidé v různých obdobích přikládali.[7]

Když nahlédneme do dějin umění, zjistíme, že prvky přírody se začaly objevovat velmi brzy. V umění starověkého Egypta si například můžeme všimnout, že se krajinné téma vyskytuje v hrobkách v Thébách. Jsou na nich vyobrazeny například rostlinné a zvířecí motivy, naznačující krajinu. Většinou souvisí se scénami lovu, bitev nebo rituálů. Podobné přírodní prvky se objevují i ve starověkém Řecku a Římě, kde byly často zachyceny jako pozadí k figurám. Jedním z výrazných příkladů jsou Pompeje, kde zůstaly zachovány nástěnné malby s vyobrazením krajiny jako součásti života a prostředí. Toto starověké umění odráží první snahy zachytit krajinu jako prostor pro život a příběhy lidí. V raném umění krajina měla především funkci dekorativní stafáže, neboť doplňovala příběhy a události. Její symbolický význam se také přenesl do středověkého umění, a to většinou již jen jako náznak prostředí, který reflektoval duchovní atmosféru doby.[8]

Motiv krajiny bychom nalezli ve všech kulturních oblastech.[9] V Evropě, v souvislosti s raným křesťanstvím, lze u obrazů spatřit náměty jako rajské zahrady či Galilejské moře. Všechna zachycení vyžadovala alespoň základní znalost přírodní kulisy.[10]

Krajina – ať již reálná, nebo vymyšlená – je mnohovrstevnatým světem plným proměnlivých tvarů, živlů a pohybu. Nabízí prostor nejen pro zkoumání exaktními vědami, jako jsou meteorologie, geologie či ekologie, ale také pro osobní interpretace. V každé její proměně se odráží atmosférické procesy a přirozená dynamika, což inspiruje jak vědecké bádání, tak hlubší osobní

[7] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2010, 184 s.
[8] [Srov.] HRON, Josef. *Jak malovat krajinu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 35 s.
[9] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2010, 185 s.
[10] [Srov.] STURGIS, Alexander. *Jak rozumět obrazům: malby a jejich náměty*. Slovart, 2006, 166 s.

zamyšlení nad krajinou jako živoucím prostředím.[11] Moderní satelitní snímky zachycující atmosférické jevy, jako jsou například dramatické bouřkové formace nebo jemné vrstvy mraků, mohou esteticky působit podobně jako mistrovská díla moderního umění. Tyto snímky odhalují krásu přírodních procesů, které byly kdysi přístupné pouze lidské fantazii a uměleckému oku. V tomto spojení vědy a umění se dají nacházet nejen podobnosti ve způsobu, jakým se obojí snaží pochopit a vyjádřit svět kolem nás, ale i hlubší propojení, které zdůrazňuje vzájemné ovlivňování lidského vnímání přírody a našich snah tuto přírodu zachytit, analyzovat a esteticky ocenit.[12] Následující kapitola se blíže soustředí na symbolickou rovinu bouřkových jevů a jejich význam v náboženské historii.

1.1 Symbolika bouřkových jevů v krajinomalbě

Bouře se odehrává na obloze, která je nedílnou součástí krajiny, jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly. V původním smyslu nebe symbolizovalo kosmickou sféru plnou tajemství a představovalo vzdálenou, téměř nedosažitelnou oblast. I dnes je často vnímáno jako nekonečná klenba, po které se pohybuje Slunce se svými denními cykly, přinášející životodárné světlo. Tento výškový prostor je tradičně spojován s myšlenkami na nadpozemský řád, transcendenci a tvořivou sílu, která oživuje svět například v podobě deště přinášejícího plodnost a obnovu. Nebe tak odráží kosmické principy nejen svou výškou, ale i svou nekonečnou hloubkou, v níž lidé už od pradávna nacházeli symboliku nadčasových a neviditelných sil, které přesahují každodenní zkušenost.[13]

Bouře je v symbolickém pojetí často vnímána jako tvořivá síla, která přináší na zemi úrodný déšť zajišťující plodnost a růst. K nim se vážou hromy, pokládané za hlas boha bouře, a blesky, jež symbolizují osvícení.[14] Bouřky jsou tedy považovány za úkazy doprovázející určitá božstva. Ve starověkém Řecku

[11] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově.* Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 7 s.
[12] BUCKLEY, Bruce, HOPKINS, J. Edward, WHITAKER, Richard. *Počasí – Velký obrazový průvodce.* 1. vyd. Rebo, 2006, 192 s.
[13] [Srov.] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: k fenomenologii architektury.* Praha: Odeon, 1994, 24 s.
[14] [Srov.] COOPER, J. C. *Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů.* Praha: Mladá fronta, 1999, 19 s.

byl s bouřemi spojován bůh Zeus, ve slovanské tradici byl bohem bouře, hromu a blesku Perun a v severské mytologii jím byl Thor.[15]

Podle Baleky oblaka a mračna symbolizovala ve starověkých mytologiích plodnost a život. Přinášela vláhu rostlinám tím, že stínila spalující slunce. Oblaka souvisela také s deštěm, jehož význam se ještě více prohluboval v okamžicích bouřky, která byla považována za zhmotnění přírodních sil. Bouře, s blesky protínajícími temné nebe, představovala dramatické spojení nebes a země, kdy oblaka hrála roli prostředníka mezi světy bohů a lidí. Díky své proměnlivosti a přítomnosti na obloze byla oblaka chápána jako příbytky bohů, jejich vozy nebo poslové, ale také jako hroziví obři či jiné bytosti, které v dramatickém světle bouřky působily děsivě a vzbuzovaly představu neznámých tajemných světů.[16] Bouřky byly vnímány jako obrazy proměny nebo střetu sil, které vedou k vyjasnění a porozumění.[17]

Symbolický význam počasí v umění má své kořeny už v náboženských a mytologických motivech. Jak již bylo zmíněno, bouře, vítr a déšť slouží jako symboly božského zásahu nebo duchovních zkoušek. Hlavní aspekty těchto přírodních jevů zaujímají v biblických a mytologických příbězích klíčové místo. Bouře v biblických scénách často symbolizuje zásah Boha, který přináší jak nebezpečí, tak i ochranu. Vyjadřuje to například příběh Krista na moři nebo v evangeliu podle Matouše příběh Krista uklidňujícího bouři. Podobná symbolika se odráží i v příběhu apoštola Petra, který zažívá zkoušku víry, když po vodě kráčí ke Kristu. Tento atmosférický jev tedy symbolizuje duchovní krizi, kterou Petr prožívá, a zároveň moc božské ochrany.[18]

Dalším typem jsou mytologické bouře, jež čerpají příběhy z antických bájí. Například u příběhu Filemona a Baucis od Ovidia bohové Zeus a Hermes vytvoří bouři, aby potrestali město, které je odmítlo přijmout. Příběh zdůrazňuje morální a etickou dimenzi bouře jako projevu božího hněvu a trestu za lidskou aroganci a nevlídnost.[19]

Bouřkový oblak symbolicky propojoval duchovní, neuchopitelný svět s hmotným a konkrétním. Proto byl vnímán jako ztělesnění života, plodnosti,

[15] [Srov.] BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. Praha: Portál, 2002, 33 s.
[16] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2010, 245 s.
[17] [Srov.] BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. Praha: Portál, 2002, 33 s.
[18] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.
[19] [Srov.] Tamtéž.

světla i vody. V bouřkách lidé spatřovali nejen přírodní jev, ale také kosmické drama, ve kterém se nebeské a pozemské síly střetávaly. Ve výtvarném umění, zejména v zobrazení bouřek, symbolizoval oblak nejen nebe a božský majestát, ale také dynamické kosmické dění.[20]

Napříč dějinami umění se význam bouře proměňoval a každý autor k tématu přispíval vlastním jedinečným pohledem. V renesanci se objevují malby, které zobrazují oblohu s dramatickými efekty světla, symbolizujícími božské stvoření. Například Hieronymus Bosch ve svém triptychu *Zahrada pozemských rozkoší* (viz Přílohy I., obr. 2) zobrazuje oblohu ve tvaru sféry, která evokuje stvoření světa a nebeskou ochranu, což zdůrazňuje propojení přírodních jevů s duchovním řádem. Dalším výrazným příkladem je novozákonní scéna s bouří na moři, která zachycuje Krista a apoštoly v loďce. Tento námět z 16. století ztvárnil nizozemský malíř Rembrandt van Rijn. Obraz *Bouře na Galilejském moři* (viz Přílohy I., obr. 3) zachycuje nevlídnost počasí jako symbol strachu a víry, kdy Kristus utišuje vlny a projevuje svou moc nad přírodními živly. Tento symbolický moment vyjadřuje důvěru a víru tváří v tvář chaosu a nebezpečí.[21]

Bouřky jsou nejčastěji doprovázeny blesky, které mají svou vlastní symboliku v podobě duchovního osvícení, inspirace či zjevení. Vyjadřuje okamžité uvědomění si pravdy a zničení nevědomosti.[22] V mnoha kulturách je blesk a hrom považován za projev síly nejvyšších bohů. I v Bibli se blesk vyskytuje v souvislostech s Božím hněvem a soudem a bývá tak často spojován s trestem a zlostí.[23] Další kapitola popisuje krajinomalbu a její doprovodné atmosférické jevy v kontextu tvorby novověkých umělců.

1.2 Proměna krajiny od kulisy k žánru

Vývoj krajinomalby jako samostatného uměleckého žánru byl dlouhý a postupný proces, jak již bylo nastíněno v předchozích kapitolách. Zatímco ve starověku a středověku byla krajina chápána spíše jako doprovodný či

[20] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník.* Praha: Academia, 2010, 245 s.
[21] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.
[22] [Srov.] COOPER, J. C. *Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů.* Praha: Mladá fronta, 1999, 18 s.
[23] [Srov.] BECKER, Udo. *Slovník symbolů.* Praha: Portál, 2002, 30 s.

symbolický prvek kompozice, v období renesance dochází k postupnému osamostatnění tohoto motivu.

Až do 15. století bránilo náboženské chápání světa tomu, aby se krajina plně rozvinula jako samostatný žánr. Byla vnímána spíše jako abstraktní symbol nebo dekorativní pozadí nežli jako konkrétní prostředí s vlastním významem. Výjevy tak více symbolizovaly určitou duchovní realitu než skutečný přírodní prostor. Proto se vytvářel nový způsob zobrazení krajiny, který se postupně vyvinul až ve vlastní malířský žánr, kdy krajina už nebyla jen pouhým doplňkem, ale stala se samostatným objektem zájmu umělců.[24]

Na počátku novověku se objevuje tendence pohlížet na krajinu více jako na předmět podrobený důkladnému zkoumání. To se také stalo jedním z hlavních uměleckých zájmů počátku 16. století. Umělci, jako Leonardo da Vinci a Albrecht Dürer, vytvářeli četné studie a skici inspirované pečlivým pozorováním přírody. Často se jednalo o cestovní kresby, které v deníkové formě dokumentovaly význam jednotlivých míst, a jejich zobrazení sloužilo k uchování paměti daného prostředí. Krajina se tak stala jakýmsi vizuálním ztvárněním a zápisníkem k zapamatování toho, co a kde se odehrálo. Vzniklý analytický přístup v zobrazování přírody byl zásadním krokem ke zrodu žánru krajinomalby.[25]

V severní Evropě se vývoj krajinářství vyznačoval osobitým přístupem malířů k atmosféře. Umělci byli velmi citliví k okolnímu prostředí, často umisťovali své výjevy do známé krajiny a zaměřovali se na specifické lokality, které jim byly blízké. V této době dominovala takzvaná komponovaná krajina, která sloužila jako pozadí pro figurální scény, zejména obrazy s postavami nebo událostmi. Prvním významným příkladem, kdy se krajina jako motiv začala osamostatňovat, je perokresba od Leonarda da Vinci, dále pak akvarel Albrechta Dürera, který také přispěl k rozvoji tohoto žánru. V 16. století vytvořil Albrecht Altdorfer první obraz krajiny bez lidských postav, což znamenalo důležitý krok směrem k samostatné krajinomalbě. Tímto způsobem se krajina stala významným tématem v umění, které umělcům umožnilo ztvárnit krásu a atmosféru přírody.[26] Nový způsob pohledu na krajinu jako na objekt studia pokračoval v barokních dílech holandských mistrů, kteří často vyjadřovali

[24] [Srov.] HRON, Josef. *Jak malovat krajinu.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 36 s.
[25] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově.* Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 30 s.
[26] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník.* Praha: Academia, 2010, 185 s.

atmosféru každodenního života prostřednictvím přírodních výjevů.[27] V 16. století také označil spisovatel Marcantonio Michiel dílo *Bouře* (viz Přílohy I., obr. 4) od italského renesančního malíře Giorgioneho výrazem „krajina". Toto slovo zde popisuje vyobrazený výjev.[28]

Giorgioneho slavné dílo *Bouře* (1508–1509) je zahaleno tajemstvím a jeho přesný význam nebyl nikdy zcela objasněn. Obraz je také znám pod názvem *Krajina s bouří, cikánkou a vojákem*.[29] Mistrovské dílo je však pozoruhodné především díky umělcově schopnosti vyjádřit harmonii mezi člověkem a přírodou. Tento vztah je zde znázorněn izolovanými postavami, které jsou zasazeny do poetické krajiny, kde se na obzoru rýsuje blížící se bouře. Zajímavé je, že původní záměr malby zahrnoval dvě koupající se ženy. Giorgione však změnil jednu z nich na postavu muže oblečeného v červeném šatu a během samotného procesu tvorby nechal svou představivost volně rozvinout. Bouře přitahuje diváka dramatickým napětím, které vyvolává blížící se nečas, s působivým využitím světla. Giorgione zde také prokázal citlivé vnímání okolní přírody, čímž dodal obrazu jedinečnou atmosféru, která inspirovala a nadchla jeho současníky i pozdější umělce. Světlo, stíny a jemné nuance barev jsou v tomto díle využity způsobem, který podtrhuje hloubku krajiny a emocionalitu scény. Obraz tak zůstává významným milníkem nejen v jeho tvorbě, ale i v dějinách evropského malířství.[30]

Blížící se bouřka a s ní přicházející mihotavé stíny mají v obraze důležitější poslání než samotný příběh.[31] Giorgione se velmi dobře naučil zachytit atmosférické jevy na pozadí, kterým dodával celkovou náladu obrazu. U díla *Bouře* toto pozadí běsnící bouřky jasně vyniká a stává se převažujícím nad ostatními prvky kompozice. Obraz je zároveň nejednoznačný a každý si v něm může nalézt svou vlastní interpretaci příběhu.[32]

Pozornost si zaslouží i nizozemský malíř 17. století **Aelbert Cuyp**, známý především svou krajinářskou tvorbou. Jeho díla o více než sto let později ovlivnila Johna Constabla žijícího na přelomu 18. a 19. století, který v něm spatřoval klíčovou postavu malby světla. Největší obdiv věnoval Cuyp obrazu *Dordrecht v bouři* (1650) (viz Přílohy I., obr. 5), kde je město s věžemi a větrnými

[27] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 30 s.
[28] [Srov.] STURGIS, Alexander. *Jak rozumět obrazům: malby a jejich náměty*. Slovart, 2006, 166 s.
[29] [Srov.] BELL, Julian. *Zrcadlo světa – Nové dějiny umění*. Argo. 2010, 189 s.
[30] [Srov.] PLUMB, John H. *Renesance*. Praha: Odeon, 1969, 298 s.
[31] [Srov.] BELL, Julian. *Zrcadlo světa – Nové dějiny umění*. Argo. 2010, 189 s.
[32] [Srov.] JOHNSON, Paul. *Dějiny umění: Nový pohled*. 1. vyd. Praha: Academia, 2006, 258 s.

mlýny zachyceno ve slabém slunečním jasu, zatímco blesk dramaticky protíná celou oblohu.[33]

Constable oceňoval Cuypovu schopnost vykreslit světelnou atmosféru, přičemž jeho realistické podání blesku považoval za přelomové. Nejednalo se jen o technickou stránku, ale především o výraznou kompozici a působivou náladu, kterou dokázal vytvořit. Zobrazení blesku získalo význam vizuálního vzorce, jenž umožňoval malířům zachytit světelný jev s mimořádnou přesností. Historik umění Gombrich interpretuje tento motiv jako symbolický kód, který mohl být dále přejímán a rozvíjen dalšími generacemi umělců.[34]

Je důležité připomenout i **Alexandera Cozense**, anglického malíře a teoretika krajinomalby, který ve své práci *Nová metoda napomáhání vynálezu při kreslení originálních kompozic krajiny* (1785) (viz Přílohy I., obr. 6) názorně systematizoval zobrazování krajiny a oblohy.[35] Dílo obsahuje dvacet leptů zobrazující mraky s detailním popisem. Jeho studie oblaků zdůrazňovaly kontrast mezi světlem a stínem, čímž vytvářel iluzi hloubky a pohybu. Taktéž inspiroval Johna Constabla, který dle jeho vzoru kreseb vytvořil tužkové kopie oblačných formací.[36]

Otázky o zobrazování oblohy a o tom, zda umění kopíruje realitu, nebo ji přetváří skrze lidské vnímání, se staly zásadní pro mnohé malíře krajinomalby, jako byli Cozens, Constable nebo později Turner**,** kteří museli balancovat mezi věrností přírodních jevů a expresivním zachycením atmosféry.[37] Constable věřil, že pouze zpochybňováním zavedených stylů a objevováním nových vizuálních efektů se může umělec přiblížit pravdivějšímu zachycení přírody. Tvorba by měla vycházet z neustálého zkoumání a experimentování než jen ze slepého přejímání zavedených postupů.[38]

---

[33] [Srov.] GOMBRICH, Ernst, Hans. *Umění a iluze*, Argo, 2019, 258 s.
[34] [Srov.] Tamtéž.
[35] [Srov.] Tate.org.uk. *Artworks Cozens* [online]. 2024 [cit. 2025-02-26]. Dostupné z: '22. Half Cloud Half Plain, the Clouds Lighter than the Plain Part, and Darker at the Top than the Bottom. The Tint Twice Over in the Plain Part, and Once in the Clouds', Alexander Cozens | Tate
[36] [Srov.] Invaluable.com. Clouds Cozens Alexander [online]. 2024 [cit. 2025-02-26]. Dostupné z: Sold at Auction: Alexander Cozens, Clouds.- [Cozens (Alexander)] [A new method of assisting the invention in drawing original compositions of landscape], 20 etched illustrations, rare, no printer, [1785].
[37] [Srov.] GOMBRICH, Ernst, Hans. *Umění a iluze*, Argo, 2019, 147 s.
[38] [Srov.] GOMBRICH, Ernst, Hans. *Umění a iluze*, Argo, 2019, 258 s.

Způsob zobrazení krajiny se časem měnil – od symbolických výjevů až po podrobné realistické studie, které se zaměřují na detailní rekonstrukci a význam pro naše vnímání prostoru a času.[39]

1.3 Počasí a atmosféra v krajinomalbě v 1. polovině 20. století

V průběhu staletí umělce fascinovala síla a krása počasí, která se v jejich dílech projevovala od jemného doteku letního vánku až po zuřivost bouře. Přírodní živly v krajině se staly zdrojem inspirace pro nespočet uměleckých děl. V této kapitole bude věnována pozornost nejprve vývoji krajinomalby před nástupem moderních přístupů ve 20. století s ohledem na tematizaci počasí a poté se zaměří na samotný význam krajinomalby v tomto období.[40]

V oblasti výtvarného umění se počasí stalo opakujícím se motivem napříč staletími. Jedním z období, které výrazně ovlivnilo další vývoj krajinomalby, byl romantismus na přelomu 18. a 19. století. K tomuto uměleckému směru se váže zobrazení nespoutaných a divokých krajin, ve kterých se zrcadlila autorova duše v podobě osamění a hledání sebe sama. Oblaka jsou na těchto obrazech velice dynamická a celkové působení oblohy vyznívá dramaticky.[41] Romantičtí umělci často vnímali bouři jako odraz psychických stavů. Inspiraci nacházeli mimo jiné v biblických příbězích a využívali bouři k zachycení hlubokých emocionálních a psychických stavů. V jejich pojetí bouře představuje více než jen přírodní úkaz, je to také symbol osobních krizí nebo vnitřních konfliktů.[42]

Symbolický přístup k počasí tak v západním umění sloužil jako způsob, jak vyjádřit nejen sílu přírody, ale i lidské a duchovní zkušenosti. Mezi nejvýraznější představitele tohoto přístupu patří Angličan **William Turner** a německý malíř **Caspar David Friedrich**. Oba tyto umělce přitahovala

[39] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 30 s.
[40] [Srov.] Collectiveweather.com. *Weather in art and literature how artists have captured the elements* [online]. 2024 [cit. 2024-09-11]. Dostupné z:
Weather in Art and Literature: How Artists Have Captured the Elements – Collective Weather.
[41] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 47 s.
[42] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.

vznešenost přírody, kterou zaznamenávali v podobě rozbouřeného moře, mlžných hor či dynamické oblohy.[43]

Turnerovo dílo *Sněhová bouře: Parník u ústí přístavu* (1842) (viz Přílohy I., obr. 7) je příkladem mistrovského umění, jak zachytit surovou sílu živlů. Obraz ukazuje parník, který bojuje s divokým větrem a vlnami, zatímco se nebe a moře spojují do velkého dramatického víru. Obraz svým zpracováním předznamenává moderní umění.[44] Turner byl vášnivým cestovatelem a vytvořil velké množství děl, především s námořní tematikou. Postupně opustil svůj detailní rukopis a jeho obrazy se staly uvolněnějšími a expresivnějšími. Jeho cílem bylo zachycení světelných proměn krajiny a moc přírody, nejčastěji v podobě prudkých bouří a blizardů.[45] Dokonce je s Williamem Turnerem spojována historka, podle níž se umělec nechal připoutat ke stěžni lodi, aby se dostal až do samého středu bouře a pronikl do živelnosti přírody. I když je tento příběh sporný, podporuje Turnerovo přesvědčení, že je člověk častokrát vydáván na milost přírodním živlům.[46]

Také **Vincent van Gogh** zachycoval na svých obrazech neklidné oblačné víry s takovou intenzitou, že jeho rotující mraky a oblačné formace evokovaly nejen dynamiku přírody, ale také vzdáleně připomínaly dnešní snímky pořízené meteorologickými družicemi. Jeho zobrazení oblaků, které působí až hypnoticky, se paradoxně více podobá pohledu z výšky, jako bychom sledovali atmosféru planety Země z vesmíru.[47]

V 19. století, s pokrokem meteorologie jako vědního oboru, umělci začali přistupovat k pozorování a zobrazování oblak více vědecky. Britský umělec **John Constable** například vytvořil více než sto studií oblaků, ve kterých pečlivě dokumentoval konkrétní atmosférické podmínky včetně vzorců počasí, času a místa. Tento empirický přístup byl ovlivněn vědeckými spisy, jako byla *Esej o modifikaci oblak*, která klasifikovala typy oblaků (viz *cirrus, cumulus, stratus* v kapitole *Vznik oblaků a bouří z pohledu meteorologie*). Tato dodnes využívaná klasifikace také pomohla umělcům, jako byli Constable a Friedrich, zachytit

[43] [Srov.] Collectiveweather.com. *Weather in art and literature how artists have captured the elements* [online]. 2024 [cit. 2024-09-11]. Dostupné z Weather in Art and Literature: How Artists Have Captured the Elements – Collective Weather.
[44] [Srov.] HAMILTON, James. *Turner.* New York: Random House, 2007, 53 s.
[45] [Srov.] NEDVĚD, Tomáš – kolektiv autorů. *Slavné obrazy: Mistrovská díla v souvislostech.* Universum, 2019, 153 s.
[46] [Srov.] FARTHING, Stephen; DYERA, Geoffa. *1000 obrazů, které musíte vidět.* Praha: Fortuna libri, 2007, 399 s.
[47] [Srov.] BUCKLEY, Bruce, HOPKINS, J. Edward, WHITAKER, Richard. *Počasí – Velký obrazový průvodce.* 1. vyd. Rebo, 2006, 192 s.

přesnější a propracovanější zobrazení nebe.[48] Ve svých skicách byl Constable neuvěřitelně důkladný a vnímavý. Své olejové studie doplňoval poznámkami zahrnujícími přesné informace o počasí, síle a směru větru nebo denní době.[49]

Umělci dále rozvíjeli Constableův přístup a vytvářeli studie, které zdůrazňovaly oblačné formace specifické pro určité regiony, včetně dramatických bouřek nad Alpami nebo oblačné scenérie horského prostředí.[50] Další nové objevy na přelomu 19. a 20. století vedly k významným vědeckým pokrokům a přinášely radikální proměny, které zásadně ovlivnily společnost i umění. Rychle rostoucí železniční síť propojovala Evropu, Severní Ameriku a další části světa. K rozvoji komunikační sítě napomohl také vynález telefonu, který pronikal do měst. Sdílení informací se zintenzivnilo a přispělo k zásadním a nezvratným změnám ve společnosti.[51]

Toto období také přineslo praktické inovace, jako byly přenosné tuby s barvami a lehké stojany, které umělcům umožnily malovat pod širým nebem a zachytit prchavé meteorologické jevy přímo v přírodě.[52]

Mezi významné krajináře přelomu 19. a 20. století, kteří se soustředili na zobrazení oblohy a bouřek, patří američtí malíři **Frederic Church** a **Thomas Cole**.[53] Cole se často věnoval zachycení celistvých podnebných jevů. Z jeho skic víme, že studoval tvary mraků a atmosféru okamžiků po bouři.[54] Thomas Cole ve svém díle *Pohled z hory po bouřce* (viz Přílohy I., obr. 8), známém také jako *The Oxbow*, používal námět bouře jako varování před destruktivními silami přírody. Obraz je považován za spojení poetiky a velkoleposti a zároveň v něm kontrastuje divokost přírody s klidnou a idylickou krajinou, což je pro Coleovu tvorbu charakteristické. Na rozdíl od evropských akademií se krajinomalba v Americe stala velice oblíbenou a prestižní záležitostí. Churchovy malby, jako např. *Západ slunce nad údolím Hudsonu* (viz Přílohy I., obr. 9), zachycují světlo

[48] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.
[49] [Srov.] DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění*. Praha: Grada, 2021, 237 s.
[50] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.
[51] [Srov.] PODZIMKOVI, Diana a Jan. *Ilustrovaný příběh umění*. Praha: Grada, 2022, 313 s.
[52] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.
[53] [Srov.] Tamtéž.
[54] [Srov.] DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění*. Praha: Grada, 2021, 235 s.

a stín jako psychologické symboly.[55] Američtí krajináři často zdůrazňovali alegorický nádech děl nebo zobrazovali kontrast mezi divokostí a idyličností, jako je tomu na již zmíněném obrazu od Thomase Colea.[56]

Tito umělci v dílech prezentovali bouře a oblaka nejen jako přírodní úkazy, ale také jako zrcadla lidských emocí. Přispěli k rozšíření symbolického významu počasí v krajinomalbě. Bouře vnímali nejen jako fenomény na obloze, ale i jako zrcadlo lidského nitra a komplexních emocí.[57]

Na počátku 20. století se umění měnilo rychleji než kdy dříve. Vznikala řada nových stylů a hnutí, jejichž celkový záběr je obtížné pojmout jedním termínem. Většinou se pro ně používá souhrnné označení modernismus, přičemž se jedná o širokou škálu myšlenek a přístupů bez jednotné ideologie.[58] Vybraným malířům směrů 20. století je věnována třetí kapitola této práce.

Ve 20. století se zobrazení bouří a oblaků v umění vyvinulo z pouhých symbolických metafor do podoby přímých studií, které spojovaly vědecké pozorování s emocionálním vyjádřením. Téma počasí, zejména bouří, se tak stalo prostředkem pro zobrazení lidských psychických stavů a vnitřních konfliktů. Moderní umělci chápali bouře nejen jako přírodní jev, ale i jako metaforu pro lidskou mysl a složité emoce, což souviselo s pokračujícím vlivem romantismu, který zdůrazňoval propojení mezi přírodou a lidskou psychikou.

S analýzou lidské psychiky úzce souvisí i přelomový rok 1900, který znamenal důležitý milník v umělecké sféře. V tomto roce byl vydán *Výklad snů* od **Sigmunda Freuda**, který otevřel cestu k hlubšímu zkoumání lidského nevědomí a psychiky. Vše se odehrálo ve stejném období, kdy začal sílit vliv expresivního umění Gustava Klimta, Egona Schieleho a Oskara Kokoschky. Období plné proměn bylo vnímáno jako „bouře duše“, odrážející se jak ve Freudově psychoanalýze, tak v emotivním ztvárnění výtvarných děl.

Podobně jako přírodní bouře, i tyto nové myšlenkové proudy rozrušovaly klid a odhalovaly temné hloubky lidské duše a instinktu. Stejně jako se v atmosféře hromadí energie, která se nakonec musí projevit bouří, i v psychice

[55] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.
[56] [Srov.] DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění.* Praha: Grada, 2021, 235 s.
[57] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.
[58] [Srov.] PODZIMKOVI, Diana a Jan. *Ilustrovaný příběh umění.* Praha: Grada, 2022, 311 s.

dochází k povstání potlačených emocí, které Freud popisoval jako vzbouření podvědomí. Tato energie, dříve potlačovaná, začala nyní vyplouvat na povrch v obrazech, které se vyznačovaly silnou expresivitou, syrovou energií a silnou symbolikou. Atmosféra v umění 1. poloviny 20. století, stejně jako Freudova psychoanalýza, odrážela proměnlivost kulturních změn a neklid doby. Umělci byli vnímáni jako zprostředkovatelé, kteří zpracovávají skryté a potlačené síly společnosti, podobně jako neklid před blížící se bouří na obloze.[59]

Umělci od nepaměti čerpali inspiraci z fascinující scenérie přírody, jejíž podobu výrazně ovlivňuje počasí. Od dávných dob, kdy lidé pozorovali dramatické proměny oblohy a snažili se je zaznamenat, až po současnost, kdy ke sledování atmosféry využíváme moderní technologie, se vztah mezi uměním a meteorologií neustále vyvíjel.[60] Fascinace počasím zůstává klíčem k pochopení lidského vztahu k přírodě, což zdůrazňuje, jak se umělci obraceli k námětu oblaků a bouří nejen pro jejich estetickou hodnotu, ale také jako k prostředku vyjádření vnitřních zkušeností, emocí a stavů lidské duše.[61]

Abychom lépe porozuměli tomu, jak počasí ovlivňuje umění i náš každodenní život, je nezbytné si nejprve přiblížit jeho podstatu. Stěžejním prvkem atmosférických dějů jsou oblaka a bouře, jejichž vznik a vývoj lze vysvětlit prostřednictvím meteorologických poznatků.

[59] [Srov.] FOSTER, Hal. *Umění po roce 1900 – Modernismus, Antimodernismus, Postmodernismus*. Praha: Slovart, 2015, 52 s.
[60] [Srov.] BUCKLEY, Bruce, HOPKINS, J. Edward, WHITAKER, Richard. *Počasí – Velký obrazový průvodce*. 1. vyd. Rebo, 2006, 192 s.
[61] [Srov.] GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.

2 Vznik oblaků a bouří z pohledu meteorologie

Definici počasí, jehož součástí jsou oblaka a bouře, nabízí přírodovědec Burroughs: *„Počasí je vytvářeno slunečním zářením. Je to soustava dějů a jevů v atmosféře, která obklopuje Zemi."*[62] Slovo počasí používáme každý den k označení popisu naší atmosféry, tvořenou z oblačnosti a vzdušných proudů.[63]

Po mnoho staletí se lidstvo pokoušelo najít způsoby, jak počasí ovlivnit a kontrolovat. V minulosti k tomu pomáhala víra založená na mýtech a rituálech. Dnes však čelíme skutečným a zásadním změnám v atmosféře, neboť klima se otepluje, což má za následek stále extrémnější a nepředvídatelnější počasí. Bouřky jsou silnější, sucha delší a teplotní rekordy padají jeden za druhým. Tyto změny nás vedou k zamyšlení nad naší budoucností a nad tím, jak moc dokáže být počasí bouřlivé.[64]

Oblak se definuje dle Světové meteorologické organizace jako: *„Viditelná soustava nepatrných vodních kapek nebo ledových částic, případně obojího v atmosféře."*[65] Mraky se občas neodborně nazývají jako pára, jedná se však o chybné označení, jelikož ta se neskládá z kapiček.[66] V mracích se též může vyskytovat prach a kouř, avšak z meteorologického hlediska je nemůžeme považovat za samostatná oblaka, stejně jako vulkanický oblak nebo páru z chladicích věží. Nejnovější poznatky zahrnují i oblaka, která nejsou lidským okem viditelná a která lze rozpoznat jen pomocí satelitů.[67] Oblaka vznikají ve chvíli, kdy se vzduch v určité výšce nad zemským povrchem ochladí a nahromadí se v něm dostatečná vlhkost, která zkapalní a vytvoří mnoho drobných oblačných kapek.[68] Mraky vidíme jako bílé, protože se od kapek odráží sluneční svit. Při velké hustotě mračen je pak vnímáme podle jejich propustnosti jako šedé nebo temně modré. Jejich funkcí je chránit Zemi, aby se nepřehřívala, a přinášet déšť. V noci pak fungují jako izolace proti úniku tepla.[69]

---

[62] BURROUGHS, William James. *Encyklopedie počasí.* 2. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2003, 16 s.
[63] [Srov.] BURROUGHS, William James. *Encyklopedie počasí.* 2. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2003, 16 s.
[64] [Srov.] LYNCH, John. *Počasí.* Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2003, 205 s.
[65] Česká meteorologická společnost (ČMeS). *Elektronický meteorologický slovník.* [online]. 2017 [cit. 2024-15-04]. Dostupné z: http://slovnik.cmes.cz/heslo/2307.
[66] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 4 s.
[67] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2016, 5 s.
[68] [Srov.] BEDNÁŘ, Jan. *Pozoruhodné jevy v atmosféře: atmosférická optika, akustika a elektřina.* 1. vyd. Praha: Academia, 1989, 64 s.
[69] [Srov.] DELANO, Marfé Ferguson. *Nebe.* Praha: Egmont ČR, 2001, 24 s.

Každý druh oblaku se většinou váže ke konkrétnímu typu počasí a jejich názvy vycházejí z latinských slov.[70] Původně jména mraků vznikla na počátku 19. století ve Francii, poté se přistoupilo k latinskému pojmenování, které se používá dodnes.[71] Nyní rozeznáváme deset druhů oblaků, jejichž názvy se pojí k tvaru, rozměru a výšce, v níž se nacházejí.[72] Mohou se navzájem propojovat a mísit, čímž vnikají další poddruhy.[73]

Nejvýše v atmosféře bychom nalezli oblaky druhu **cirrus** (viz Přílohy I., obr. 10), které jsou bělavé, průsvitné s vláknitou strukturou.[74] Jedná se o tenký a vysoký oblak vypadající jako chmýří. Vytváří jemné a průsvitné proužky pokrývající část oblohy.[75] Českým zastaralým ekvivalentem k tomuto názvu je řasa.[76] Další druhem je **cirrostratus** (viz Přílohy I., obr. 11), taktéž bělavý oblak bez výrazné struktury, který je průsvitný pro měsíční i sluneční světlo. Mívá závojovitý charakter a často pokrývá oblohu ve velkých plochách. Český název tohoto typu oblaku je řasosloha. Poslední druh oblaku nacházející se v nejvyšším pásmu je **cirrocumulus** (viz Přílohy I., obr. 12), počeštěně řasokupa, který vytváří chomáčky, vločky nebo vlnky. Na obloze jej tedy lze vidět v podobě fragmentů. Jelikož se všechny tyto uvedené druhy oblaků nacházejí nejvýše, jsou tvořeny výhradně z ledových krystalků, a to kvůli nízké teplotě, která je zpravidla kolem -40 až -70 °C.[77]

Ve střední vrstvě atmosféry se nacházejí dva typy oblaků. Jedná se o **altocumulus** (viz Přílohy I., obr. 13) neboli vyvýšenou kupu a **altostratus** (viz Přílohy I., obr. 14), česky vyvýšenou slohu. Zde už oblaka tvoří vodní kapičky společně s ledovými částečkami. Altocumulus může mít mnoho rozličných tvarů a obsahuje šedé části s vlastními stíny. Altostratus se vyznačuje souvislou bělavo-šedou plochou bez výrazné struktury, která může být průsvitná a propouštět sluneční světlo.[78]

V nízké vrstvě se nacházejí oblaka, která se skládají pouze z kapalné vody. Z těchto mraků padají srážky ve formě mrholení, mlh a přeháněk.[79] **Kupy**, jak se těmto mrakům říká, mohou tvořit nejdříve malé shluky s krátkou životností

[70] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 7 s.
[71] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2016, 7 s.
[72] [Srov.] BUCKLEY, Bruce a kolektiv. *Počasí – velký obrazový průvodce*. 1. vyd. Rebo, 2006, 68 s.
[73] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 7 s.
[74] [Srov.] Tamtéž.
[75] [Srov.] BUCKLEY, Bruce a kolektiv. *Počasí – velký obrazový průvodce*. 1. vyd. Rebo, 2006, 68 s.
[76] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2016, 29 s.
[77] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 7 s.
[78] [Srov.] Tamtéž.
[79] [Srov.] Tamtéž.

– například při hezkém počasí. Oblaka mohou ale také rychle nabývat podoby bouřkových hutných mračen.[80] Spadá sem **cumulus** (viz Přílohy I., obr. 15), což je oblak s vertikálním tvarem kupy, a **stratocumulus** (viz Přílohy I., obr. 16), šedavý či bělavý oblak ve tvaru valounů a vrstev, někdy jej můžeme nazývat mlhou.[81] Tyto mraky v podobě věží a kopulí získávají ve sluneční záři oslnivě bílou barvu. Vespod jsou pak kupy šedé a často velice tmavé. Tím získávají oblaka krásný objem.[82]

Existují ještě oblaka, která nelze jednoznačně zařadit, jelikož dosahují velkých rozměrů a zasahují do různých výškových pásem. Stejně tak i jejich složení je rozmanité. Od kapalné vody po tuhé skupenství krup a sněhových vloček. Typická je pro ně intenzivní srážková aktivita. Patří sem **cumulonimbus** (viz Přílohy I., obr. 17), bouřkový kupovitý oblak s velkým vertikálním rozsahem, procházející různými výškami. Posledním typem je **nimbostratus** (viz Přílohy I., obr. 18) neboli dešťová kupa, pro který je typická plošně rozsáhlá oblačnost se srážkami. Ty mohou být trvalé i na rozsáhlém území. Oblačnost tohoto typu je mohutná s různými odstíny šedé barvy.[83]

Bouřkové mraky cumulonimbus patří k nejfotogeničtějším jevům na obloze. Jsou často doprovázeny dalšími typy oblaků a fenomény v podobě blesků a akustických jevů známých jako hromobití, které působí monumentálně.[84] Tento typ mraku může mít různé tvary. Jeho horní části se mohou vytrácet a kupa se tak mění na bělavou hmotu se svislým žebrováním. Nebo se na horní části bouřkového oblaku mohou vytvářet vlákna a pruhy. Oblaka často nabírají podobu kovadliny či chocholu. Tento typ oblačnosti bývá provázen silnými lijáky a bouřemi.[85]

Podle vývoje oblaků a jejich tvarů lze tedy určit, jaké bude počasí. Více se nyní zaměříme na poslední tři typy oblačnosti související s bouřkami, které většinou předznamenávají tmavě a dramaticky vypadající mraky, jež s sebou mohou přinášet hromy, blesky a krupobití. Při pozorování bouřky se nám dává na odiv obrovská síla přírody.[86]

---

[80] [Srov.] ROTH. Günter D. *Malá encyklopedie počasí – jak porozumět počasí a meteorologickým předpovědím.* Praha: Knižní klub, 2000. 84 s.
[81] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 7 s.
[82] [Srov.] ROTH. Günter D. *Malá encyklopedie počasí – jak porozumět počasí a meteorologickým předpovědím.* Praha: Knižní klub, 2000. 84 s.
[83] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 7 s.
[84] [Srov.] Tamtéž.
[85] [Srov.] PODZIMEK, Josef. *Fysika oblaků a srážek.* 1. vyd. Praha: Čs. Akademie věd, 1959, 39 s.
[86] [Srov.] BUCKLEY, Bruce a kolektiv. *Počasí – velký obrazový průvodce.* 1. vyd. Rebo, 2006, 18 s.

Stratocumulus je vrstva oblačnosti, která má vždy tmavá místa. Skládá se z částí, které jsou podobné oblázkům nebo, jak už bylo zmiňováno, valounům. Oblak bývá mohutný a může vytvářet dojem těžké, zatížené oblohy, neboť je tvořen souvislou vrstvou s viditelnými strukturami jednotlivých částí. Zakrývá Slunce i Měsíc a má celkově šedý a nevýrazný vzhled. Tento typ mraku může bouřce předcházet, ale sám o sobě vytváří pouze slabé srážky.[87]

Nimbostratus je nízký dešťový oblak skládající se z vrstev.[88] Je typický svou tmavou šedou barvou a matným vzhledem způsobeným vypadávajícími srážkami. Oblak je tak neprostupný, že skrze něj neprosvítá Slunce. Rozkládá se na rozsáhlé ploše a přináší trvalé srážky, které jsou pro něj charakteristické.[89] Mohou trvat i několik dní, a pokud se tak stane a oblačnost se neposune, mohou vyústit i v povodně.[90]

Typickým bouřkovým mrakem je **cumulonimbus**. Dle meteorologické definice se jedná o mohutný a hustý oblak s vertikálním rozsahem připomínajícím hory, přičemž část vrcholu tohoto oblaku bývá zploštělá.[91] Když tento oblak vstoupí do stadia zralosti, nastává nejsilnější etapa bouře.[92] Srážky bývají velice intenzivní a přívalové. Nejčastěji se tak stává v létě, kdy kromě kapalné formy srážek vznikají i kroupy. V zimě jsou cumulonimby menší a způsobují silné sněhové vánice, při kterých je viditelnost pouze na několik metrů. V maximálním stadiu vývoje může oblak produkovat bleskové výboje a dochází k rychlému ochlazení okolního vzduchu. Rotace vzduchu uvnitř v oblaku může vést ke vzniku tornád (podrobný popis viz str. 19).[93]

Bouře patří k nejnebezpečnějším projevům počasí. V mírném podnebném pásu se nejčastěji vyskytují na jaře a v létě, kdy jsou splněny podmínky pro jejich vznik. K jejich vytvoření musí vzduch obsahovat vlhkost. To je patrné například v létě, kdy je dusno.[94] V počátku vznikají kupovitá oblaka, která rychle rostou do výšky. Vrchol cumulonimbu se poté začne rozšiřovat do stran a následně z něj vypadávají intenzivní srážky. V této nejvyšší fázi se začnou tvořit i bleskové výboje a pod oblakem dochází k silnému větru. Srážky, které

[87] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 62–66 s.
[88] [Srov.] BURROUGHS, William James. *Encyklopedie počasí*. 2. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2003, 45 s.
[89] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 84–86 s.
[90] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2016, 99 s.
[91] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 88 s.
[92] [Srov.] BURROUGHS, William James. *Encyklopedie počasí*. 2. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2003, 49 s.
[93] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 88–92 s.
[94] [Srov.] AHERN, Jean-Yves. *Počasí, zemská atmosféra, srážky, meteorologie, klimatická pásma, životní prostředí*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2003, 38 s.

se částečně odpařují, ochlazují okolní vzduch.[95] Tím bouřková mračna slábnou a pozbývají intenzity. Většinou se tak stává, když se vyčerpá vlhkost nebo ochlazený vzduch. Nakonec se oblaka rozpustí, bouřka se rozplyne a na obloze zůstanou jen neškodné mraky typu cirrus. Celý životní cyklus bouřky trvá přibližně jednu hodinu.[96] Může však dojít i k dlouhotrvajícím bouřím, které se dokážou přesunout nad velkým územím.[97]

Bouřky lze rozdělit na dva hlavní typy – první vzniká v horkém počasí, ke vzniku potřebuje dostatek vlhkosti a tepla. Dále k tvorbě napomáhá i členitý terén v podobě hor a údolí. Tyto bouřky se objevují během nejteplejší části roku.[98]

Druhým typem je frontální bouře, která vzniká na chladných frontách. Jedná se o místa, kde studený vzduch vytlačuje teplý. Příchod chladné fronty může způsobit změnu počasí, jako jsou frontální bouřky a deště. Ty se vyskytují hlavně v teplejších měsících a jsou nejaktivnější v odpoledních a brzkých večerních hodinách. Silné bouře mohou přetrvávat až do pozdních nočních hodin. Nejméně se silné bouře vyskytují ráno a dopoledne.[99]

Doprovodným nebezpečným jevem bouří jsou blesky. Tyto obrovské jiskry vznikají v jejím průběhu jako důsledek elektrického výboje a mohou způsobit požáry, zkraty, či dokonce smrt. Blesky většinou doprovází hrom – jedná se o rázovou vlnu, která se mění na zvukovou, tedy zahřmění. Vychází z celé délky blesku a pozorovateli se často jeví jako dunění. Zatímco blesk jsme schopni na krátký okamžik zachytit zrakem, hrom doléhá se zpožděním.[100] Blesky vznikají mezi jednotlivými mraky či uvnitř jednoho, pouze malá část z nich udeří přímo do země.[101] Dle vzhledu a větvení se dále rozlišují – existuje pět základních druhů, mezi něž patří blesk čárový, který je bez větvení a nejčastěji probíhá mezi oblohou a zemí. Perlový blesk je spíše vzácnější a vytváří přerušovaný kanál, který je způsobený hustými srážkami. Nejvíce rozšířený je rozvětvený blesk, který vzniká uvnitř oblaku a má bohaté slábnoucí větvení z hlavního kanálu. Dalším typem je blesk plošný, jenž probíhá uvnitř mraku a není okem přímo viditelný, pozorovatel tedy vnímá pouze osvětlený mrak. Poslední druh

[95] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 116 s.
[96] [Srov.] AHERN, Jean-Yves. *Počasí, zemská atmosféra, srážky, meteorologie, klimatická pásma, životní prostředí.* 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2003, 39 s.
[97] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 116 s.
[98] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 118 s.
[99] [Srov.] Tamtéž.
[100] [Srov.] AHERN, Jean-Yves. *Počasí, zemská atmosféra, srážky, meteorologie, klimatická pásma, životní prostředí.* 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2003, 40 s.
[101] [Srov.] AHERN, Jean-Yves. *Počasí, zemská atmosféra, srážky, meteorologie, klimatická pásma, životní prostředí.* 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2003, 41 s.

blesku má název stuhový, vyznačuje se širokým kanálem. Mimořádně vzácným úkazem během bouří je ještě kulový blesk projevující se světélkováním v různých barvách ve tvaru zářivého oblouku či koule. Tento jev trvá déle než klasický blesk a vyskytuje se velmi zřídka.[102]

Pokud je dobrá viditelnost, lze bouře snadno rozeznat díky rychle nabývajícím oblakům. S přibližováním bouřky zesiluje vítr, který následně utichá, pokud je tento meteorologický jev v těsné blízkosti. Jakmile však dorazí do místa pozorování, vzniká silný nárazový vítr.[103] Během bouřky může způsobit značné škody v krajině, např. lámat větve stromů nebo je dokonce celé vyvrátit. Rozsáhlé lesní plochy dokáže přetvořit v polomy, silné poryvy větru jsou také schopny přenášet těžké předměty, jako jsou balíky slámy vážící stovky kilogramů. [104]

Doprovodným jevem bouřek jsou kromě blesků také tornáda, která se mohou vyskytovat i v Evropě.[105] Tato destruktivní vzdušná a rotující formace vzniká na spodní straně bouřkového mraku v důsledku specifického proudění vzduchu.[106] V počáteční fázi se projevuje jako vír či tuba pod základnou oblaku, přičemž rotující prach a kondenzované vodní páry uvnitř víru umožňují její viditelnost.[107] Jakmile tornádo dosáhne zemského povrchu, dochází k intenzivnímu nasávání a vynášení materiálu do atmosféry, což může vést v zasažené oblasti k rozsáhlým škodám.[108]

Dalším typickým doprovodným jevem bouře jsou kroupy. Krupobití každoročně působí velké škody jak na majetku, tak i na úrodě. Kroupy se vyskytují v těch nejprudších bouřích a jejich vznik je podobný jako u deště či sněhu. Ze začátku mají podobu ledových krystalků utvořených v nejvyšších patrech bouřkového oblaku. Ledový krystal se začne utvářet na částicích, jako je prach, pyl nebo sůl, a postupně na něm namrzá voda, která se nabaluje. Po dosažení určité hmotnosti začne krystal padat směrem k zemi. I při pádu se na ledový krystal nabaluje další množství vody, která na něm namrzá, a kroupa tak získává nové vrstvy a nabývá na objemu. Většinou se však při pádu tyto vrstvy rozpustí a na zem dopadají v podobě deště. Pokud jsou však krystaly

[102] [Srov.] BEDNÁŘ, Jan. *Meteorologie: úvod do studia dějů v zemské atmosféře.* Praha: Portál, 2003, 190–191 s.
[103] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 118 s.
[104] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 120 s.
[105] [Srov.] Tamtéž.
[106] [Srov.] BEVAN, Nicholas. *Tematická encyklopedie Larousse: Sv. 1. Svět a lidé*. Praha: Albatros, 1998, 363 s.
[107] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 88–92 s.
[108] [Srov.] DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků.* 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2022, 120 s.

zachyceny vzestupným proudem vzduchu, mohou být znovu vyneseny do vyšších částí atmosféry, kde kapky vody začnou znovu zamrzat a nabývat do větších rozměrů. Poté dopadají na zem jako kousky ledu, tedy krup.[109]

Kromě klasických bouří, které s sebou přinášejí déšť, sníh či kroupy, vznikají i bouře písečné, které jsou charakteristické pro pouštní oblasti. Celkový ráz pouštní krajiny je rozdílný a oproti námi známé členité krajině dosti redukovaný. Poušť je rozlehlá, monotónní a pustá země, s bezmračným nebem, po kterém Slunce opisuje dokonalou polední dráhu. Noc a den na poušti splývají bez jakýchkoliv přechodných světelných efektů, což monotónnosti na poušti ještě více přidává. Proto i písečná bouře, tvořená převážně vzduchovými masami unášejícími písek a prach, nepřináší nic nového. Pouze přemisťuje zvířený materiál na nová místa a zakrývá svět, nemění jej, nepřináší s sebou déšť ani žádnou jinu vláhu.[110]

2.1 Optické fenomény pozorovatelné na obloze

Zvláštní optické jevy na obloze vznikají díky působení světla. Sluneční záře proniká zemskou atmosférou a vytváří různé vizuální fenomény, které se většinou vyznačují krátkou dobou trvání.[111] Kapitola popisuje jednotlivé jevy – duhu, dále se podrobně zaměří na vznik červánků, na druhy halových jevů a v závěru se zmíní o polární záři.

Optické jevy v atmosféře vznikají rozptylem, lomem a odrazem světla, přičemž v případě halových jevů dochází ke specifické interakci světla s ledovými krystalky v atmosféře.[112] Tyto jevy lze pozorovat jak u Slunce, tak i u Měsíce, kdy se na obloze vytvářejí kruhové útvary s perleťovým, světlým nebo slabě duhovým zabarvením.[113] Mezi nejvýznamnější světelné fenomény patří kromě halových jevů také červánky, duha a světelné záclony, které společně vytvářejí fascinující vizuální projevy atmosférických procesů.[114] Tyto optické jevy patří k nejpůsobivějším přírodním úkazům, které můžeme na Zemi

[109] [Srov.] LYNCH, John. *Počasí.* Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2003, 212 s.
[110] [Srov.] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: k fenomenologii architektury.* Praha: Odeon, 1994, 45 s.
[111] [Srov.] ALLABY, Michael. *Tornáda a jiné extrémní projevy počasí.* Praha: Slovart, 2003, 70 s.
[112] [Srov.] VONDRÁČEK, Vladimír. *Minimum o počasí.* Praha: Olympia, 2000, 51 s.
[113] [Srov.] ROTH. Günter D. *Malá encyklopedie počasí – jak porozumět počasí a meteorologickým předpovědím.* Praha: Knižní klub, 2000, 48 s.
[114] [Srov.] ALLABY, Michael. *Tornáda a jiné extrémní projevy počasí.* Praha: Slovart, 2003, 72 s.

pozorovat. Díky své poutavosti přitahují pozornost mnoha lidí. Jejich projevy můžeme objevit jak v mýtech, tak i v náboženských vyobrazeních.[115]

Například v bibli, konkrétně ve Starém zákoně, je v pasáži o Noemově oběti zmíněna **duha**, která zde symbolizuje usmíření po potopě světa.[116] Bůh zde říká: *„Toto je znamení smlouvy, jež kladu mezi sebe a vás i každého živého tvora, který je s vámi, pro pokolení všech věků: Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením smlouvy mezi mnou a zemí. Kdykoli zahalím zemi oblakem a na oblaku se ukáže duha, rozpomenu se na svou smlouvu mezi mnou a vámi i veškerým živým tvorstvem, a vody již nikdy nezpůsobí potopu ke zkáze všeho tvorstva. Ukáže-li se na oblaku duha, pohlédnu na ni a rozpomenu se na věčnou smlouvu mezi Bohem a veškerým živým tvorstvem, které je na zemi."*[117] Bůh pak řekl Noemovi: *„Toto je znamení smlouvy, kterou jsem ustavil mezi sebou a veškerým tvorstvem, které je na zemi."*[118]

Duha je jedním z nejběžnějších světelných jevů. Vzniká, pokud je déšť zároveň osvětlován sluncem. Nejjasnější duhy se objevují časně ráno nebo později odpoledne, kdy je slunce nízko nad obzorem. Každá ze sedmi barev má jiný lom světla, což způsobuje, že se barvy v duze uspořádají do samostatných pruhů.[119] Meteorolog Vladimír Vondráček popisuje duhu jako barevný oblouk obsahující sedm barev. Její střed se nachází pod obzorem. Červená barva vzniká na vnější straně, za ní následuje oranžová, žlutá, zelená, modrá a indigově modrá. Fialová je poslední barvou na vnitřní straně duhy. Čím větší jsou kapky deště, tím se duha stává výraznější. Na nebi můžeme někdy pozorovat i vedlejší duhu, která má barevné pruhy v opačném pořadí.[120]

Dalším velice známým jevem, kterému se budeme blíže věnovat, jsou **červánky**, které se objevují ráno a večer během přechodu mezi dnem a nocí. Vznikají rozptylem a odrazem slunečního světla na vodních kapkách nebo prachových částicích v atmosféře. Ranní a večerní červánky mají při jasném počasí rudou barvu, která může být podle oblačnosti doplněna a zabarvena do

[115] [Srov.] BEDNÁŘ, Jan. *Meteorologie – úvod do studia dějů v zemské atmosféře.* Praha: Portál, 2003, 147 s.
[116] [Srov.] Tamtéž.
[117] Česká biblická společnost. *Genesis 9, 12n-16n*. [online]. 2024 [cit. 2024-08-27]. Dostupné z biblenet.cz | bible online | český ekumenický překlad, bible kralická.
[118] Česká biblická společnost. *Genesis 9, 17n*. [online]. 2024 [cit. 2024-08-27]. Dostupné z biblenet.cz | bible online | český ekumenický překlad, Bible kralická.
[119] [Srov.] ALLABY, Michael. *Tornáda a jiné extrémní projevy počasí.* Praha: Slovart, 2003, 70 s.
[120] [Srov.] VONDRÁČEK, Vladimír. *Minimum o počasí.* Praha: Olympia, 2000, 51 s.

oranžova nebo šeda. Na opačné straně obzoru, kde vzniká takzvaný protisoumrak, se vyskytují zvláštní bledě zelené a oranžovožluté barvy.[121]

Červánky se objevují, jakmile se Slunce začne přibližovat k obzoru, a jsou doprovázeny postupnou změnou barvy, od oranžových někdy až do červených odstínů. Sluneční jas postupně slábne natolik, že jej lze pozorovat bez ochrany očí. Spolu se změnou barvy Slunce se proměňuje také zabarvení oblohy a mraků. Nízké mraky získávají červený odstín, středně vysoké se barví do oranžova nebo žluta, zatímco vysoké mraky zůstávají bílé. Zbarvení se zpočátku objevuje na opačné straně oblohy, než kde se nachází Slunce. Čím více se Slunce blíží k obzoru, tím intenzivnější jsou barvy, po jeho západu zůstává nad horizontem často jasná oranžová nebo červená skvrna, z níž se na obě strany šíří barevné pásy. Zpočátku tyto pásy mají slabé odstíny, ale jak Slunce klesá hlouběji pod horizont, jejich intenzita roste. Seřazují se jako na barevném spektru: nejblíže horizontu je červená, následuje oranžová, žlutá, zelená a bledě modrá. I když nejsou vždy viditelné všechny barvy, jejich pořadí zůstává stejné. Po západu Slunce se na opačné straně oblohy začíná objevovat temnější plocha, což je stín Země. Výrazné červánky jsou obzvlášť patrné při zakalení atmosféry, například po bouřích nebo sopečných činnostech.[122]

Výrazné zbarvení červánků, zejména do červené a purpurové, často sloužilo jako inspirace pro vznik pranostik a krátkodobých předpovědí počasí. Nápadné barvy červánků mohou naznačovat budoucí vývoj počasí.[123] Mezi pranostiky související s červánky, které předznamenávají déšť, patří například: *„Východ hoří, západ hasí.“ „Koupe-li se slunce v krvi, déšť čeká nedaleko.“ „Ráno šedé, večer čistý, pěkných časů posel jistý.“ „Večerní červánky jsou radovánky.“ „Večerní červenost čas vyznamenává, ale jitřní déšť vydává.“*[124]

Při západu Slunce červánky předznamenávají příchod suchého vzduchu a vyjasnění po dešti. Naopak tomu je u ranních červánků, které mohou signalizovat, že pěkné počasí nebude mít dlouhého trvání. Pranostik týkajících se těchto a dalších jevů na obloze nalezneme opravdu mnoho, avšak ne všechny lze pojímat doslova. Zmínky o červáncích lze nalézt v Novém zákoně, a dokonce

[121] [Srov.] ROTH, Günter D. *Malá encyklopedie počasí – jak porozumět počasí a meteorologickým předpovědím*. Praha: Knižní klub, 2000, 26 a 46 s.
[122] [Srov.] BEDNÁŘ, Jan. *Pozoruhodné jevy v atmosféře: atmosférická optika, akustika a elektřina*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, 173 a 174 s.
[123] [Srov.] VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon – 3000 pranostik*. Praha: Academia, 1998, 338 s.
[124] VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon – 3000 pranostik*. Praha: Academia, 1998, 338 a 345 s.

již u Aristotelových žáků, kteří tyto jevy popisovali – jedná se tak o první zaznamenání empirických dat pro předpověď počasí.[125]

Dále se zaměříme na **halové jevy**, které je možné na nebi pozorovat kolem Slunce i Měsíce, jak už bylo zmíněno na začátku této podkapitoly. Etymologický původ slova *halo* má kořeny v řečtině a znamená kruh nebo oblouk. Jedná se o jevy, které mohou být mnohobarevné a často předznamenávají zhoršující se počasí.[126] Halové jevy vznikají lomem a odrazem slunečního záření na ledových krystalcích v atmosféře. Tento jev má obvykle bílou barvu, přičemž na vnitřní straně, blíže k Slunci, je načervenalý. Některé halové jevy se vyskytují pouze za specifických atmosférických podmínek, což z nich činí skutečně vzácné úkazy. K jejich vzniku je obvykle zapotřebí velmi čistý a studený vzduch, v němž se nachází ledové krystalky v atmosféře ve správné orientaci. Tyto krystalky, nacházející se často v řídkých cirrových mracích vysoko na obloze, lomí a odrážejí světlo, a tím vytvářejí různé optické jevy.[127]

Nejčastěji se vyskytuje **malé halo** v podobě bělavé kružnice tvořící se kolem Slunce. Druhý často se vyskytující jev je vedlejší slunce, nazývané také *parhelium*. Tento jev se projevuje jako duhově se lesknoucí světlá plocha na obloze, která se obvykle nachází v těsné blízkosti malého hala. Vnitřní část vedlejšího slunce má jasně červený odstín, který postupně přechází do modrých tónů. Dalším častým úkazem je *halový sloup*, který prochází vertikálně skrze Slunce nebo jeho část. Vzácnějšími jevy jsou například *halové oblouky*. Jejich výskyt závisí na kombinaci několika meteorologických faktorů. Tato složitá kombinace podmínek způsobuje, že některé z těchto jevů jsou velmi vzácné a obtížně pozorovatelné.[128]

Posledním optickým jevem, který je zahrnut v této podkapitole, je **polární záře**. Jedná se o světelný úkaz, který se nachází ve vysoké atmosféře ve formě oblouků, pásů, závěsů a záclon.[129] Tento jev patří bezpochyby k velmi pozoruhodným a vizuálně velice dobře viditelným úkazům. Má podobu plovoucích vln, které stoupají od obzoru směrem vzhůru, nebo oblouků

[125] [Srov.] LYNCH, John. *Počasí.* Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2003, 26 s.
[126] [Srov.] WEGE, Karla. *Počasí – vichry, hurikány, tornáda.* Praha: NS Svoboda, 2000, 22 s.
[127] [Srov.] BEDNÁŘ, Jan. *Pozoruhodné jevy v atmosféře: atmosférická optika, akustika a elektřina.* 1. vyd. Praha: Academia, 1989, 166 a 172 s.
[128] [Srov.] BEDNÁŘ, Jan. *Pozoruhodné jevy v atmosféře: atmosférická optika, akustika a elektřina.* 1. vyd. Praha: Academia, 1989, 164 a 165 s.
[129] [Srov.] WMO Polar Aurora. *In International Cloud Atlas* [online]. 2017 [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: https://cloudatlas.wmo.int/polar-aurora.html.

s různotvarými strunami. Polární záře je pozorovatelná na noční obloze, především ve vyšších zeměpisných šířkách, kde má často žlutozelené zabarvení. Záře se nejčastěji vyskytují kolem severního polárního kruhu, přičemž jejich intenzita a barevné odstíny se mohou značně lišit. [130] Tento fascinující optický jev se objevuje v celé škále barev, nejběžnější je zářivá zelená. Často se však mohou objevit i odstíny červené, žluté, modré nebo fialové, které dodávají zajímavý vizuální vzhled. Polární záře se mohou projevovat v rozmanitých formách od jemných světelných bodů, které náhle rozsvítí noční oblohu, až po oblouky, vlnící se světelné záclony nebo vystřelující paprsky, které jako by tančily na obloze a osvětlovaly noc.[131] Polární záře se dělí na dvě hlavní kategorie: záře s paprsčitou a s nepaprsčitou strukturou. Nepaprsčité záře mají obvykle podobu rovnoměrných oblouků nebo rozptýleného světla. Probíhají klidně a nejsou vždy spojeny s magnetickými bouřemi na Slunci, přičemž nejčastěji se objevují brzy ráno. Naopak paprsčité záře jsou velmi dynamické, mění se v jasnosti, barvě i tvaru a jsou doprovázeny magnetickými výbuchy. Projevují se jako jednotlivé barevné paprsky vycházející z polární záře nebo jako vlnící se záclony. Nejčastěji jsou pozorovatelné večer, přibližně hodinu před půlnocí.[132]

Polární záře vznikají v důsledku slunečních bouří a spolupůsobením slunečního větru a plynů v horní vrstvě atmosféry. Díky těmto reakcím získává záře svou charakteristickou barevnost. Nejvhodnějším časem pro pozorování je období zvýšené sluneční aktivity.[133] Pro zajímavost si zde v závěru kapitoly uvedeme původ latinského názvu polární záře, *aurora borealis*, který je odvozen od řecké bohyně ranních červánků Aurory.[134]

[130] [Srov.] ROTH, Günter D. *Malá encyklopedie počasí – jak porozumět počasí a meteorologickým předpovědím.* Praha: Knižní klub, 2000, 52 s.
[131] [Srov.] BURROUGHS, William James. *Encyklopedie počasí.* 2. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2003, 262 a 263 s.
[132] [Srov.] TVERSKOJ, P. N. *Optické, elektrické a akustické jevy v atmosféře.* 1. vyd. Praha: Naše vojsko, vydavatelství, 1955, 163 s.
[133] [Srov.] BRIGHT, Michael. *1000 divů přírody*. Praha: Reader's Digest Výběr, 2002, 378 a 379 s.
[134] [Srov.] BURROUGHS, William James. *Encyklopedie počasí.* 2. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2003, 262 s.

3 Bouře a atmosférické jevy v tvorbě vybraných malířů 20. století

Tato kapitola je věnována vybraným umělcům 20. století, s přihlédnutím k autorčiným preferencím. Představitelé byli dále vybíráni na základě jejich tvorby, v níž se objevuje tematika bouřek a mračen, a jsou řazeni podle země jejich původu s ohledem na historický vývoj uměleckých směrů. Jako poslední jsou uvedeny Spojené státy americké a Česko, kde je zařazeno více umělců, jejichž tvorba byla ovlivněna různými styly. Ke každé zemi je uveden i stručný přehled podnebí a počasí, které je pro danou lokalitu charakteristické.

Přelom 19. a 20. století přinesl do malířství širokou škálu uměleckých směrů a odhalil řadu výrazných osobností. Mezi ně patřil například zmiňovaný Vincent van Gogh se svou dynamickou prací se štětcem a vysoce expresivním zacházením s barvou. Dalším významným malířem byl Paul Gauguin, jehož obrazy z exotických krajin naznačují cestu k objevování primitivnějšího způsobu života a odrážejí touhu po autenticitě. Paul Cézanne, často označovaný za otce moderního umění, získal široké uznání díky své nezávislosti formy a barvy, čímž položil základy pro vznik nových uměleckých směrů.[135]

Události 20. století, jako byly světové války, technologický pokrok, globalizace nebo boj za svobodu, úzce souvisejí s pojmy odcizení a prázdnoty. Pocity odcizení jedince od společnosti a světa, stejně jako osamělosti a opuštěnosti, se staly jedním z hlavních témat umění tohoto období.[136]

V průběhu 20. století začal do umění také stále více pronikat vědecký přístup. Malíři čerpali inspiraci z nejnovějších pokroků v oblasti optiky a výzkumu barev.[137] Experimenty s barvou nabývaly na intenzitě, tvary se zjednodušovaly a barvy se stávaly jasnějšími.[138] Moderní umění, stejně jako věda, experimentovalo a hledalo nové techniky a způsoby vyjádření. I když mnohá díla mohla na první pohled působit ojediněle, jejich hlavním cílem bylo objevovat a tvořit nové kombinace.

[135] [Srov.] SUCKALE, Robert a WUNDRAM, Manfred. *Masterpieces of western art: A history of art in 900 individual studies From the Gothic to the Present Day*. Taschen America Llc, 2002, 475 s.
[136] [Srov.] ROUSOVÁ, Hana. *Konec avantgardy*? Praha: Arbor vitae, 2011, 31 s.
[137] [Srov.] DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění*. Praha: Grada, 2021, 264 s.
[138] [Srov.] DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění*. Praha: Grada, 2021, 269 s.

Postupná proměna malířství od realistického ztvárnění k novým formám vyjádření byla výrazně ovlivněna rozvojem fotografie, která převzala funkci přesného zobrazování reality. Tato změna podnítila umělce k hledání alternativních způsobů vyjádření světa kolem sebe, což vedlo k intenzivnímu experimentování s tvary, liniemi a barvami. Malířství tak začalo stále více promlouvat skrze emoce, myšlenky a styly.[139] Tím se postupně formovalo moderní umění stojící na pomezí realismu a abstrakce. Společenské proměny 20. století přinesly nové přístupy k vnímání prostoru, světla, času a pohybu, což se odrazilo v dynamickém rozvoji malířských stylů. Charakteristickým rysem této epochy se stalo překonání tradičních konceptů, čímž se malířství definitivně vymanilo ze své dřívější funkce sloužící k zachycení skutečnosti. Nakonec začalo fungovat jako samostatný prostředek subjektivního vyjádření.[140]

Umění 20. století se oproti dřívějším epochám více soustředilo na samotný proces tvorby a na svobodné vyjádření spíše než na symbolické ztvárnění příběhu.[141] Pojem moderní umění je charakteristický zejména pro přelom 19. a 20. století, kdy umělci hledali nové způsoby zachycení světa kolem sebe.[142] Pokud bylo předchozí 19. století symbolem industrializace a nárůstu měst, počátek 20. století představoval obrat k individualitě a experimentu.[143]

Nadšení pro barvy a prolomení tradičních konceptů forem je pro malířství 20. století typické. Zatímco nová hnutí jako fauvismus, kubismus a futurismus se stále snažila zachovat jisté figurativní prvky, Vasilij Kandinskij jako jeden z prvních udělal krok k čisté abstrakci. Naopak Paul Klee využíval abstraktní prvky jako zdroj inspirace pro svou bohatou představivost a tvůrčí přístup.[144]

Podle historičky umění Marie Rakušanové došlo ve 20. století ke změnám i v krajinomalbě. Pozdější díla často získávala spíše anorganické formy a vynikala barevným a tvarovým zaujetím, které se odráželo v emocionálním výtvarném vyjádření. Celkově se krajina více abstrahovala a deformovala, což

[139] [Srov.] DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění.* Praha: Grada, 2021, 280 s.
[140] [Srov.] SUCKALE, Robert a WUNDRAM, Manfred. *Masterpieces of western art: A history of art in 900 individual studies From the Gothic to the Present Day*. Taschen America Llc, 2002, 543 s.
[141] [Srov.] GOMBRICH, Ernst, Hans. *Příběh umění.* Praha: Odeon, 1992, 457 a 458 s.
[142] [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2010, 226 s.
[143] [Srov.] DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění.* Praha: Grada, 2021, 280 s.
[144] [Srov.] SUCKALE, Robert a WUNDRAM, Manfred. *Masterpieces of western art: A history of art in 900 individual studies From the Gothic to the Present Day*. Taschen America Llc, 2002, 543 s.

se projevilo v jejím expresivním charakteru s výraznými barevnými kontrasty a silným emocionálním nábojem. Mezi časté prvky zobrazené v krajině patřily továrny a veřejná osvětlení, stále však zůstávala přítomna i tradiční krajina nepoznamenaná lidským zásahem.[145]

Teoretik a historik umění Jindřich Chalupecký se domníval, že budoucí historiografie dějin umění může směřovat k jednotnému pojmenování všech hlavních uměleckých směrů 20. století jedním termínem – expresionismus. Ten klade důraz na emocionální intenzitu a subjektivní prožitek. Chalupecký vnímal tento pojem jako zastřešující. Odůvodnil své myšlenky tím, že tento směr by mohl zahrnovat širokou škálu uměleckých přístupů, počínaje tzv. klasickou modernou 1. poloviny 20. století, jako je fauvismus, expresionismus, kubismus, abstrakce, dadaismus a surrealismus, až po umělecké směry 2. poloviny století, jako jsou pop art, abstraktní expresionismus, op art a akční umění.[146]

Všechny tyto umělecké směry, i přes své výrazné odlišnosti v technice a tematickém zaměření, spojuje snaha o intenzivní a subjektivní vyjádření autorova pohledu na svět. Zároveň byly výrazně ovlivněny společenskými, politickými a náboženskými změnami, které v průběhu 20. století probíhaly. Mnohé z nich také reagovaly na globální konflikty, ekonomické krize, technologické pokroky a proměny kulturního klimatu. Každý směr se formoval v kontextu doby, která přinášela nové otázky a výzvy, a to jak v rámci západní společnosti, tak pod vlivem kulturní rozmanitosti z celého světa.[147]

Obloha se v námětech krajiny vyskytovala velmi často. Většinou se jednalo o zachycení konkrétních meteorologických jevů a podmínek atmosféry. V těchto obrazech je země a celková členitost pevniny omezena na minimum. Největší prostor malíři věnovali právě obloze – tento styl zachycení se nazývá tzv. „skycape" nebo „cloudscape". Kromě mraků se soustředí i na ztvárnění konkrétních předmětů, jako jsou letadla, balóny nebo zvířata.[148]

[145] [Srov.] RAKUŠANOVÁ, Marie. *!Křičte ústa! Předpoklady expresionismu.* Praha: Academia, 2007, 145–153 s.
[146] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově.* Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 50 s.
[147] [Srov.] CHALUPECKÝ, Jindřich. *Obhajoba umění 1934–1948.* Praha: Československý spisovatel, 1991, 179 s.
[148] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově.* Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 58 s.

3.1 Podnebí Polska a jeho odraz v neoromantické krajinomalbě

Polsko se vyznačuje mírným přechodným podnebím, které kombinuje vlivy oceánského a kontinentálního klimatu. Většinu území tvoří nížina, což výrazně ovlivňuje klimatické podmínky v zemi.[149] V důsledku přechodného klimatu je Polsko zahaleno mračny více než polovinu roku a nejvíce oblačnosti bývá v listopadu, nejméně pak v září.[150]

Polský malíř **Zdzisław Jasiński** (1863–1932) je známý především svými pozdějšími impresionistickými díly, je ale rovněž považován za představitele neoromantismu v polské krajinomalbě, pro který je typické hluboké propojení s přírodou. Ta v jeho obrazech často nabývá personifikovaného, emocionálně nabitého rozměru**.** Zpočátku maloval v akademickém stylu, ale pozdější tvorba se vyznačovala rozvolněným rukopisem.[151] Věnoval se převážně krajinám, žánrovým výjevům, aktům a portrétům, někdy i náboženským tématům. Po roce 1900 Jasiński postupně rozjasnil svou paletu a začal do svých děl vnášet alegorické, symbolické i fantaskní motivy. Velice důležitou roli v umělcově malbě sehrála inspirace folklórem a charakteristika lidových krojů.[152] V jeho pozdějším díle *Bouře* (viz Přílohy I., obr. 19) z roku 1925 se tyto prvky mytologie a folklóru výrazně promítají.[153] Obraz zachycuje letní krajinu s prudkou bouří. Nejdominantnějším prvkem v obraze jsou dramatická mračna, z nichž se vynořují lidské postavy na koních. Z vířících bouřkových mraků divák jasně vidí tmavé jezdce na koních, symbolizující monumentální přírodní živel, mohou také evokovat válečné dění a strach.[154] Malíř tímto dílem vytvořil dynamickou kompozici, která svou atmosférou připomíná válečný chaos a vířící prach bitevního pole. Na hlavách některých jezdců jsou patrné helmy, což posiluje válečnou atmosféru.[155]

---

[149] [Srov.] SACKETT, Elisabeth; BARRETT, Norman S.; JONES, Hannah Kate. *Ilustrovaný atlas světa.* Praha: Albatros, 2005, 48 s.
[150] [Srov.] Slunecno.cz. *Počasí Polsko.* [online]. 2025 [cit. 2025-01-15]. Dostupné z: Počasí Polsko – aktuální a dlouhodobá předpověď – Slunecno.cz.
[151] [Srov.] GalleryThane. *Zdzisław Jasiński* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Tempest, Zdzisław Jasiński Fine Art Print – GalleryThane.
[152] [Srov.] GalleryThane. *Zdzisław Jasiński* [online]. 2003 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: JASIŃSKI Zdzisław – ATTIS Art Gallery.
[153] [Srov.] MDPI. *Cloudscapes over the Baltic Sea – Cloud Motifs in Finnish, Swedish, German, Russian, Polish, Lithuanian, and Latvian Symbolic Landscape Painting around 1900* [online]. 2023 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Cloudscapes over the Baltic Sea-ndash;Cloud Motifs in Finnish, Swedish, German, Russian, Polish, Lithuanian, and Latvian Symbolic Landscape Painting around 1900.
[154] [Srov.] Tamtéž.
[155] [Srov.] Amuze Art Lectures. *Tempest by Zdzisław Jasiński* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Tempest (1925) by Zdzisław Jasiński.

Jasiński v *Bouři* zobrazuje přírodní živel jako personifikovanou sílu, a tím dodává obrazu emocionální intenzitu. Obraz je tak výrazným příkladem neoromantického přístupu polské krajinomalby, kde se příroda nestává jen pozadím, ale aktivně se účastní dění. *Bouře* ilustruje spojení mezi přírodními živly a lidskými emocemi, v souladu se symbolikou sdělující poselství prostřednictvím personifikace a metafory.[156]

3.2 Podnebí a umělecká inspirace Finska

Západní pobřeží Finska se vyznačuje mírným přímořským podnebím, které je ovlivněno Baltským mořem. To zmírňuje teplotní výkyvy, avšak celkově má Finsko vlhké a chladnější klima s častou oblačností a středními srážkami.[157] Tato atmosféra se odráží i v uměleckých dílech, kde chladné barvy evokují klidnou, studenou a čistou krásu finské krajiny.[158]

Akseli Gallen-Kallela byl významný finský malíř žijící v letech 1865 až 1931, pocházel ze západního pobřeží Finska. Studoval v Paříži a následně cestoval po světě, navštívil Afriku i USA. Tvorba Gallen-Kallela byla velice obsáhlá, neboť zahrnovala jak obrazy, fresky, tak i architekturu, šperky a textilie.[159] Díky svému širokému záběru se stal představitelem secese ve Skandinávii.[160]

V roce 1904 vytvořil sérii krajin zachycující *jezero Keitele* (viz Přílohy I., obr. 20). Na tomto místě čerpal inspiraci, když se u břehů jezera zotavoval po malárii, kterou onemocněl ve Španělsku. Jezero patří k největším ve Finsku a nachází se ve středu země. V obrazech jsou patrné plošné tvary a napjatá atmosféra. Široké a husté tahy štětcem rámují jezerní krajinu a obloha se zrcadlí na vodní hladině. Toto zrcadlení je narušeno zčeřením vody způsobeným větrem. V oblasti mraků a jejich odrazů na hladině byla barva nanášena v hustých vrstvách, takže bílý pigment vystupuje ještě výrazněji

[156] [Srov.] MDPI. *Cloudscapes over the Baltic Sea – Cloud Motifs in Finnish, Swedish, German, Russian, Polish, Lithuanian, and Latvian Symbolic Landscape Painting around 1900* [online]. 2023 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Cloudscapes over the Baltic Sea-ndash;Cloud Motifs in Finnish, Swedish, German, Russian, Polish, Lithuanian, and Latvian Symbolic Landscape Painting around 1900.
[157] [Srov.] SACKETT, Elisabeth; BARRETT, Norman S.; JONES, Hannah Kate. *Ilustrovaný atlas světa.* Praha: Albatros, 2005, 30 s.
[158] [Srov.] NEDVĚD, Tomáš – kolektiv autorů. *Slavné obrazy: Mistrovská díla v souvislostech*. Universum, 2019, 193 s.
[159] [Srov.] Tamtéž.
[160] [Srov.] MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 2003, 96 s.

proti tmavé a chladné paletě. Nejdominantnějšími barvami se stávají bílá a modrá a jsou spjaté s klidem finské krajiny.[161]

V obraze se objevují i symbolické prvky, zejména v podobě oblak, která získávají téměř antropomorfní tvary. Tímto způsobem Gallen-Kallela nejen zachycoval krajinu, ale také jí propůjčil hlubší význam, čímž jeho dílo překračuje rámec realistického zobrazení a přibližuje se k poetickému a symbolistickému vyjádření přírody.[162]

3.3 Francouzské klima a jeho odraz v malířské tvorbě

Podnebí ve Francii se díky velké rozloze státu značně liší. Ačkoliv většina území leží v mírném podnebném pásu, jižní část se středomořským pobřežím je slunnější a teplejší.[163] V létě pak na jihu Francie může panovat subtropické klima. Meteorologické služby zaznamenávají celkové oteplení včetně úbytku srážek a extrémní teploty a vlny veder se vyskytují čím dál častěji. S tím souvisí i větší riziko písečných bouří a požárů.[164] Tyto klimatické podmínky se odrážejí i v umělecké tvorbě, neboť v dílech autorů působících v této lokalitě lze pozorovat často prosvětlenější a intenzivnější barevnou paletu.

Francouzský malíř a grafik **Henri-Edmond Cross** žil v letech 1856 až 1910. Jeho díla se vyznačují charakteristickým rukopisem postimpresionismu. V obrazech, především v pointilistickém provedení, umělec využívá optického vnímání a rozkladu barvy, hmoty a tvarů. Díla jsou vytvořena za pomoci krátkých doteků štětce a zblízka by divák nepoznal, o jaké objekty se jedná. Barvy a tvary se vizuálně spojují až s odstupem od obrazu.[165] Tento způsob práce využívá mísení barev a tónů jako výrazových prostředků. Vše podléhá přesné zákonitosti používání jen čistých pigmentů a barevného kontrastu.[166]

Henri-Edmond Cross trpěl revmatismem, kvůli kterému v roce 1891 opustil Paříž a usadil se u pobřeží Středozemního moře. Na tomto místě vytvořil

[161] [Srov.] NEDVĚD, Tomáš – kolektiv autorů. *Slavné obrazy: Mistrovská díla v souvislostech*. Universum, 2019, 193 s.
[162] [Srov.] MILLEQUADRI, Sigfrido. *1000quadri*. [online]. 2021 [cit. 2024-16-12]. Dostupné z: Sigfrido Millequadri (@1000quadri) Fotky a videa na Instagramu.
[163] [Srov.] SACKETT, Elisabeth; BARRETT, Norman S.; JONES, Hannah Kate. *Ilustrovaný atlas světa.* Praha: Albatros, 2005, 34 s.
[164] [Srov.] BUCKLEY, Bruce a kolektiv. *Počasí – velký obrazový průvodce.* 1. vyd. Rebo, 2006, 146 a 152 s.
[165] [Srov.] HUYGHE, René a AUBOYER, Jeannine. *Encyklopedie umění nové doby*. Praha: Odeon, 1974, 167 s.
[166] [Srov.] PIOJÁN, José. *Dějiny umění 8.* Praha: Odeon, 1981, 349 s.

kolem roku 1896 obraz s názvem *Růžový oblak* (viz Přílohy I., obr. 21), který vznikl nanášením olejových barev v malých tečkách a drobných tazích a v oku pozorovatele vytváří intenzivní pocit barev a světla. Na obraze je dominantou velký mrak osvětlený západem slunce a díky jasnému vyobrazení jej lze charakterizovat jako červánky typu cumulus (viz kapitola č. 2). Obraz je laděn do jemných pastelových tónů a horní a dolní část propojuje dvojice cypřišů spojující zahradní krajinu s barevnou oblohou.[167]

Dalším obrazem, v němž převládá obloha, je *Krajina s hvězdami* (viz Přílohy I., obr. 22) z roku 1908. Jedná se o akvarelovou malbu z pozdního života umělce, vytvořenou taktéž v pointilistickém stylu. Poetické zobrazení jasné noci využívá dlouhé lámané tahy štětcem a temná krajina svým zachycením připomíná tradiční japonské malby.[168]

Pierre Bonnard (1867–1947), další francouzský malíř, se stal členem postimpresionistické skupiny *Les Nabis*[169]. Bonnard byl ovlivněn Paulem Gauguinem, zejména jeho důrazem na dekorativní kompozici, avšak postupně se vrátil k impresionistickým principům. Často bývá označován jako poslední významný dědic impresionismu až do 20. let 20. století. V malbě se odklonil od avantgardních směrů, k nimž patřil fauvismus a kubismus, a jeho pojetí začalo být více náladové a naturalističtější. Bonnard pracoval s jemnými tahy štětce, které vytvářely plynulé plochy bez ostrých kontrastů. Tahy se navzájem prolínají a tvoří živý dojem. Ve 20. letech 20. století maloval krajiny, a to především zpaměti a na základě skic. Pro jeho dílo je charakteristická paleta rozpuštěných bílých a žlutých tónů, které odrážejí oslnivé sluneční světlo a dodávají scénám magickou atmosféru. Inspirací mu byla především Normandie a jih Francie. Na rozdíl od impresionistů maloval spíše v symbolickém než realistickém pojetí.[170] Bonnard byl ve své práci velice neměnný, proměnlivost je patrná jen v jeho stupňující se pečlivosti v zacházení s úhlem pohledu a barevností. Svou stálost prokazoval také při výběru témat.[171]

---

[167] [Srov.] Cleveland Museum of Art. *The Pink Cloud – Henri-Edmond Cross.* [online]. 2020 [cit. 2025-01-01]. Dostupné z: The Pink Cloud | Cleveland Museum of Art.
[168] [Srov.] Metropolitan Museum of Art. *Henri-Edmond Cross – Landscape with stars.* [online]. 2020 [cit. 2025-01-01]. Dostupné z: Henri-Edmond Cross (Henri-Edmond Delacroix) | Landscape with Stars | The Metropolitan Museum of Art.
[169] Francouzská skupina Les Nabis, v překladu duchovenstvo nebo proroci, se vymezila vůči impresionismu. Charakteristické se pro ni staly barevné plochy a kontury modelace. BRDEK, Zdeněk. *Hodina vybraných kapitol z dějin umění III.* [přednáška]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích, obor Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání, 2023.
[170] [Srov.] SOLANA, Guillermo. *Museo Nacional Thyssen-Bornemisza* [online]. 2022 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: Sunlight – Bonnard, Pierre. Museo Nacional Thyssen-Bornemisza.
[171] [Srov.] TERRASSE, Antoine. *Bonnard – The colour of daily Life.* Thames Hudson, 2001, 79 s.

V jeho bohatém díle zahrnujícím interiéry i figurativní tvorbu bychom nalezli krajiny, v nichž často zobrazoval mračna a oblohu v různých denních dobách. Obraz *Bouřlivé nebe nad Cannes* (viz Přílohy I., obr. 23) z roku 1945 je příkladem jeho pozdní tvorby. Zachycuje výhled z jeho domu na jihu Francie, kde trávil většinu svého života. Scéna je tvořena horizontálními pásy barev a světlem. Zeleň zahrady se nachází nejblíže, poté lze rozeznat město, tyrkysovou hladinu moře a nejvíce prostoru vyplňuje dramatická obloha s bouřkovými mračny. Malíř využil širokou škálu tónů k zachycení proměnlivosti atmosféry. Na obloze se prolínají fialové, růžové i nazelenalé odstíny, které dodávají těžkým bouřkovým mrakům dojem pohybu a dynamiky.[172]

Kromě olejomalby se věnoval i technice akvarelu. Obraz s názvem *Studie moře a oblohy* (viz Přílohy I., obr. 24), pravděpodobně vzniklý počátkem 30. let 20. století, je příkladem jeho práce s touto technikou. V této době Bonnard tvořil na jihu Francie – v destinacích jako Saint-Tropez, Antibes, Grasse, a především v Le Cannet, kde si v roce 1925 zakoupil vilu. Obraz není jen pouhou realistickou studií přírody, ale představuje Bonnardovu snahu zachytit podstatu krajiny a jejího ducha v uvolněném expresivním stylu.[173]

Dalším malířem, který se také věnoval krajinomalbě a rozbouřené obloze, byl **Maurice de Vlaminck** (1876–1958)**.** Byl významným představitelem fauvistické skupiny[174], která čerpala inspiraci především z tvorby Vincenta van Gogha a Paula Gauguina. Stejně jako oni se snažil o jasnou paletu barev a čisté uspořádání v kompozici. Fauvismus měl ze všech moderních stylů nejkratší dobu trvání, ale jeho vliv byl značný.[175] Po rozpadu skupiny se Vlaminck přiklonil k expresionismu a dovedl do extrému dynamické tahy štětce, jež charakterizovaly van Goghovu tvorbu.[176]

Zatímco v raném období fauvismu byl jeho rukopis vášnivější a temperamentnější, po první světové válce z něj modernistické nadšení

[172] [Srov.] Christieś. *Impresionist* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Pierre Bonnard (1867–1947), Ciel d'orage sur Cannes | Christie's.
[173] [Srov.] Stephen Ongpin Fine Art. *Pierre Bonnard.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Pierre BONNARD | Study of Sea and Sky.
[174] Fauvismus je francouzský umělecký směr vzniklý na počátku 20. století. Vyznačuje se jasnou a čistou barevností, společně s jednoduchou zkratkou. Hlavním představitelem této skupiny byl Henri Matisse. BRDEK, Zdeněk. *Hodina vybraných kapitol z dějin umění III.* [přednáška]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích, obor Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání, 2023.
[175] [Srov.] BENEŠOVÁ, Naďa. *Malířské umění od A do Z: dějiny malířského umění od počátků civilizace.* Praha: Rebo Productions, 1995, 217 a 218 s.
[176] [Srov.] MILLEQUADRI, Sigfrido. *1000quadri.* [online]. 2022 [cit. 2024-12-16]. Dostupné z: Sigfrido Millequadri (@1000quadri) • Fotky a videa na Instagramu.

vyprchalo a ve své pozdější tvorbě se soustředil především na zachycení melancholické a náladové krajiny. Maurice de Vlaminck se uzavřel a jeho umění se stávalo temnějším a dramatičtějším. V některých případech jeho malba působí skoro až násilně, a to kvůli použití silných tahů širokých štětců a špachtle, čímž dosáhl mimořádné expresivity. Vytvořil si tak osobitý styl, který zahrnoval tradiční postupy. Oblohu zachycoval pruskou modří na šedém podkladu, vegetaci pak temně zelenou. Zachování velmi silného koloristického přístupu, který dále kombinoval s tmavými barvami, můžeme spatřit v obraze *Domy v polích* (viz Přílohy I., obr. 25), který řadíme do posledního desetiletí malířovy tvorby. I v tomto díle lze spatřit vliv Vincenta van Gogha a expresivní přístup v podobě krásně zachyceného kontrastu svítivě žlutého pšeničného pole a tmavé oblohy, předznamenávající zřejmě silnou bouři.[177]

Dospěl tak k velmi osobitému výtvarnému rukopisu, který se výrazně odráží v jeho obrazech s náměty rozbouřené přímořské krajiny a dynamického nebe. Do této fáze jeho tvorby lze zahrnout díla s názvem: *Přímořská krajina v Normandii* (viz Přílohy I., obr. 26), *Vlna* (viz Přílohy I., obr. 27) nebo *Přístav* (viz Přílohy I., obr. 28). V těchto obrazech Vlaminck mistrně zachytil sílu přírody a její nezkrotnou energii, což dodává jeho malbám dramatický a sugestivní výraz.[178]

3.4 Přírodní scenérie Německa v díle Emila Noldeho

Německo leží v mírném podnebném pásu, kde jsou srážky rovnoměrně rozložené během celého roku. Charakteristické jsou dále čtyři roční období, přičemž zimy jsou doprovázeny sněhovými srážkami.[179] Na severu stát sousedí s Baltským a Severním mořem.[180] Mořské scenérie s proměnlivými mraky a pohybující se hladinou vody se staly oblíbeným motivem mnoha malířů, protože jejich energie a dynamika fascinovaly umělce, podobně třeba jako tanec.[181]

[177] [Srov.] MRÁZ, Bohumír. *Encyklopedie světového malířství.* Praha: Academia, 1988, 611 s.
[178] [Srov.] MILLEQUADRI, Sigfrido. *1000quadri.* [online]. 2020-2024 [cit. 2024-12-16]. Dostupné z: Sigfrido Millequadri (@1000quadri) • Fotky a videa na Instagramu.
[179] [Srov.] BURROUGHS, William J. *Počasí.* Svojtka & Co. 1999, 19 s.
[180] [Srov.] SACKETT, Elisabeth; BARRETT, Norman S.; JONES, Hannah Kate. *Ilustrovaný atlas světa.* Praha: Albatros, 2005, 38 s.
[181] [Srov.] The Art Story. *Emil Nolde.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Emil Nolde Paintings, Bio, Ideas | TheArtStory.

Emil Nolde (1867–1956) byl německý malíř a významný představitel expresionismu. Pocházel ze severu Německa a již od mládí zobrazoval krajiny. Velký úspěch slavil po dokončení série pohlednic zobrazující švýcarské hory v líbivém a až groteskním podání. Po studiích se stáhl do ústraní rybářské chaty, jež se nacházela na pláži ostrova v Dánsku. Zde vytvořil mnoho obrazů plných světla a zářivě veselé atmosféry. Nolde se často věnoval zobrazení krajiny a vztahu mezi člověkem a přírodou.[182]

Teplé měsíce strávené v odlehlé rybářské chatě, která poskytovala klid a nerušené prostředí, umožnily Noldemu hlubší propojení s přírodou a klid na práci. Ve své tvorbě stále více využíval jasné barvy. Obraz *Moře u Alsenu* (viz Přílohy I., obr. 29) z roku 1910 patří mezi první Noldeho díla zobrazující moře a nebe. Na plátně zachytil tříštící se vlny a jasně žluté mraky plující po obloze. V tomto díle se jeho přístup k barvě posouvá od realistického vyobrazení přírody k expresivní barevnosti. Lze to pozorovat například v intenzivní červené, evokující sílu a divokost bouřlivého moře. Barva v popředí dodává vodní hladině pohyb a vytváří pocit napětí. Široké tahy štětcem připomínají van Goghův styl. Napodobují neklidný pohyb mraků v kontrastní žluté a fialové barvě. Barevná atmosféra nás přenáší do okamžiku východu nebo západu slunce, zachycuje proměnlivé světlo a barvy mořské krajiny. Ačkoli obraz neodráží přírodu realisticky, jeho expresivní barvy představují jedinečnou interpretaci a prožitek síly přírodních živlů.[183]

V obraze *Letní mraky* (viz Přílohy I., obr. 30) vytvořeném taktéž olejovými barvami si lze povšimnout, jak pracoval s pastózní vrstvou barev a dynamickými tahy štětce.[184] Nolde namaloval tento obraz v roce 1913, kdy se připojil k antropologické expedici a odjel na vzdálené ostrovy jižního Pacifiku. Výprava byla zaměřená na studování národů Nové Guineje. Během cesty přes Rusko, Sibiř a Mandžusko vytvořil mnoho poznámek a několik obrazů. Přestože Nolde podnikal daleké cesty, celý život zůstával úzce spjatý s Baltským mořem, které pro něj bylo vždy zdrojem inspirace. Jeho měnící se vzhled a odraz považoval za vysoce symbolický, a proto se k tématu moře a oblohy během své kariéry opakovaně vracel. V obraze *Letní mraky* je mořská krajina znázorněna energickými tahy a mohlo by se jednat o cumulonimbus, bouřkový kupovitý

[182] [Srov.] STADLER, Wolfgang. *Lexikon der Kunst: Malerei, Architektur, Bildhauerkunst*. Freiburg Basel Wien: Herder, 1989, 353 a 354 s.
[183] [Srov.] The Art Story. *Emil Nolde.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Emil Nolde Paintings, Bio, Ideas | TheArtStory.
[184] [Srov.] STADLER, Wolfgang. *Lexikon der Kunst: Malerei, Architektur, Bildhauerkunst*. Freiburg Basel Wien: Herder, 1989, 353 a 354 s.

oblak dosahující velké vertikality. Obraz ohlašuje příchod intenzivní bouře nad větrem bičovaným mořem.[185]

Nolde rád používal čistou barvu a využíval její psychologické působivosti.[186] Věřil, že barvy mohou evokovat zvuky i hluboké emoce.[187] V mohutných tazích dominují hrozivě vyhlížející mraky, které přecházejí do ztemnělých odstínů. Rád používal kontrasty, které dodávaly jeho obrazům dramatický výraz. Dalším jeho častým motivem jsou pusté severské krajiny, odrážející i jeho vlastní pocity osamění. Na Noldeho tvorbu měl významný vliv již zmíněný van Gogh a Edvard Munch, jejichž expresivní styl a emocionálně nabitá barevnost se v Noldeho dílech rovněž odrážejí.[188]

V jeho práci bychom dále nalezli díla zobrazující červánková oblaka, k nim řadíme obraz *Rudá večerní obloha* (viz Přílohy I., obr. 31) z roku 1915. V tomto zářivě žhnoucím pohledu na zapadající slunce vidíme i tři plachetnice a obloha zbarvená fuchsiovou a fialovou barvou se odráží na moři. Krajina je pravděpodobně ovlivněna autorovými vzpomínkami na jižní moře, které navštívil během své cesty do Pacifiku.[189]

Kromě olejomaleb Emil Nolde vytvořil i mnoho akvarelů. Mezi ně patří například obraz, který je součástí sbírek Národní galerie v Praze, s názvem *Večerní slunce* (viz Přílohy I., obr. 32) z roku 1920. I zde mu byla inspirací přímořská krajina. V přílivu a odlivu se odráží sluneční nebo měsíční světlo. Pro jeho akvarelovou malbu je typická barevnost ostrých žlutí a výrazné oranžové v kontrastu s hlubokou modří. Hra protikladů a čistých odstínů barev dodává kompozici abstraktní charakter.[190] Akvarel se pro Noldeho stal ideálním prostředkem k zachycení intenzity svých vizí. To dokazuje i obraz *Rozbouřené moře* (viz Přílohy I., obr. 33), vytvořený přibližně v letech 1925–1930. V tomto díle mistrovsky pracoval s přechody barev, čímž dosáhl atmosférické hloubky. Rudé nebe evokuje sílu a divokost bouře, které musí odolávat dvě lodě zobrazené na horizontu rozbouřeného moře. Nolde se ve své tvorbě často věnoval zachycování dramatických atmosférických jevů, jako jsou bouře,

[185] [Srov.] Thyssen-Bornemisza National Museum. *Nolde-Summer clouds*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Summer Clouds – Nolde, Emil. Museo Nacional Thyssen-Bornemisza.
[186] [Srov.] NOVÁK, Luděk. *Století moderního malířství 1865–1965*. Praha: Orbis, 1965, 123 s.
[187] [Srov.] Saint Louis Art Museum. *Red Evening Sky*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Red Evening Sky – Saint Louis Art Museum.
[188] [Srov.] VÁVRA, Jiří. *Od impresionismu k postmoderně: dějiny vizuálního umění*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001, 31 s.
[189] [Srov.] Saint Louis Art Museum. *Red Evening Sky*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Red Evening Sky – Saint Louis Art Museum.
[190] [Srov.] NGP. *Sbírky NGP*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Emil Nolde – Večerní slunce | Národní galerie Praha – sbírky.

zapadající slunce či těžké mraky nad mořem. Právě tyto motivy mu umožňovaly experimentovat s barvami a evokovat emoce, a proto lze považovat jeho dílo za velmi sugestivní a jedinečné.[191]

3.5 Belgické podnebí v tvorbě surrealismu

Belgie se vyznačuje mírným oceánským klimatem, které je ovlivněno blízkostí Atlantského oceánu. Počasí je vlhké s mírnými zimami a chladnějšími léty.[192] Po většinu roku převažuje častá oblačnost, zejména během podzimu a zimy. Slunečné dny jsou poměrně vzácné a často se střídají s deštěm. Tvorba bouřek je běžnější v letních měsících, kdy teplejší vzduch přispívá k lokálním bouřkovým přeháňkám.[193]

Belgický malíř **René Magritte** (1897–1967) tvořil především v duchu surrealismu či magického realismu. Jeho obrazy prostřednictvím předmětů z každodenního života odhalují jinou, tajemnější realitu než tu, na kterou jsme běžně zvyklí. Malířova tvorba je vnímána jako projev posunutí významu malířství, neboť namísto pouhého zobrazení skutečnosti kladl důraz na imaginaci a vzpomínku.[194]

Jeho díla mají až fotografickou přesnost, kterou popírá nejasná perspektiva. Tím obrazy získávají nádech záhadnosti a snovosti. Porušováním měřítek a perspektivy autor zpochybňuje naši běžnou zkušenost s realitou a vybízí diváka k přehodnocení toho, co považujeme za samozřejmé.[195]

Magritte ve svých obrazech často zachycoval oblohu s mraky. Nejvíce se tomuto motivu věnoval kolem roku 1930, do tohoto období lze zařadit obrazy s názvem *Nebeské svaly* (viz Přílohy I., obr. 34) zachycující šedou masu oblohy, jež získává až hmotný charakter, nebo obraz *Růžové zvonky, roztrhaná obloha* (viz Přílohy I., obr. 35), který je rozdělen přesně na dvě poloviny. Na jedné straně Magritte zachytil nadýchané mráčky kontrastující s druhou polovinou scény skládající se z kulovitých a jasně definovaných zvonů či chrastítek.

[191] [Srov.] TOPOĽSKÁ, Lucy; VÁCLAVEK, Ludvík; PÁTKOVÁ, Eva. *Slovník světového malířství.* Praha: Odeon, 1991, 497 s.
[192] [Srov.] BURROUGHS, William J. *Počasí.* Svojtka & Co. 1999, 19 s.
[193] [Srov.] Obletsvet.cz. *Počasí Brusel.* [online]. 2025 [cit. 2025-01-16]. Dostupné z: Počasí Brusel – všechny informace.
[194] [Srov.] MEURIS, Jacques. *Magritte.* Benedikt Taschen Verlag, 1998, 135 a 136 s.
[195] [Srov.] DEMPSEY, Amy. *Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním.* Praha: Slovart, 2002, 161 a 162 s.

Kontrast mezi těmito částmi je umocněn i zvolenou barevností v podobě nebeské modři a lososově růžové barvy.[196]

Autorovo dílo se systematicky zabývá paradoxy a absurditou. Jeho logika je přísná a popírá běžně přijímaná fakta. Pracuje především s argumenty, nikoliv volnou asociací. Jak uvádí umělecký kritik David Sylvester, Magritte například zpochybňuje samotnou podstatu mraků. Pokud jsou mraky masy vodní páry, které se pohybují po obloze, Magritte vyobrazí deštivý den s kupovitou oblačností rozptýlenou po zemi, jako by překonaly svou přirozenou gravitaci. Toto pohrávání si s fyzikálními zákony je patrné i v jeho dalších dílech. Zachycuje překonání zemské přitažlivosti například „přišpendlením" mraků k zemi nebo kameny vznášejícími se ve vzduchu, jako je tomu v obraze *Bitva na řece Argonne* (viz Přílohy I., obr. 36). Na obraze dominuje velký mrak a vedle něj stejně velký kámen. Stav beztíže je zcela nezávislý na jakémkoliv fyzikálním zákonu.[197]

Motiv převládající oblačné oblohy a mraků se vyskytuje v autorových dílech opakovaně a hraje klíčovou roli v jeho surrealistické imaginaci. Například na obraze *Struny srdce* (viz Přílohy I., obr. 37) je kupovitý oblak nad skleněnou číší. Vytvořil tím zvláštní vizuální paradox – oblak, který se běžně vznáší na obloze, zde získává téměř hmatatelnou, sochařskou podobu. Nebo obraz *Velká rodina* (viz Přílohy I., obr. 38) zachycující holubici v letu, která je tvořena denní oblohou a nachází se v položeru soumraku nad mořem. Tento motiv působí jako snová vize, v níž se prolínají přírodní elementy s metaforickým významem.[198] Magritte těmito obrazy neustále zpochybňoval běžné vnímání reality a nutí diváka zamyslet se nad hranicí mezi skutečností a snem. Mraky v jeho dílech nejsou pouze zachycením meteorologického jevu, ale stávají se nositeli skrytých významů, které přesahují běžnou zrakovou zkušenost.

3.6 Klima Spojených států v tvorbě amerických malířů

Spojené státy americké zaujímají rozsáhlé území, což se odráží v jejich rozmanitých klimatických podmínkách. Vybraní umělci pochází z Massachusetts, kde je podnebí mírné, a Nového Mexika, kde převládá spíše

[196] [Srov.] SYLVESTER, David. *Magritte.* Glb Parkland Vlgsges. MbH, 2009, 261 s.
[197] [Srov.] SYLVESTER, David. *Magritte.* Glb Parkland Vlgsges. MbH, 2009, 360 a 361 s.
[198] [Srov.] MEURIS, Jacques. *Magritte.* Benedikt Taschen Verlag, 1998, 137 a 138 s.

suché klima s pouštěmi a velkými teplotními rozdíly.[199] Spojené státy byly v historii postiženy mnoha extrémními klimatickými událostmi, včetně silných povodní, požárů nebo bouří. Přímo v Massachusetts v roce 1888 udeřila sněhová s názvem *Velký bílý hurikán*. Výjimkou nejsou ani písečné bouře, které se v USA vyskytly během suchých období.[200] Tvorba vybraného autora z Massachusetts se soustředila především na přírodu a pobřeží, a to díky blízkosti Atlantského oceánu.[201] Naopak autorka z Nového Mexika čerpala inspiraci především v pouštní krajině a ze zkušeností z leteckého cestování.[202]

Winslow Homer (1836–1910) byl jedním z nejvýznamnějších amerických malířů, jenž se proslavil svou realistickou krajinomalbou, plnou emocí. Homer pocházel z Massachusetts a z velké části byl samouk. Už v dětství ho ovlivnila jeho matka, která se věnovala amatérské malbě akvarelů. Své první umělecké vzdělání získal u bostonského romantického malíře Washingtona Allstona. Ten zdůrazňoval důležitost dvou témat – primárních, jež zahrnují základní motivy z reálného života, a sekundárních zaměřujících se na symboliku a filozofické vrstvy. Tento přístup měl na Homera trvalý vliv a projevoval se v jeho realistických scénách přírody, jež propojují poetické a duchovní prvky.[203]

Malířův výběr námětů a celkové zobrazení okolního světa bývají připodobňovány k jeho impresionistickým současníkům ve Francii.[204] Homer navštívil i Evropu a získal zkušenosti na Pařížské výstavě roku 1867. Zde měl možnost zhlédnout díla předních evropských umělců, což mu poskytlo širší vhled do různorodosti evropského malířství. Nejvíce ho inspirovali francouzští malíři Gustave Courbet či Théodore Rousseau. Tito umělci ovlivnili jeho další směřování k většímu důrazu na světlo, atmosféru a přímé pozorování přírody. Přesto si Homer zachoval odstup od určitých evropských trendů, jako byl akademismus nebo idealizace. Ty považoval za odtržené od skutečnosti. Zůstal věrný své americké identitě a snaze přiblížit se realitě života a krajiny ve Spojených státech. Po návratu z Evropy byl sice obohacen o nové techniky

[199] [Srov.] BURROUGHS, William J. *Počasí*. Svojtka & Co. 1999, 18 a 19 s.
[200] [Srov.] BUCKLEY, Bruce a kolektiv. *Počasí – velký obrazový průvodce*. 1. vyd. Rebo, 2006, 146 a 150 s.
[201] [Srov.] SOUTER, Gerry. *American Realism*. Parkstone Pr, 2009, 21 s.
[202] [Srov.] Art Institut Chicago. *Artworks – sky above clouds*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Obloha nad mraky IV | Institut umění v Chicagu.
[203] [Srov.] SOUTER, Gerry. *American Realism*. Parkstone Pr, 2009, 21 s.
[204] [Srov.] MALÍKOVÁ, Iva. *The Art Book – Encyklopedie výtvarného umění*. Brno: Computer Press, 2003, 227 s.

a myšlenky, ale zároveň byl pevně zakořeněn v americké kultuře a krajině s emotivní estetikou.[205]

Homerova tvorba se soustředila především na přírodu a autenticitu života. Jeho schopnost zachytit atmosféru okamžiku v krajinomalbě se stala velice ceněnou. Přestože byl realista, jeho obrazy vždy obsahovaly prvky neoromantismu, které propojoval s filozofií svého učitele. Homerova díla zaujímají zvláštní místo v americkém umění díky schopnosti spojit poetickou hloubku s realistickým vyjádřením.[206] Tak tomu je i v obraze s názvem *Letní bouře* (viz Přílohy I., obr. 39) z roku 1904. Autor byl inspirován náhlou bouří, kterou pozoroval ze svého ateliéru v Prouts Neck ve státě Maine. Silné tahy bílou barvou zobrazují zpěněnou divokou vodu, která se vlivem bouřky prudce vzdouvala kolem vyčnívající ploché skály v popředí. Za klidného počasí bylo toto místo jedním z umělcových oblíbených rybářských míst. Osamělá plachetnice v dálce umocňuje divokost počasí a lidský zápas se silami přírody a k dramatičnosti scény přispívá i splývání oblohy s mořem, které dodává kompozici emotivní náboj.[207]

Další z umělců (umělkyň) žijících v Americe byla **Georgia O'Keefe** (1887–1986). Ve dvacátých letech se věnovala především malbě krajin – velmi ji inspirovalo Nové Mexiko, kde v roce 1929 strávila léto. Opakovaně se do této lokality vracela a čerpala z ní inspiraci po zbytek života.[208] O'Keefe se soustředila především na výseky přírody, které zobrazovala velice zblízka.[209] V jejím díle se odráží modernismus s abstraktními prvky.[210]

Malířka byla podporována svým manželem, fotografem Alfredem Stieglitzem, s nímž se v tvorbě navzájem ovlivňovali. Stieglitz vyfotografoval v roce 1922 sérii oblaků, kterými navazoval na tvorbu Georgie O'Keefe a její abstrakce odvozené z přírodních forem.[211] Už v raných akvarelech malířka ztvárňovala oblohu. Typické pro ni byly, v tomto médiu, výrazné tahy štětcem

[205] [Srov.] SOUTER, Gerry. *American Realism*. Parkstone Pr, 2009, 24 s.
[206] [Srov.] SOUTER, Gerry. *American Realism*. Parkstone Pr, 2009, 21 s.
[207] [Srov.] The Clark Art Institute. *Winslow Homer – Summer Squall*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-13]. Dostupné z: Summer Squall.
[208] [Srov.] NEDVĚD, Tomáš – kolektiv autorů. *Slavné obrazy: Mistrovská díla v souvislostech*. Universum, 2019, 212 s.
[209] [Srov.] TOPOĽSKÁ, Lucy; VÁCLAVEK, Ludvík; PÁTKOVÁ, Eva. *Slovník světového malířství*. Praha: Odeon, 1991, 501 s.
[210] [Srov.] BENKE, Britta. *O´Keeffe*. Benedikt Taschen Verlag, 2011, 7 s.
[211] [Srov.] BENKE, Britta. *O´Keeffe*. Benedikt Taschen Verlag, 2011, 17 a 20 s.

a spontaneita. V akvarelovém obrazu s názvem *Úsvit s mráčky* (viz Přílohy I., obr. 40) z roku 1916 hrají důležitou roli kontrasty, opakování a rytmus.[212]

Mezi nejznámější snímky O'Keeffe z 60. a 70. let patří dramatické oblačné krajiny. Nejvýraznějšími prvky v jejím díle jsou světlo, uhlazenost a atmosféra.[213] Umělkyně, jež je známá svými abstraktními ztvárněními přírody, do svých obrazů často začleňovala motivy oblohy a mraků. Kolem roku 1963 začala O'Keeffe zachycovat velké a rozlehlé mraky, které pozorovala z oken letadla během cest po celém světě. Zpočátku byly obrazy spíše realistické.[214] Později zvětšila rozměry svých pláten, někdy až do velikosti nástěnných rozměrů – tato změna mohla odrážet její nově rozšířený pohled na svět. Série *Nebe nad mraky*, kterou vytvořila v letech 1960–1977, zahrnuje jedenáct děl, přičemž právě sedm obrazů z roku 1962–1965 patří k nejdramatičtějším v její tvorbě.[215] Vznikly v období, kdy malířka cestovala letadlem, a své nadšení z výhledů interpretovala v malbě. Zpočátku se jednalo o obrazy znázorňující oblohu pokrytou bílými mraky.[216]

Nejznámějším příkladem je obraz *Nebe nad mraky IV* (viz Přílohy I., obr. 41) z roku 1965, který představuje obrovskou rozlohu mraků viděných shora. Divák má tak možnost přemýšlet o velikosti a kráse atmosféry.[217] Toto velkolepé dílo namalovala autorka v sedmdesáti sedmi letech.[218]

Později tvořila série nadýchaných bílých mraků s nekonečnou modrou oblohou. *Nebe nad mraky IV* bylo nejctižádostivějším dílem série, neboť se v něm spojila její dlouholetá touha vytvořit obraz velikosti nástěnné malby.[219]

Obraz *Nebe nad mraky IV* měl být v roce 1970 součástí retrospektivní výstavy děl Georgie O'Keeffe, která se konala na několika místech – *Whitney Museum of American Art* v New Yorku, *Art Institute* v Chicagu a *Museum of*

---

[212] [Srov.] VIGUÉ, Jordi. *Mistři světového malířství.* Rebo Productions, 2004, 449 s.
[213] [Srov.] VIGUÉ, Jordi. *Mistři světového malířství.* Rebo Productions, 2004, 447 s.
[214] [Srov.] Art Institute Chicago. *Artworks – sky above clouds.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Obloha nad mraky IV | Institut umění v Chicagu.
[215] [Srov.] MESSINGER, Lisa. *Georgia O'Keeffe (1887–1986).* In *Heilbrunn Timeline of Art History*. New York: The Metropolitan Museum of Art [online]. 2004 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: http://www.metmuseum.org/toah/hd/geok/hd_geok.htm.
[216] [Srov.] Georgia O'Keeffe. net. *Sky above clouds.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: https://www.georgiaokeeffe.net/sky-above-clouds-iv.jsp.
[217] [Srov.] Weather in art and Literature. *Collective Weather* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Weather in Art and Literature: How Artists Have Captured the Elements – Collective Weather.
[218] [Srov.] Art Institute Chicago. *Artworks – sky above clouds.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Obloha nad mraky IV | Institut umění v Chicagu.
[219] [Srov.] Georgia O'Keeffe. net. *Sky above clouds.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: https://www.georgiaokeeffe.net/sky-above-clouds-iv.jsp.

Art v San Franciscu. Po úspěšném vystavení v New Yorku a Chicagu se zjistilo, že je obraz příliš velký a není možné jej přenést přes dveře muzea v San Franciscu. Z tohoto důvodu zůstal zapůjčen Institutu umění na více než deset let, než se sběratelům a veřejnosti podařilo zajistit, aby se stal součástí stálé sbírky muzea.[220]

3.7 Podnebí a krajina v českém malířství

Česká republika se nachází v mírném podnebném pásu, je pro ni typické středoevropské klima, jež je charakteristické oceánským a kontinentálním podnebím. Celkově se počasí v České republice proměňuje – nejen v rámci roku, ale i během dne. Obloha je často střídavě oblačná, většinou s více zataženými dny během podzimu a zimy. Nejvíce prší v letních měsících, kdy se vyskytují přeháňky a bouřky.[221] Proměnlivost přírody a její atmosférické jevy ovlivňují nejen každodenní život, ale také uměleckou tvorbu, zejména krajinomalbu, která zachycuje různorodost krajiny v čase i prostoru.

Přístup ke krajinomalbě jako k uměleckému tématu nelze nikdy plně vyčerpat, a to ani rozsáhlými výstavami, jak uvádí Andrea Louis Ballardini ve své publikaci *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Stejně tak je tomu i u českých malířů, co se týče různorodosti přístupů k tomuto žánru – od historických zpracování až k moderním interpretacím. Krajinomalby často reflektují určité nálady a významy. Velká rozmanitost je vidět i v podobě kompozic a námětů, které zahrnují jak harmonická, tak i protichůdná spojení. Je tomu tak například v krajinách s tradičními a moderními prvky nebo se zajímavými kontrasty.[222]

Krajina se stala ústředním tématem **Karla Boháčka** (1886–1928). Jeho dílo *Bouře v horách* (viz Přílohy I., obr. 42) z roku 1910 krásně zachycuje atmosférické jevy a vznik mračen. Autor byl inspirován především rodnou krajinou mladoboleslavského kraje.[223]

---

[220] [Srov.] Art Institut Chicago. *Artworks – sky above clouds.* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Obloha nad mraky IV | Institut umění v Chicagu.
[221] [Srov.] Katedra geografie UPOL. *Klimatické poměry území České republiky.* [online]. 2025 [cit. 2025-01-16]. Dostupné z: GCZ_Klima.pdf.
[222] [Srov.] BALLARDINI, Andrea Louis – kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě.* Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 661 s.
[223] [Srov.] BALLARDINI, Andrea Louis – kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě.* Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 673 s.

Intenzivní propojení s krajinou se u mnoha autorů projevuje prostřednictvím smyslových zážitků v podobě hry světla a barev. Tento vztah odráží silnou citovou vazbu, jakou měli čeští malíři k prostředí, jež malovali a které inspirovalo jejich tvorbu. Příkladem může být **Josef Lada** (1887–1957), který se věnoval zachycení české krajiny svým osobitým stylizovaným způsobem. Ve své době se stal solitérem, protože zvolil zjednodušenou, ikonickou formu.[224]

Ve 30. letech 20. století se Josef Lada začal více soustředit na malbu než na kresbu. I v jeho tvorbě se setkáme s námětem bouře, například na obraze *Před bouří* (viz Přílohy I., obr. 43) z roku 1945 nebo v pozdějším stejnojmenném díle z roku 1948. Oba obrazy zachycují totožné místo, pouze vyobrazené z jiných úhlů pohledu. Většinou se jedná o kvaše na papíře či lepence. Jeho malbám dominují pevné kontury, nebe vyobrazil s hutnými tmavými mraky, které ostře kontrastují se zlatavým polem. Krajinomalba u Josefa Lady zachycuje realitu života a stejně jako v jeho kresbách je skutečnost pevně ohraničená[225].[226]

Výtvarníkem, jenž ve své tvorbě zachycoval hloubku krajinného prožitku, byl **František Muzika** (1900–1974). Muzikovy práce často překračovaly samotnou hranici tradiční krajinomalby a přetvářely přírodní motivy v symbolická poselství.[227] Autor se kromě malířství věnoval i scénografii, což se odráželo v jeho krajinách plných imaginace a divadelně iluzivní vize.[228]

I v jeho tvorbě se objevuje námět bouře, tentokrát však prostřednictvím Shakespearovy divadelní romance, které předcházel cyklus obrazů s názvem *Vichřice* (viz Přílohy I., obr. 44). Prvním impulzem pro vytvoření tohoto cyklu byl návrh opony k opeře v roce 1938. Zde se objevil motiv prázdného profilu

---

[224] [Srov.] BALLARDINI, Andrea Louis – kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 625 s.
[225] Možné důvody, proč Josef Lada používal černé kontury ke zdůraznění obrysu ve svých malbách, mohou souviset s jeho poraněním zraku. V šesti měsících upadl na ševcovský nůž, což vedlo k trvalé jednostranné slepotě. Poranění pravého oka mělo vliv na omezené prostorové vnímání. Charakteristickým znakem se pro něj stala jednoduchost, přehlednost a dvojrozměrnost. To se stalo zásadním faktorem formujícím jeho jedinečný a nezaměnitelný výtvarný styl. [Srov.] HALADA, Andrej. *Reflex – Česká idyla jednookého malíře*. [online]. 2010 [cit. 2025-02-11]. Dostupné z: https://www.reflex.cz/clanek/zivot-a-styl/37316/ceska-idyla-jednookeho-malire.html?utm_source=chatgpt.com.
[226] [Srov.] PEČINKOVÁ, Pavla. *Josef Lada*. Praha: Gallery, 1998, 131 a 135 s.
[227] [Srov.] BALLARDINI, Andrea Louis – kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 661 s.
[228] [Srov.] BALLARDINI, Andrea a kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 565 s.

ženské tváře vepsaného do skály. Tuto symboliku lze interpretovat jako spojení přírody a lidské identity. Muzika tento koncept dále rozpracoval během své scénografické práce na inscenaci Shakespearovy *Bouře* v roce 1941. Motiv ženské hlavy a skalního útvaru přetvořil do dramatičtějšího a expresivního pojetí.[229]

Nelze opomenout také malíře **Jana Slavíčka** (1900–1970), syna významného krajináře Antonína Slavíčka. Nadání pro malbu podědil po svém otci a taktéž se věnoval krajinomalbě.[230] Jeho tvorba zahrnuje práci s přírodními prvky, jako je nebe a jeho proměnlivost, která se může vyvinout v bouři. Slavíček byl krajinářem, který zachycoval atmosférické změny a dramatičnost přírodních sil. Jeho obrazy z období před druhou světovou válkou reflektují dobové změny, přičemž bouřlivé počasí a roztrhané mraky často sloužily jako metafora napětí a nejistoty doby. Dílo *Krajina před bouří* (viz Přílohy I., obr. 45) je příkladem jeho dovednosti zaznamenat dramatičnost a světelné efekty. V tomto obrazu zachytil nejen estetickou krásu kupovitých oblak, ale i emocionální a symbolický rozměr reflektující napětí v tehdejší společnosti.[231]

Slavíčkova tvorba zdůrazňuje dynamické přírodní síly, jakými jsou vítr a pohyb mraků. To dokládá také obraz *Krajina s mrakem* (viz Přílohy I., obr. 46) z roku 1920, na němž zachytil velkou část oblohy osvětlenou zapadajícím sluncem.[232] Ve svých dalších dílech, jako je *Orání před bouří* (viz Přílohy I., obr. 47) z roku 1917 nebo pozdější *Česká krajina* (viz Přílohy I., obr. 48) z roku 1941, pracoval s kontrastem světla a stínu, který podporuje výraz těžké a dramatické oblohy, přispívající k celkovému dění v atmosféře.[233]

Dalším významným autorem, jehož dílo zahrnovalo kromě krajinomalby i další žánry, jako například malbu pasáží, obchodů a dílen rušného městského života, byl **Karel Souček** (1918–1982). Zachycoval také motivy z cest po evropských hlavních městech. Tématu bouří se věnoval ve svých pozdních

[229] [Srov.] MUZIKA, František. *František Muzika (1900–1974): obrazy, kresby, scénické návrhy, knižní grafika: Valdštejnská jízdárna, září–říjen 1981*. Praha: Národní galerie, 1981, 20 s.
[230] [Srov.] EXNER, Ivan a BALLARDINI, Andrea. *Světlo v obraze*. Spolek výtvarných umělců Mánes, 2017, 420 s.
[231] [Srov.] HLAVÁČEK, Luboš. *Jan Slavíček*. Praha: Odeon, 1980, 32 s.
[232] [Srov.] EXNER, Ivan a BALLARDINI, Andrea. *Světlo v obraze*. Spolek výtvarných umělců Mánes, 2017, 430 s.
[233] [Srov.] HLAVÁČEK, Luboš. *Jan Slavíček*. Praha: Odeon, 1980, 32 s.

dílech, například v obrazech *Před bouří* (viz Přílohy I., obr. 49) a *Léto před bouří* (viz Přílohy I., obr. 50), které pocházejí z období kolem roku 1973.[234]

Důležitou složkou umělecké tvorby byl i experiment a objevování nových perspektiv. **Richard Fremund** (1928–1969) ve své tvorbě spojoval krajinné motivy s moderním výrazem a technologickým pokrokem. Patřil mezi malíře, kteří se odklonili od oficiální realistické linie ke svobodnějším formám malby. Vzdálil se tehdejším politicky korektním stanoviskům a přispěl k rozvoji regionálně odlišných přístupů v krajinářské tvorbě. V poválečném období se podílel na rozšiřování formální a tematické různorodosti krajinomalby.[235]

Jeho dílo *Bouře nad kopcem* (viz Přílohy I., obr. 51), vzniklé po roce 1950, je charakteristické svým přístupem k malířskému projevu. Viděná krajina je zaznamenána silnými a rozsáhlými tahy štětcem. Nejvíce v obraze dominují oblaka nad kopcovitou krajinou plnou alejí stromů, které lemují hnědavě červené cesty, stoupající k vrcholu kopce. Nad ním se pak houfují mračna ve své předbouřkové formaci – cumulonimbu (podrobný popis viz str. 24). Díky intenzivní barevnosti a hutnosti malířské hmoty vytváří Fremund nový, živý svět k pozorování. Divák je vtažen do vířivosti mračen a celé krajiny. Propojenost obrazu s emocemi, které bouře vyvolává, je zřejmá. Autor přinesl do poválečné výtvarné tvorby živelnost a jednoduchost v silných námětech. Obraz *Bouře nad kopcem* lze vnímat i jako referenční dílo, v němž se autor držel reálného námětu, který podrobil svému emotivnímu a expresivnímu projevu.[236]

Richard Fremund se věnoval tématům spojeným s barevností a poetikou české krajiny. Jeho díla charakterizují výrazné barvy a symbolika krajinných motivů. Typickým prvkem jeho tvorby bylo experimentování s barevností a strukturami. Často používal tlumené tóny, aby vyvolal dojem odkazující na snovou, až nadreálnou krajinu. V jeho díle se vedle realistických kompozic objevují i geometrizované a abstrahované krajiny, v nichž zkoumal nové formální možnosti výtvarného projevu.[237]

---

[234] [Srov.] Aukční Galerie Platýz. *Karel Souček*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-14]. Dostupné z: Karel Souček (Bor) « Autoři « Aukční Galerie Platýz.
[235] [Srov.] BALLARDINI, Andrea a kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 625 s.
[236] [Srov.] European Arts Investments s.r.o. *Fremund Richard*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-14]. Dostupné z: European Arts: aukční síň | galerie | aukce obrazů | výtvarné umění.
[237] [Srov.] CHMELAŘOVÁ, Marcela. *Richard Fremund 1928–1969: Východočeská galerie v Pardubicích 11. 12. 2003 – 8. 2. 2004: Galerie výtvarného umění v Hodoníně 25. 2. – 18. 4. 2004:*

Krajinářství 20. století se vyznačovalo širokou škálou přístupů – od realistického zachycení přírody až po expresivní a symbolické vyjádření bouře a atmosférických jevů. Umělci čerpali inspiraci z domácí krajiny i soudobých uměleckých směrů. Tato rozmanitost potvrzuje, že krajinomalba zůstává nadčasovým žánrem, jenž nadále poskytuje prostor pro rozvíjení a inovaci. Tematická i technická pestrost je stále aktuální a dodává krajinomalbě jako nadčasovému žánru význam, neboť spojuje generace autorů a poskytuje nevyčerpatelné možnosti umělecké interpretace.[238]

České muzeum výtvarných umění v Praze 28. 4. – 20. 6. 2004: katalog výstavy. V Pardubicích: Východočeská galerie, 2003, 17 s.

[238] [Srov.] BALLARDINI, Andrea a kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 661 s.

II. Praktická část

4 Bouře v autorské tvorbě

Na základě informací a poznatků získaných v teoretické části této diplomové práce byla realizována její praktická část, která tematicky čerpá z meteorologických jevů na obloze, zejména z mračen a bouří. Dynamická povaha oblaků a bouří, jejich proměnlivé tvary, světelné efekty a symbolika inspirovaly autorku k hlubšímu výtvarnému zpracování. Oblaka, která se na obloze neustále mění a vyvíjejí, jsou charakteristická nejen svou estetickou stránkou, ale také fungují jako předzvěst pro určité typy počasí a větrných podmínek. Autorka využila také znalostí, které získala pozorováním oblohy a vlivu světelné proměnlivosti na utváření krajiny.

Tvorba v rámci praktické části začala pozvolna na jaře roku 2023, kdy se autorka věnovala tématice přírodních pigmentů a jejich možné barevné škále. Vznikly tak studie mračen, vytvořené barvou z plodů černého bezu a modré skalice. Všechny barevné pigmenty byly získány z přírodnin. K jejich dosažení bylo nutné sesbírané přírodniny povařit s trochou vody a přimíchat k nim kafr rozpuštěný v lihu. Takto získané barevné inkousty byly uchovány ve zkumavkách, jejich stabilita se ale lišila – některé se podařilo zakonzervovat déle, jiné byly náchylnější k plísni.

Autorka vytvořila vzorník barev, dvě velkoformátové malby s tématem bouře a další práce, v nichž zkoumala vzájemné reakce barev. Ty se lišily podle zásaditosti nebo kyselosti použitých materiálů. Přírodní barviva však vykazují vysokou citlivost na světlo, a proto se jejich stálost mění. Většina jasných barev, které autorka použila, proto vybledla a ztratila svůj jas.

Vyvrcholením tvorby, která čerpala z teoretických poznatků zpracovaných v úvodní části práce, se staly dva autorské deníky. Inspirace vycházející z pozorování mračen, bouří a jejich dynamického charakteru se výrazně promítla i do autorčiny tvorby. Motiv bouřkových a oblačných jevů je fascinující především svou neustálou proměnlivostí a rozmanitými tvary, které jsou nejen výrazem atmosférických podmínek, ale také odrazem okamžité nálady a světelných proměn v krajině. Dlouhodobé sledování oblohy poskytlo autorce cenné zkušenosti, jež jí umožnily hlouběji porozumět tomu, jak různé formy mraků souvisejí s proměnlivým počasím, větrem a světelnými efekty, které utvářejí vizuální podobu krajiny.

Výsledkem těchto pozorování a reflexí jsou dvě autorské knihy či deníky. V Encyklopedii literárních žánrů autorů Mocné a Peterky se uvádí, že napříč časem měly deníky mnoho podob a účelů, od osobních záznamů až po oficiální dokumenty. Deníky mohou sloužit k zaznamenání myšlenek, zážitků či každodenních událostí, přičemž se dělí na několik kategorií. Mezi ně patří například „primární deníky", které představují intimní osobní zpověď autora, „otevřené deníky" určené ke zveřejnění a „fiktivní deníky", do nichž lze zahrnout i básnické záznamy. Kromě toho existují oficiální formy, jako jsou lodní, zpravodajské nebo zdravotní deníky, které mají specifický účel a využití.[239] Deník lze proto chápat jako dílo na pomezí historického dokumentu, literárního textu a autobiografického záznamu.

Vzestup deníkové tvorby od počátku 20. století pravděpodobně úzce souvisí s pocitem krize moderního světa, který následně vyústil v katastrofy světových válek. Proto je deník některými autory vnímán jako „médium krize", prostředek, v němž lidé během období zásadních společenských a osobních změn nacházeli útočiště. V době první světové války se deníkový žánr stal médiem, skrze nějž se autoři pokoušeli objevit a zachytit svou identitu, ohroženou ztrátou jistot a přehodnocováním všech hodnot.[240]

Deník je jedinečnou formou autobiografie, která retrospektivně zachycuje události, pocity a prožitky z určitého momentu nebo situace, často psaný s odstupem. Tato forma se v literatuře objevila teprve v 18. století, a to jako literární prostředek blízký ústnímu sdělení. Osobní deník se však stal specifickým druhem psaného projevu až později, kdy získal hlubší význam nejen jako záznam autorova života, ale také jako nástroj k formování vlastní identity. Pro některé autory hrál deník zásadní roli, protože jim umožňoval utvářet jejich myšlenky, postoje a reakce na dobové události.[241] U výtvarníků může mít deníková forma ještě další rozměr, který může sloužit jako způsob zachycení nejen vnitřních prožitků, ale i zrakových vjemů. Tím je například krajinomalba a její osobní ztvárnění.

Vztah k přírodě a krajině může mít mnoho podob a interpretací, což se ukazuje i v přístupech výtvarných umělců, kteří ji ztvárňují podle svého osobního vnímání. Každý umělec přináší vlastní jedinečný pohled na krajinu,

[239] [Srov.] MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004, 98–106 s.
[240] [Srov.] TEIGE, Karel. *Deníky 1912–1925*. Akropolis, 2022, 12 s.
[241] [Srov.] TEIGE, Karel. *Deníky 1912–1925*. Akropolis, 2022, 14–15 s.

ať už se jedná o její fyzickou realitu, nebo o hlubší emocionální prožitky spojené s konkrétními místy. Tento subjektivní přístup k zobrazování krajiny se projevuje i v deníkových dílech českého výtvarníka Františka Skály. Ve svých cestovních denících kombinuje studijní skici s osobními zážitky. Zápisky nejsou jen pouhými vizuálními záznamy míst, která navštívil, ale skrývají i emocionální spojení mezi autorem a místy, která procházel. Umělec vnímá krajinu nejen očima, ale i srdcem, což jeho práci dodává intimní a osobní rozměr.[242]

Psaní deníku se tak mnoha autorům stalo každodenní činností, která nevyžadovala mimořádné literární dovednosti, a přesto přinášela hluboké osobní uspokojení. Co se formy týče, deníky umožňují širokou stylovou variabilitu, od jednoduchých prozaických zápisů až po velmi náročné literární záznamy. Přesto v sobě nesou určité charakteristiky, které je odlišují od jiných žánrů – typickým rysem deníkového záznamu je datace, v případě cestovních deníků i uvádění konkrétních míst, což jim dodává na aktuálnosti a umožňuje průběžné doplňování či úpravy. [243]

Podobně lze vnímat i tvorbu malíře Adama Kašpara, jehož velkoformátové deníky se zaměřují na podrobné zkoumání krajiny. Autorova analýza krajiny není jen vizuální, ale také prostorová a časová. Jeho práce se prolínají mezi minulostí, přítomností a budoucností, čímž nabízí divákovi možnost vnímat krajinu jako součást širšího časového rámce. Krajina u Kašpara není statickým obrazem, ale dynamickým prvkem, který se mění a vyvíjí v závislosti na vnímání a prožívání. Navíc je do jeho zobrazení krajiny často začleněna mytologická imaginace, což jeho dílu dodává mystický a nadčasový charakter.[244]

S rozvojem technologií se proměnila i forma deníků. Tradiční ručně psané verze dnes doplňuje a částečně nahrazuje virtuální forma v online prostředí, například blogy, které umožňují autorům sdílet své zápisky se širším publikem. Sociální sítě, jako Facebook a Instagram, přispěly k rozšíření deníkové dokumentace umožňující vytvářet fotodeník, v němž jsou každodenní události a zážitky zaznamenávány prostřednictvím fotografií. Deníky tak

[242] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 35 s.
[243] [Srov.] TEIGE, Karel. *Deníky 1912–1925*. Akropolis, 2022, 18–19 s.
[244] [Srov.] ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. Olomouc: ČŠ INSEA, 2020, 36 s.

získaly i funkci vizuální dokumentace zachycující nejen běžné chvíle, ale také cestovatelské zážitky či jiné momenty.

V posledních letech se objevily také audiodeníky, dostupné na platformách jako Spotify, které poskytují nový způsob osobních reflexí. Jedním z moderních trendů v oblasti deníkových záznamů je aplikace BeReal, která uživatele vyzývá k zachycení právě probíhajícího momentu formou fotografie. Uživatelé tak mohou rychle a spontánně sdílet své snímky s přáteli nebo je zveřejnit širšímu publiku. Tento přístup nabízí autentické zachycení každodenních zážitků a odklání se od pečlivě stylizovaného obsahu typického pro jiné sociální sítě. BeReal tímto způsobem reaguje na současnou potřebu přirozené a věrohodné osobní prezentace.

Pozorování a záznamy krajiny autorka zpracovala prostřednictvím deníkové formy, které v sobě kombinují vizuální a textovou složku. Propojují výtvarné záznamy a osobní reflexe o přírodních jevech. Inspirací při tom byla i díla výše zmíněných umělců, kteří ve svých záznamech kombinují studijní skici a zážitky. Podobně jako oni, i autorka pracuje s námětem krajiny jednak jako s estetickým objektem, jednak jako s prostředkem hlubšího propojení s přírodou. Autorčině práci předcházelo fotografování různých druhů oblaků, což jí pomohlo zachytit dynamiku a proměnlivost nebe. Tento vizuální materiál sloužil jako inspirace pro další tvorbu, jež vyústila ve zpracování dvou autorských deníků formátu A5, které kombinují vizuální a textovou složku, přičemž zaznamenávají nejen estetické dojmy, ale také autorčiny reflexe o přírodních jevech a proměnách spojených s jejich pozorováním.

Zhotovení deníků předcházelo pečlivé promyšlení a zvolení materiálů pro podkladovou část, barevné provedení a práci s vybranými médii. Proto vznikly ještě dva malé sešity formátu A6, které dokumentují postupy, myšlenky a experimenty. Odráží se v nich práce s různorodým materiálem a propojení jednotlivých složek. Zahrnují rovněž úskalí tvorby či nápady, které nakonec byly změněny nebo rozšířeny.

4.1 První deník: Experiment s inkoustem a savem

První deník má experimentální charakter a zpracovává téma bouře pomocí techniky černého inkoustu a sava k dosažení dramatických efektů připomínajících atmosféru bouřkového nebe. Textury a kontrasty mezi tmavými a světlými plochami evokují napětí a proměnlivost světelných podmínek. Deník obsahuje osm maleb touto technikou a šest kreseb tenkým černým fixem, které vycházejí z autorčina známého prostředí i cest. Mezi zachycenými místy jsou například Husinec, Prachatice, cesta z Libějovic nebo Nové Město na Moravě. Stránky deníku jsou proloženy jemným průsvitným japonským papírem vyrobeným z morušového vlákna, což dodává zápisům delikátní vizuální rozměr.

Desky deníku jsou vyrobeny z kombinace tvrdého černého papíru a vylisované březové kůry – ta pochází ze stromu, jehož dřevo začínalo trouchnivět, a byla získána ručně za pomoci nože. Po sloupání byla kůra vylisována a vysušena, což zachovalo její strukturu a přirozenou barevnost, která se harmonicky propojuje s černobílým laděním deníku.

Deník měl být původně svázán japonskou vazbou, ale aby bylo možné v něm dobře listovat, autorka musela od tohoto původního záměru ustoupit. Z dřívějších zkušeností vyšlo najevo, že japonská vazba zasahuje svým provedením do vytvořených listů. Pro zachování celistvého dojmu z obrazů byla proto zvolena jiná technika, takzvané jednoduché vazby V1. Na unikátním charakteru deníku však nikterak neubírá.

Konstrukci desek tvoří taktéž přelomený papír, jehož rozměr je větší než formát A4. Formát desek byl zvětšen z důvodu ochrany vložených listů, které by mohly z deníku přesahovat. Na povrch desek byla březová kůra lepena speciálním vteřinovým lepidlem, díky tomu se neodlupuje a je dobře přichycena. Protože je březová kůra složena z tenkých vrstev, lze ji velmi snadno stříhat i řezat, rovněž její povrchová úprava je nenáročná. Zašedlá horní vrstva se za pomoci kartáčku lehce setře a odrolí, výsledkem pak je čistší odstín bílé barvy. Celkový design experimentálního deníku tvoří převážně achromatická paleta, což přispívá k esteticky jednotnému vzhledu.

Díky vizuálně působivému výsledku chemické reakce sava a inkoustu se autorka rozhodla rozšířit své experimenty a vyzkoušet je i na větším formátu A1. Vznikly tak velkoformátové obrazy v černobílém provedení, v nichž se

specifické zabarvení sava stalo výrazovým prvkem při zobrazování motivů bouře.

4.2 Druhý deník: Krajiny a obloha olejovým pastelem

Druhý deník se více zaměřuje na tradiční zpracování krajiny s důrazem na dominantní motiv oblohy. Autorkou použitá technika olejového pastelu, umožnila detailně zachytit barevné přechody a jemné světelné změny odehrávající se na obloze. Tento deník obsahuje devět záznamů krajin a pět maleb oblohy, doplněných o texty psané tužkou. Tyto texty reflektují pozorované světelné a meteorologické jevy a vyjadřují autorčiny pocity, zejména ty spojené s bouřemi. Místa zaznamenaná v deníku jsou rovněž z autorčina blízkého okolí – zejména Prachatic a Husince, případně cest a výletů.

Malby olejovým pastelem jsou proloženy listy ručně vyráběného papíru. Ten vznikl recyklací starých novin a dalšího papíru, který byl nejprve roztrhán na malé kousky a na několik hodin namočen do teplé vody. Ke směsi bylo přidáno i malé množství tekutého lepidla, následně byl změklý papír rozmixován na jemnou kaši. Jelikož bylo žádoucí, aby výsledný papír byl opravdu tenký, bylo nutné kašovitou hmotu více naředit vodou a část papíroviny odebrat, jinak by se na sítu zachytilo příliš mnoho materiálu a výsledný papír by byl příliš silný a netvárný. Tenká vrstva této papíroviny se v sítu vysušila a byla vyklopena na bavlněný podklad, na němž dále vysychala. Po vyjmutí autorka ruční papír barvila kávou a černým čajem, aby dosáhla požadovaného odstínu.

Barevnost druhého deníku se odvíjela od podkladového papíru pro mastný pastel. Jedná se o kraftový papír zatónovaný do světle hnědé až béžové barvy, bylo tedy nutné, aby s ním odstín ručně vyrobeného papíru barevně korespondoval. Výsledné ruční papíry byly odlišné, ať už se jednalo o gramáž, nebo o barevnost. V původním záměru chtěla autorka vytvořit několik tenkých listů na proložení stran a zároveň tvrdý a silný papír na desky deníku. Nepodařilo se však vytvořit dostatečně silný papír, který by byl na desky vhodný. Proto se autorka rozhodla využít karton, na který ruční papír nalepila. Díky jeho dvoubarevnosti mohl být na deskách vytvořen motiv připomínající oblak, který esteticky navázal na hlavní téma deníku.

Jelikož ruční papír obsahuje fragmenty textu z papírové hmoty, z níž byl vytvořen, i v deníku se vyskytují slova související s tématem mraků. Jedná se o latinské názvy oblaků (viz kapitola č. 2), které odkazují k oblohám zachyceným uvnitř deníku a tematicky jej propojují s obsahem. Po zkompletování byl deník, kvůli své větší tloušťce, svázán koptskou vazbou[245]. Díky tomu je možné v něm listovat snadněji a zároveň nejsou tolik namáhány hřbety vložených listů. To zajišťuje trvanlivost a funkčnost celé knihy.

[245] První zmínky o této vazbě pochází z Egypta ze 4. století n. l. Díky tomu, že má svázaná kniha otevřený hřbet, lze vidět, jak byla sešívána. Koptská vazba je podobná japonské, ale jednotlivé složky jsou samostatné a poté sešité k sobě. Blok se tak skládá ze složek řazených za sebou. [Srov.] ĎUROVIČ, Michal. *Restaurování a konzervování archiválií a knih.* Litomyšl: Paseka, 2002, 350 s.

Závěr

Teoreticko-praktická diplomová práce *Bouře v krajinomalbě 20. století* nabízí přehled o reflexi tohoto tématu v umění 20. století. Zabývá se vývojem a proměnami krajinomalby v historickém kontextu i symbolikou bouřkových jevů. Na klíčové poznatky o vývoji krajinomalby a významu bouře v umění navazuje kapitola věnovaná meteorologii, která nahlíží na zvolené téma z vědecké perspektivy. Tato kapitola zdůrazňuje roli meteorologických poznatků, jež umožnily umělcům 20. století lépe porozumět atmosférickým procesům a přesněji zachytit jejich vizuální dynamiku ve svých dílech. Nedílnou součástí je i podkapitola o optických fenoménech pozorovatelných na obloze, jelikož počasí je komplexní téma, které je doprovázeno dalšími různými jevy.

Práce se zabývá tématem bouře jako prostředkem uměleckého vyjádření emocí, dramatických dějů a vztahu člověka k přírodě, a to nejen prostřednictvím malířského zpracování, ale i s ohledem na porozumění meteorologickým jevům a souvisejícímu společenskému kontextu.

Vybraní autoři 20. století, představeni v závěrečné kapitole, ilustrují rozmanité přístupy k zobrazování oblohy, mračen a bouří ve své tvorbě. Práce rozděluje autory podle jejich národnosti a zároveň stručně charakterizuje klimatické podmínky jednotlivých zemí, které mohly ovlivnit jejich tvorbu. Malíři se inspirovali dramatickými proměnami krajiny a přírodními jevy. V jejich dílech bouře symbolizovala nejen destrukci a chaos, ale také obnovu, sílu přírody a její vliv na člověka.

V práci je shrnut význam tohoto tématu v dějinách umění 20. století a je zdůrazněn i jeho mezioborový charakter, kdy se umění stává médiem, které spojuje estetiku, vědu a filozofii. Tímto přístupem otevírá nové možnosti zkoumání vztahu mezi přírodními procesy a jejich uměleckým ztvárněním, což může sloužit jako inspirace pro další studium nebo tvorbu.

V praktické části práce autorka využila získaných informací o meteorologii a krajinomalbě k realizaci dvou výtvarných deníků. Oba deníky spojuje okouzlení atmosférickými jevy, zejména jejich dynamikou, proměnlivostí a vlivem na krajinu. První deník zachycuje bouřkovou atmosféru skrze dramatické kontrasty a experimentální techniky, zatímco druhý se zaměřuje na tradičnější malířský přístup, jenž zdůrazňuje barevné a světelné

změny na obloze. Společně poskytují ucelený pohled na autorčinu tvůrčí reflexi přírodních jevů, vycházející z jejího pozorování a osobního prožitku.

Seznam použité literatury

AHERN, Jean-Yves. *Počasí, zemská atmosféra, srážky, meteorologie, klimatická pásma, životní prostředí*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2003. ISBN 80-7321-062-2.

ALLABY, Michael. *Tornáda a jiné extrémní projevy počasí*. Praha: Slovart, 2003. ISBN 80-7209-511-0.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2010. ISBN: 978-80-200-1909-7.

BALLARDINI, Andrea a kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015. ISBN 978-80-905875-4-0.

BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-8.

BEDNÁŘ, Jan. *Meteorologie: úvod do studia dějů v zemské atmosféře*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-653-5.

BEDNÁŘ, Jan. *Pozoruhodné jevy v atmosféře: atmosférická optika, akustika a elektřina*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989. ISBN 80-200-0054-2.

BELL, Julian. *Zrcadlo světa – Nové dějiny umění*. Argo. 2010. ISBN 978-80-257-0280-2.

BENEŠOVÁ, Naďa. *Malířské umění od A do Z: dějiny malířského umění od počátků civilizace*. Praha: Rebo Productions, 1995. ISBN 80-85815-20-6.

BENKE, Britta. *O´Keefe*. Benedikt Taschen Verlag, 2011. ISBN 978-3-8365-3188-7.

BEVAN, Nicholas. *Tematická encyklopedie Larousse: Sv. 1. Svět a lidé*. Praha: albatros, 1998. ISBN 80-00-00636-7.

BRDEK, Zdeněk. *Hodina vybraných kapitol z dějin umění III.* [přednáška]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích, obor Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání, 2023.

BRIGHT, Michael. *1000 divů přírody*. Praha: Reader's Digest Výběr, 2002. ISBN 80-86196-39-9.

BURROUGHS, William James. *Encyklopedie počasí*. 2. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2003. ISBN 80-7237-747-7.

BURROUGHS, William J. *Počasí.* Svojtka & Co.,1999. ISBN 80-7237-005-7.

BUCKLEY, Bruce a kolektiv. *Počasí – velký obrazový průvodce*. 1. vyd. Rebo, 2006, ISBN 80-7234-552-4.

COOPER, J. C. *Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0761-8.

DELANO, Marfé Ferguson. *Nebe*. Praha: Egmont ČR, 2001. ISBN 80-7186-586-9.
DEMPSEY, Amy. *Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním*. Praha: Slovart, 2002. ISBN 80-7209-402-5.
DIXON-GRAHAM, Andrew. *Příběh malířství: jak se dělalo umění*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-1348-4.
DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Svět křídel, 2022. ISBN 978-80-7573-095-4.
DVOŘÁK, Petr. *Atlas oblaků*. 1. vyd. Svět křídel, Cheb, 2016. ISBN 978-80-7573-007-7.
ĎUROVIČ, Michal. *Restaurování a konzervování archiválií a knih.* Litomyšl: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-383-6.
EXNER, Ivan a BALLARDINI, Andrea. *Světlo v obraze*. Spolek výtvarných umělců Mánes, 2017. ISBN 9788090651326.
FARTHING, Stephen; DYERA, Geoffa. *1000 obrazů, které musíte vidět*. Praha: Fortuna libri, 2007. ISBN 978-80-7321-297-1.
FOSTER, Hal. *Umění po roce 1900 – Modernismus, Antimodernismus, Postmodernismus*. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7.
GOMBRICH, Ernst, Hans. *Příběh umění*. Praha: Odeon, 1992. ISBN 80-207-0416-7.
GOMBRICH, Ernst, Hans. *Umění a iluze*. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-3031-7.
HAMILTON, James. *Turner.* New York: Random House, 2007. ISBN 978-0-8129-6791-3.
HLAVÁČEK, Luboš. *Jan Slavíček*. Praha: Odeon, 1980.
HRON, Josef. *Jak malovat krajinu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, SPN, 1978. ISBN n. č.
HUYGHE, René a AUBOYER, Jeannine. *Encyklopedie umění nové doby*. Praha: Odeon, 1974, ISBN n. č.
CHALUPECKÝ, Jindřich. *Obhajoba umění 1934–1948*. Praha: Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0322-2.
CHMELAŘOVÁ, Marcela. *Richard Fremund 1928–1969: Východočeská galerie v Pardubicích 11. 12. 2003 – 8. 2. 2004: Galerie výtvarného umění v Hodoníně 25. 2. – 18. 4. 2004: České muzeum výtvarných umění v Praze 28. 4. – 20. 6. 2004: katalog výstavy*. V Pardubicích: Východočeská galerie, 2003. ISBN 80-85112-42-6.
JOHNSON, Paul. *Dějiny umění: Nový pohled*. 1. vyd. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1320-2.

LYNCH, John. *Počasí*. Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0939-X.
MALÍKOVÁ, Iva. *The Art Book-Encyklopedie výtvarného umění*. Brno: Computer Press, 2003. ISBN 80-251-0014-6.
MEURIS, Jacques. *Magritte.* Benedikt Taschen Verlag, 1998. ISBN 3-8228-7215-6.
MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.
MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 2003. ISBN 978-80-85970-73-9.
MRÁZ, Bohumír. *Encyklopedie světového malířství*. Praha: Academia, 1988.
MUZIKA, František. *František Muzika (1900–1974): obrazy, kresby, scénické návrhy, knižní grafika: Valdštejnská jízdárna, září–říjen 1981*. Praha: Národní galerie, 1981.
NEDVĚD, Tomáš – kolektiv autorů. *Slavné obrazy: Mistrovská díla v souvislostech*. Universum, 2019. ISBN 978-80-7617-785-7.
NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: k fenomenologii architektury*. Praha: Odeon, 1994. ISBN 80-207-0241-5.
NOVÁK, Luděk. *Století moderního malířství 1865–1965*. Praha: Orbis, 1965. ISBN n. č.
PEČINKOVÁ, Pavla. *Josef Lada*. Praha: Gallery, 1998. ISBN 80-86010-13-9.
PIOJÁN, José. *Dějiny umění 8*. Praha: Odeon, 1981. ISBN n. č.
PLUMB, John H. *Renesance*. Praha: Odeon, 1969. ISBN n. č.
PODZIMEK, Josef. *Fysika oblaků a srážek*. 1. vyd. Praha: Čs. Akademie věd, 1959. ISBN n. č.
PODZIMKOVI, Diana a Jan. *Ilustrovaný příběh umění*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-3181-5.
RAKUŠANOVÁ, Marie. *!Křičte ústa! Předpoklady expresionismu*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1501-9.
ROUSOVÁ, Hana. *Konec avantgardy*? Praha: Arbor vitae, 2011. ISBN 978-80-87164-64-8.
ROTH, Günter D. *Malá encyklopedie počasí – jak porozumět počasí a meteorologickým předpovědím*. Praha: Knižní klub, 2000. ISBN 80-242-0228-X.
ŘEPA, Karel; POSPÍŠIL, Aleš; DUCHKOVÁ, Zuzana; FILIP, Michal. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. Olomouc: ČŠ INSEA, 2020. ISBN 978-80-904268-5-6.
SACKETT, Elisabeth; BARRETT, Norman S.; JONES, Hannah Kate. *Ilustrovaný atlas světa.* Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01619-2.

SOUTER, Gerry. *American Realism*. Parkstone Pr, 2009. ISBN 978-1-84484-575-0.
STADLER, Wolfgang. *Lexikon der Kunst: Malerei, Architektur, Bildhauerkunst*. Freiburg Basel Wien: Herder, 1989. ISBN 3-451-20668-6.
STURGIS, Alexander. *Jak rozumět obrazům: malby a jejich náměty*. Slovart, 2006. ISBN 80-7209-786-5.
SUCKALE, Robert a WUNDRAM, Manfred. *Masterpieces of western art: A history of art in 900 individual studies From the Gothic to the Present Day*. Taschen America Llc, 2002. ISBN 3-8228-1887-9.
SYLVESTER, David. *Magritte*. Glb Parkland Vlgsges. MbH, 2009. ISBN 13: 9783893400812.
TEIGE, Karel. *Deníky 1912–1925*. Akropolis, 2022. ISBN 9788074704161.
TERRASSE, Antoine. *Bonnard-The colour of daily Life.* Thames Hudson, 2001. ISBN 10: 0500301034.
TOPOĹSKÁ, Lucy; VÁCLAVEK, Ludvík; PÁTKOVÁ, EVA. *Slovník světového malířství*. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0023-4.
TVERSKOJ, P. N. *Optické, elektrické a akustické jevy v atmosféře*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1955.
VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon – 3000 pranostik*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0984-1.
VÁVRA, Jiří. *Od impresionismu k postmoderně: dějiny vizuálního umění*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001. ISBN 80-7182-120-9.
VIGUÉ, Jordi. *Mistři světového malířství.* Rebo Productions, 2004. ISBN 80-7234-304-1.
VONDRÁČEK, Vladimír. *Minimum o počasí*. Praha: Olympia, 2000. ISBN 80-7033-685-4.
WEGE, Karla. *Počasí – vichry, hurikány, tornáda*. Praha: NS Svoboda, 2000. ISBN 80-205-1013-3.

Citace webových zdrojů

Aukční Galerie Platýz. *Karel Souček*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-14]. Dostupné z: Karel Souček (Bor) « Autoři « Aukční Galerie Platýz.

Cleveland Museum of Art. *The Pink Cloud – Henri Edmond Cross*. [online]. 2020 [cit. 2025-01-01]. Dostupné z: The Pink Cloud | Cleveland Museum of Art

Collectiveweather.com. *weather in art and literature how artists have captured the elements* [online]. 2024 [cit. 2024-09-11]. Dostupné z Weather in Art and Literature: How Artists Have Captured the Elements – Collective Weather.

Česká meteorologická společnost (ČMeS). *Elektronický meteorologický slovník*. [online]. 2017 [cit. 2024-15-04]. Dostupné z: http://slovnik.cmes.cz/heslo/2307.

Česká biblická společnost. *Genesis 9, 12n*. [online]. 2024 [cit. 2024-27-08]. Dostupné z biblenet.cz | bible online | český ekumenický překlad, Bible kralická.

GARIFF, David. *National Gallery of Art Talks: Weather in art: From symbol to science* [online]. 2020 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z David Gariff on Weather in Art: From Symbol to Science – YouTube.

Georgia O'Keefe. net. *Sky above clouds*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: https://www.georgiaokeeffe.net/sky-above-clouds-iv.jsp.

HALADA, Andrej. *Reflex-Česká idyla jednookého malíře*. [online]. 2010 [cit. 2025-02-11]. Dostupné z: https://www.reflex.cz/clanek/zivot-a-styl/37316/ceska-idyla-jednookeho-malire.html?utm_source=chatgpt.com ISSN 0862–6634.

Invaluable.com. Clouds Cozens Alexander [online]. 2024 [cit. 2025-02-26]. Dostupné z: Sold at Auction: Alexander Cozens, Clouds.- [Cozens (Alexander)] [A new method of assisting the invention in drawing original compositions of landscape], 20 etched illustrations, rare, no printer, [1785].

JUSZCZYK, Sandra. *DailyArt magazine: Clouds in Art—Stratus, Cumulus, Cirrus, and Many More!* [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Clouds in Art—Stratus, Cumulus, Cirrus, and Many More! | DailyArt Magazine.

MESSINGER, Lisa. *Georgia O'Keeffe (1887–1986) in Heilbrunn Timeline of Art History*. New York: The Metropolitan Museum of Art [online]. 2004 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z:http://www.metmuseum.org/toah/hd/geok/hd_geok.htm

Metropolitan Museum of Art. *Henri Edmond Cross – Landscape with stars*. [online]. 2020 [cit. 2025-01-01]. Dostupné z: Henri-Edmond Cross (Henri-Edmond Delacroix) | Landscape with Stars | The Metropolitan Museum of Art

WMO Polar Aurora. *In International Cloud Atlas* [online]. 2017 [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: https://cloudatlas.wmo.int/polar-aurora.html.
Thyssen-Bornemisza National Museum. *Nolde-Summer clouds*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Summer Clouds – Nolde, Emil. Museo Nacional Thyssen-Bornemisza.
Saint Louis Art Museum. *Red Evening Sky*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Dostupné z: Red Evening Sky – Saint Louis Art Museum.
NGP. Sbírky NGP. [online]. 2024 [cit. 2024-12-04]. Emil Nolde – Večerní slunce | Národní galerie Praha – sbírky.
Weather in art and Literature. *Collective Weather* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z:
Weather in Art and Literature: How Artists Have Captured the Elements – Collective Weather.
Art Institut Chicago. *Artworks – sky above clouds*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Obloha nad mraky IV | Institut umění v Chicagu.
SOLANA, Guillermo. *Museo Nacional Thyssen-Bornemisza* [online]. 2022 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Sunlight – Bonnard, Pierre. Museo Nacional Thyssen-Bornemisza.
Christieś. *Impresionist* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Pierre Bonnard (1867–1947) Ciel d'orage sur Cannes | Christie's.
Stephen Ongpin Fine Art. *Pierre Bonnard*. [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Pierre BONNARD | Study of Sea and Sky.
GalleryThane. *Zdzislaw Jasiński* [online]. 2024 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: Tempest, Zdzislaw Jasiński Fine Art Print – GalleryThane.
ATTIS Art Gallery. *Zdzislaw Jasiński* [online]. 2003 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: JASIŃSKI Zdzislaw – ATTIS Art Gallery
MDPI. *Cloudscapes over the Baltic Sea–Cloud Motifs in Finnish, Swedish, German, Russian, Polish, Lithuanian, and Latvian Symbolic Landscape Painting around 1900* [online]. 2023 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Cloudscapes over the Baltic Sea–Cloud Motifs in Finnish, Swedish, German, Russian, Polish, Lithuanian, and Latvian Symbolic Landscape Painting around 1900.
Amuze Art Lectures. *Tempest by Zdzislaw Jasiński* [online]. 2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: Tempest (1925) by Zdzislaw Jasiński.
MILLEQUADRI, Sigfrido. *1000quadri.* [online]. 2020–2024 [cit. 2024-16-12]. Dostupné z: Sigfrido Millequadri (@1000quadri) • Fotky a videa na Instagramu
Tate.org.uk. *Artworks Cozens* [online]. 2024 [cit. 2025-02-26]. Dostupné z: '22. Half Cloud Half Plain, the Clouds Lighter than the Plain Part, and Darker at the

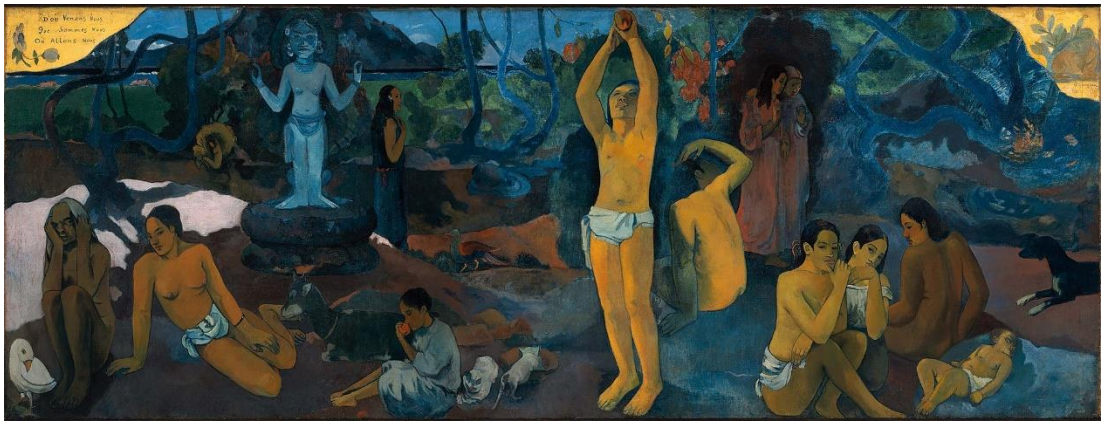
Top than the Bottom. The Tint Twice Over in the Plain Part, and Once in the Clouds', Alexander Cozens | Tate.
The Clark Art Institute. *Winslow Homer – Summer Squall*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-13]. Dostupné z: Summer Squall.
European Arts Investments s.r.o. *Fremund Richard*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-14]. Dostupné z: European Arts: aukční síň | galerie | aukce obrazů | výtvarné umění.
Obletsvet.cz. *Počasí Brusel*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-16]. Dostupné z: Počasí Brusel – všechny informace.
Slunecno.cz. *Počasí Polsko.* [online]. 2025 [cit. 2025-01-15]. Dostupné z: Počasí Polsko – aktuální a dlouhodobá předpověď - Slunecno.cz.
Katedra geografie UPOL. *Klimatické poměry území České republiky*. [online]. 2025 [cit. 2025-01-16]. Dostupné z: GCZ_Klima.pdf.

Seznam příloh

Obrazový materiál k teoretické části……73
Fotodokumentace k praktické části……93

Přílohy

Přílohy I. obrazový materiál k teoretické části

Obr. 1: Paul Gauguin, *Odkud přicházíme? Co jsme? Kam jdeme?* (1897)

Obr. 2: Hieronymus Bosch, *Zahrada pozemských rozkoší* (1503–1504)

Obr. 3: Rembrandt van Rijn, *Bouře na Galilejském moři* (1633)

Obr. 4: Giorgione, *Bouře* (1508–1509)

Obr. 5: Aelbert Cuyp, *Dordrecht v bouři* (1650)

Obr. 6: Alexander Cozens, *Nová metoda napomáhání vynálezu při kreslení originálních kompozic krajiny* (1785)

Obr. 7: William Turner, *Sněhová bouře: Parník u ústí přístavu* (1842)

Obr. 8: Thomas Cole, *Pohled z hory po bouřce* (1836)

Obr. 9: Frederic Church, *Západ slunce nad údolím Hudsonu* (1870)

Obr. 10: Cirrus

Obrázek 11: Cirrostratus

Obr. 12: Cirrocumulus

Obr. 13: Altocumulus

Obr. 14: Altostratus

Obr. 15: Cumulus

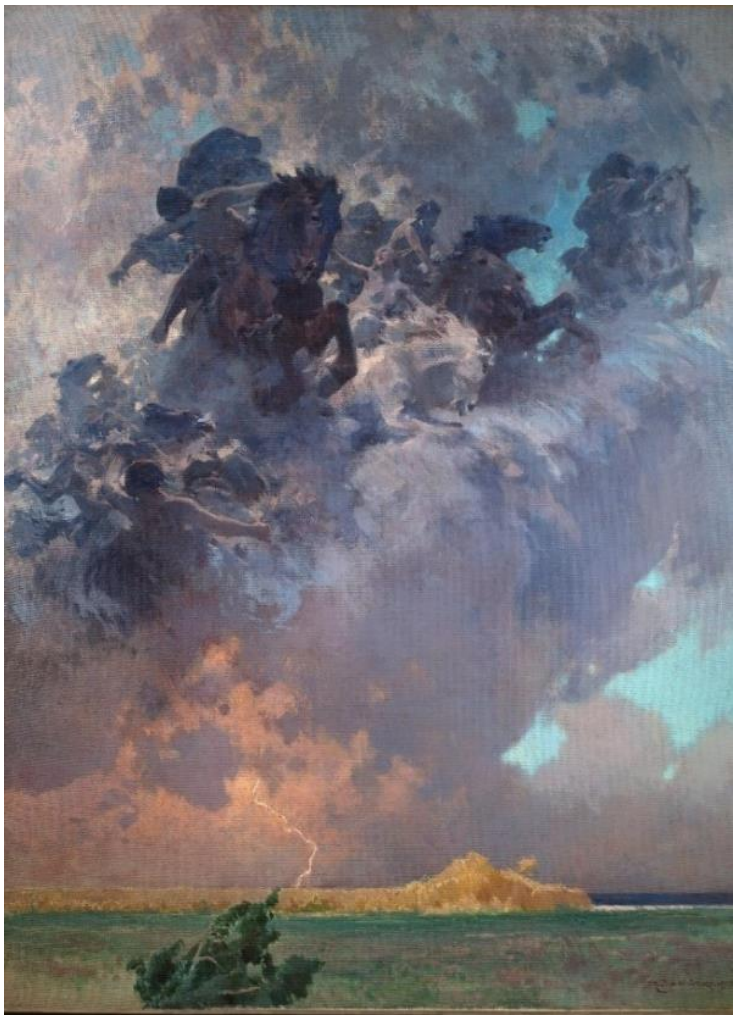
Obr. 16: Stratocumulus

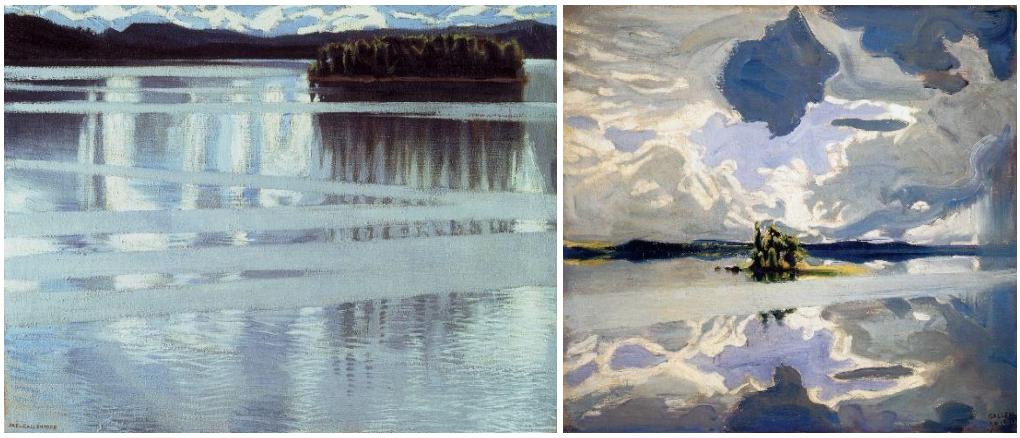
Obr. 17: Cumulonimbus

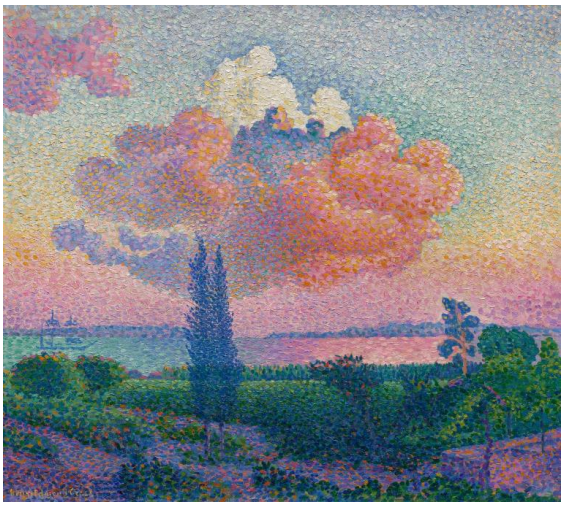
Obr. 18: Nimbostratus

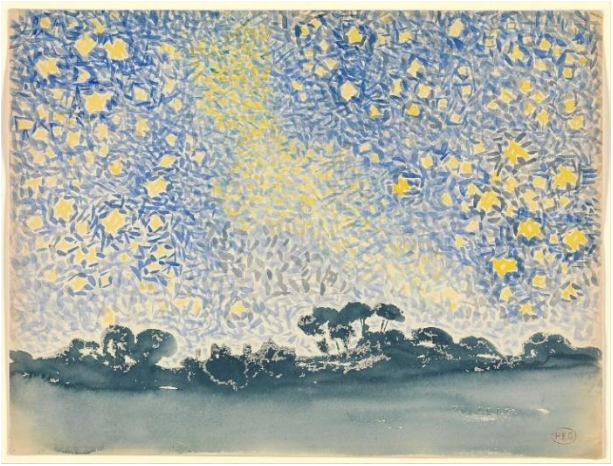
Obr. 19: Zdzislaw Jasiński, *Bouře* (1925)

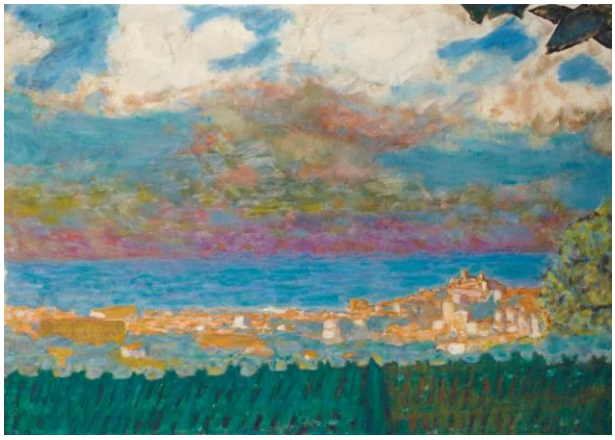
Obr. 20: Akseli Gallen-Kallela, ze série *Jezero Keitele* (1904)

Obrázek 21: Henri – Edmond Cross, *Růžový oblak* (1896)

Obr. 22: Henri – Edmond Cross, *Krajina s hvězdami* (1908)

Obr. 23: Pierre Bonnard, *Bouřlivé nebe nad Cannes* (1945)

Obr. 24: Pierre Bonnard, *Studie moře a oblohy* (počátek 30. let 20. století)

Obr. 25: Maurice de Vlaminck, *Domy v polích* (kolem roku 1950)

Obr. 26: Maurice de Vlaminck, *Přímořská krajina v Normandii (1940)*

Obr. 27: Maurice de Vlaminck, *Vlna* (1936)

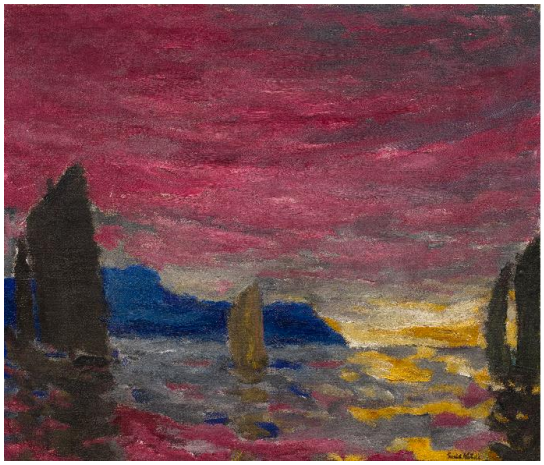
Obr. 28: Maurice de Vlaminck, *Přístav* (1930–1940)

Obr. 29: Emil Nolde, *Moře u Alsenu* (1910)

Obr. 30: Emil Nolde, *Letní mraky* (1913)

Obr. 31: Emil Nolde, *Rudá večerní obloha* (1915)

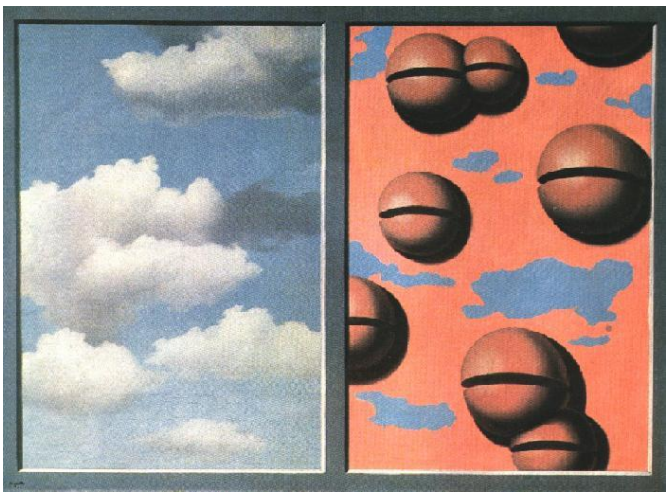
Obr. 32: Emil Nolde, *Večerní slunce* (1920)

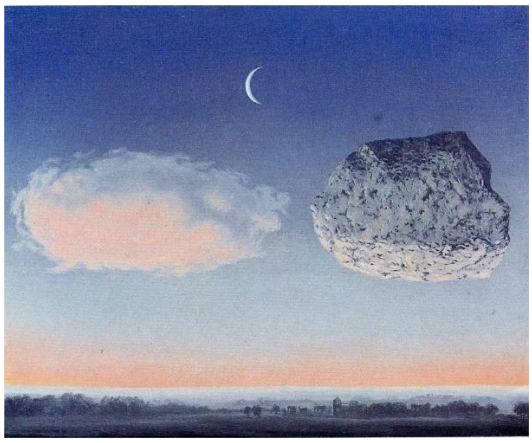
Obr. 33: Emil Nolde, *Rozbouřené moře* (1925–1930)

Obr. 34: René Magritte, *Nebeské svaly* (1930)

Obr. 35: René Magritte, *Růžové zvonky, roztrhaná obloha* (1930)

Obr. 36: René Magritte, *Bitva na řece Argonne* (1959)

Obr. 37: René Magritte, *Struny srdce* (1960)

Obr. 38: René Magritte, *Velká rodina* (1963)

Obr. 39: Winslow Homer, *Letní bouře* (1904)

Obr. 40: Georgia O'Keefe, *Úsvit s mráčky* (1916)

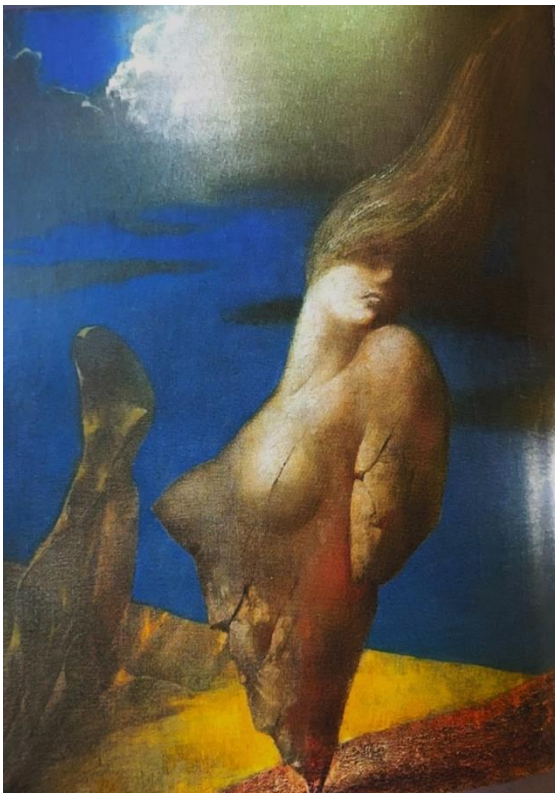
Obr. 41: Georgia O'Keefe, *Nebe nad mraky IV* (1965)

Obr. 42: Karel Boháček, *Bouře v horách* (1886–1928)

Obr. 43: Josef Lada, *Před bouří* (1945)

Obr. 44: František Muzika, *Vichřice* (1949)

Obr. 45: Jan Slavíček, *Krajina před bouří* (nedatováno)

Obr. 46: Jan Slavíček, *Krajina s mrakem* (1920)

Obr. 47: Jan Slavíček, *Orání před bouří* (1917)

Obr. 48: Jan Slavíček, *Česká krajina* (1941)

Obr. 49: Karel Souček, *Před bouří* (1972)

Obr. 50: Karel Souček, *Léto před bouří* (1973)

Obr. 51: Richard Fremund, *Bouře nad kopcem* (1950)

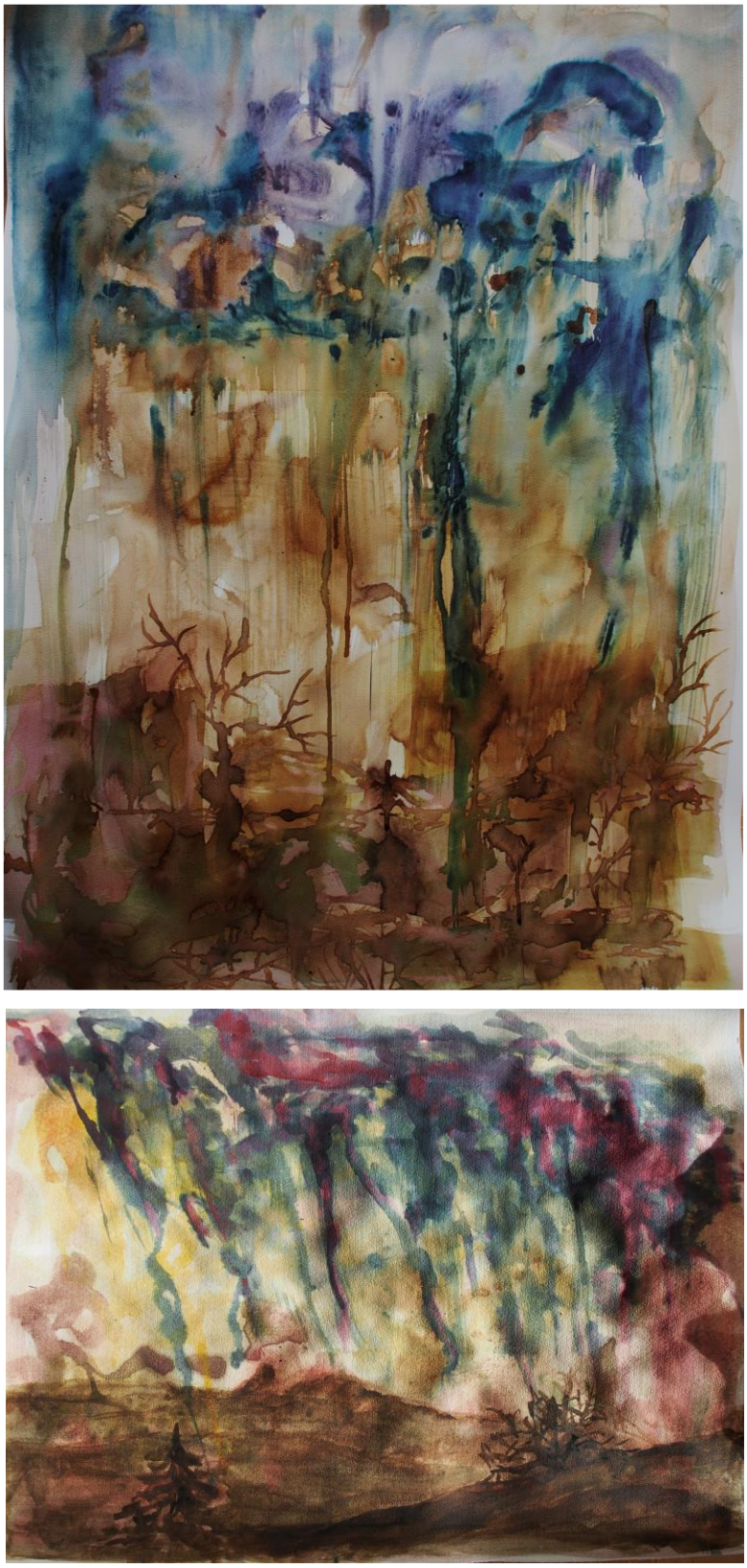
Přílohy II. fotodokumentace k praktické části

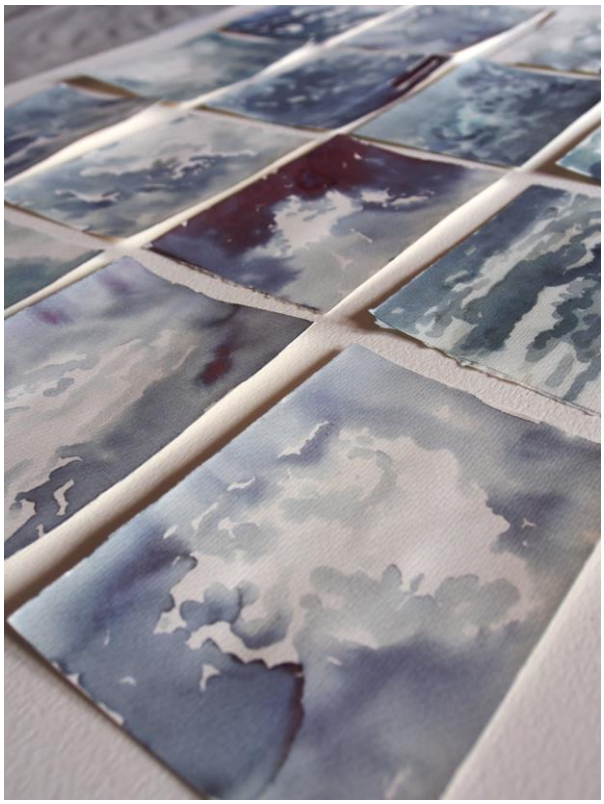

Obr. 1: Experimenty s přírodními inkousty

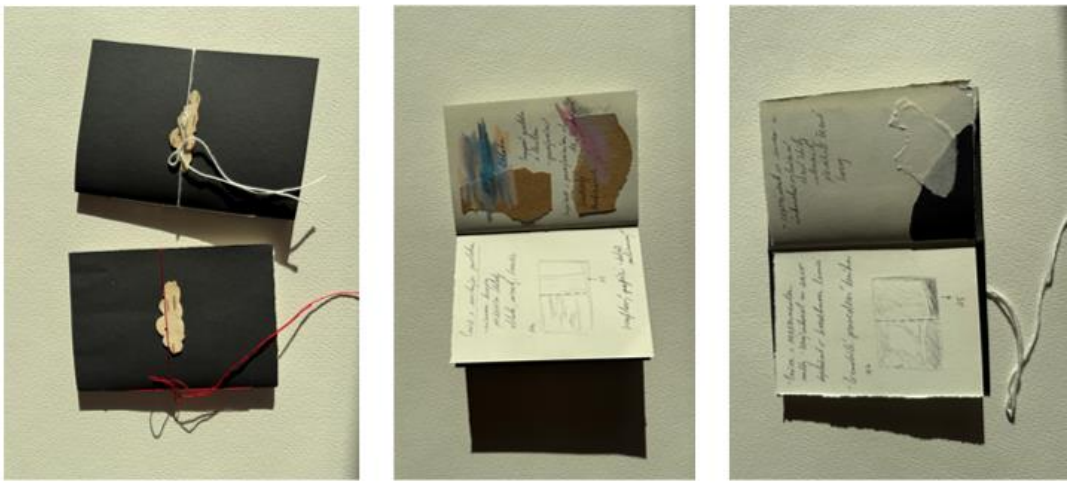

Obr. 2: Prvotní zachycení deště

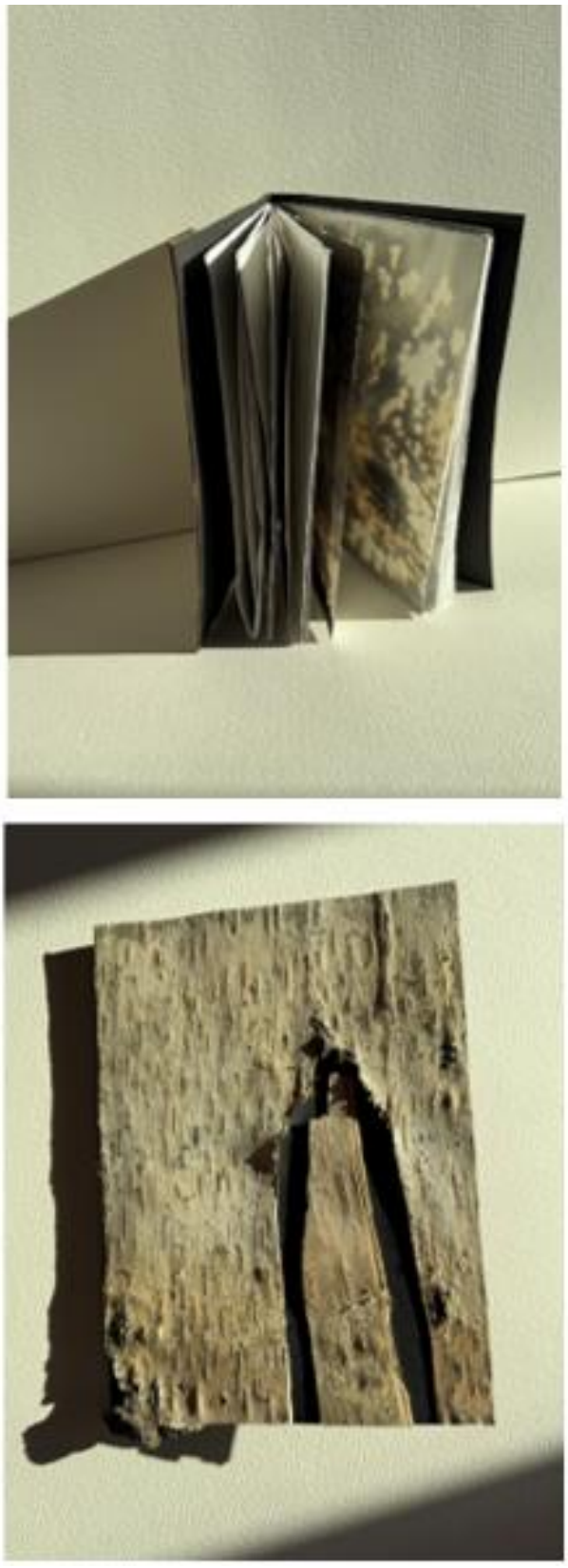
Obr. 3: Studie mraků

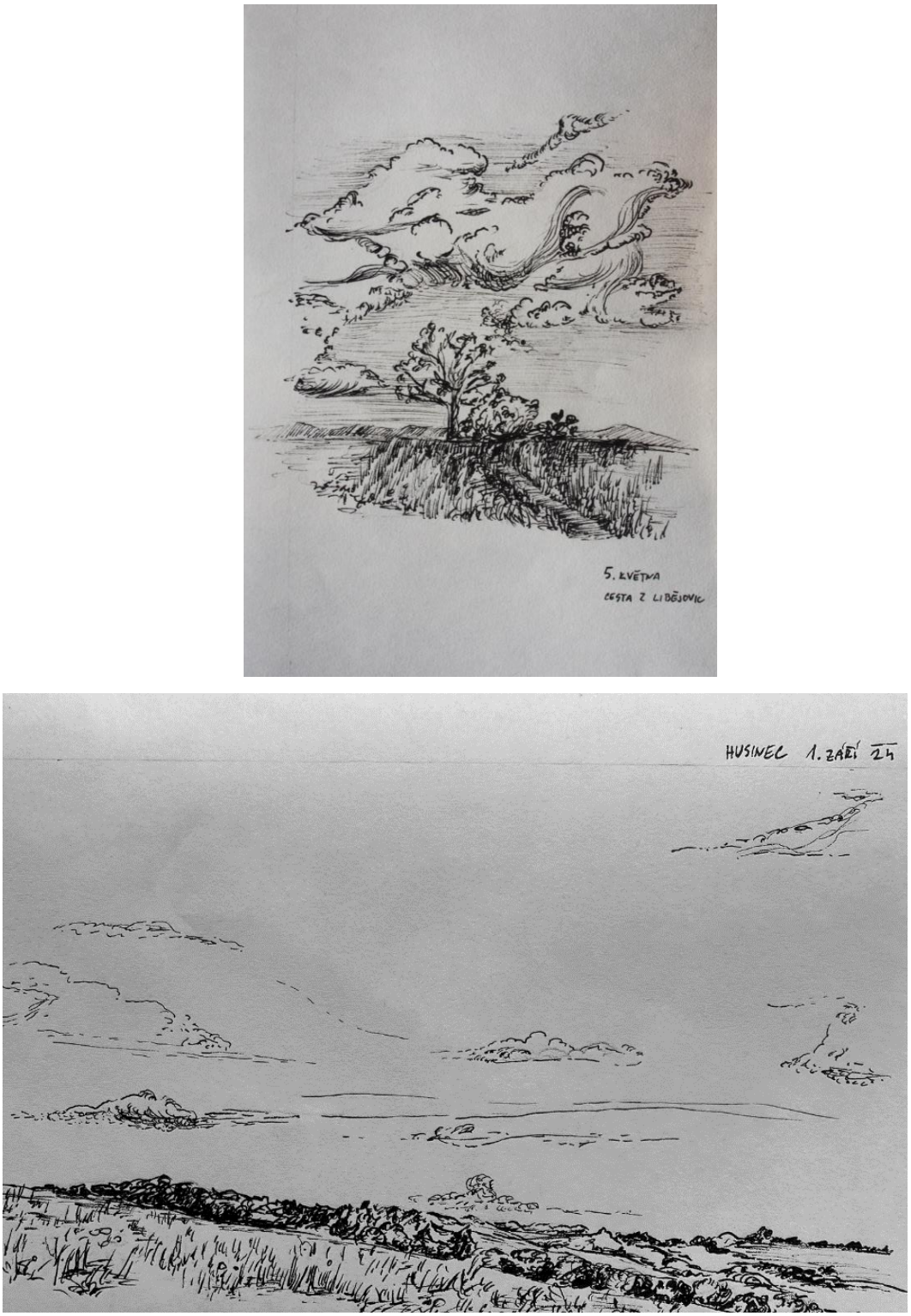
Obr 4: Přípravný deník k realizaci finální formy

Obr. 5: Výběr materiálu

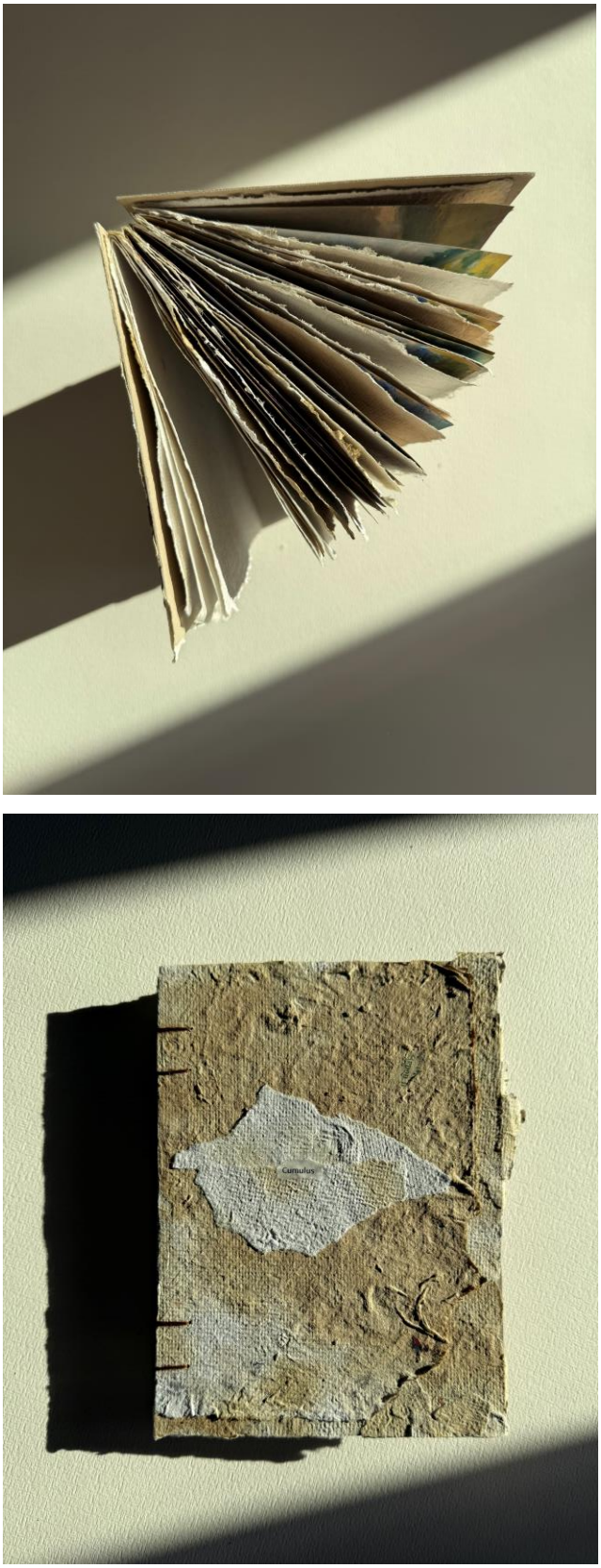
Obr. 6: Realizace prvního deníku. A5

Obr. 7: Doprovodné kresby v deníku

Obr. 8: Malby inkoustem a savem v deníku

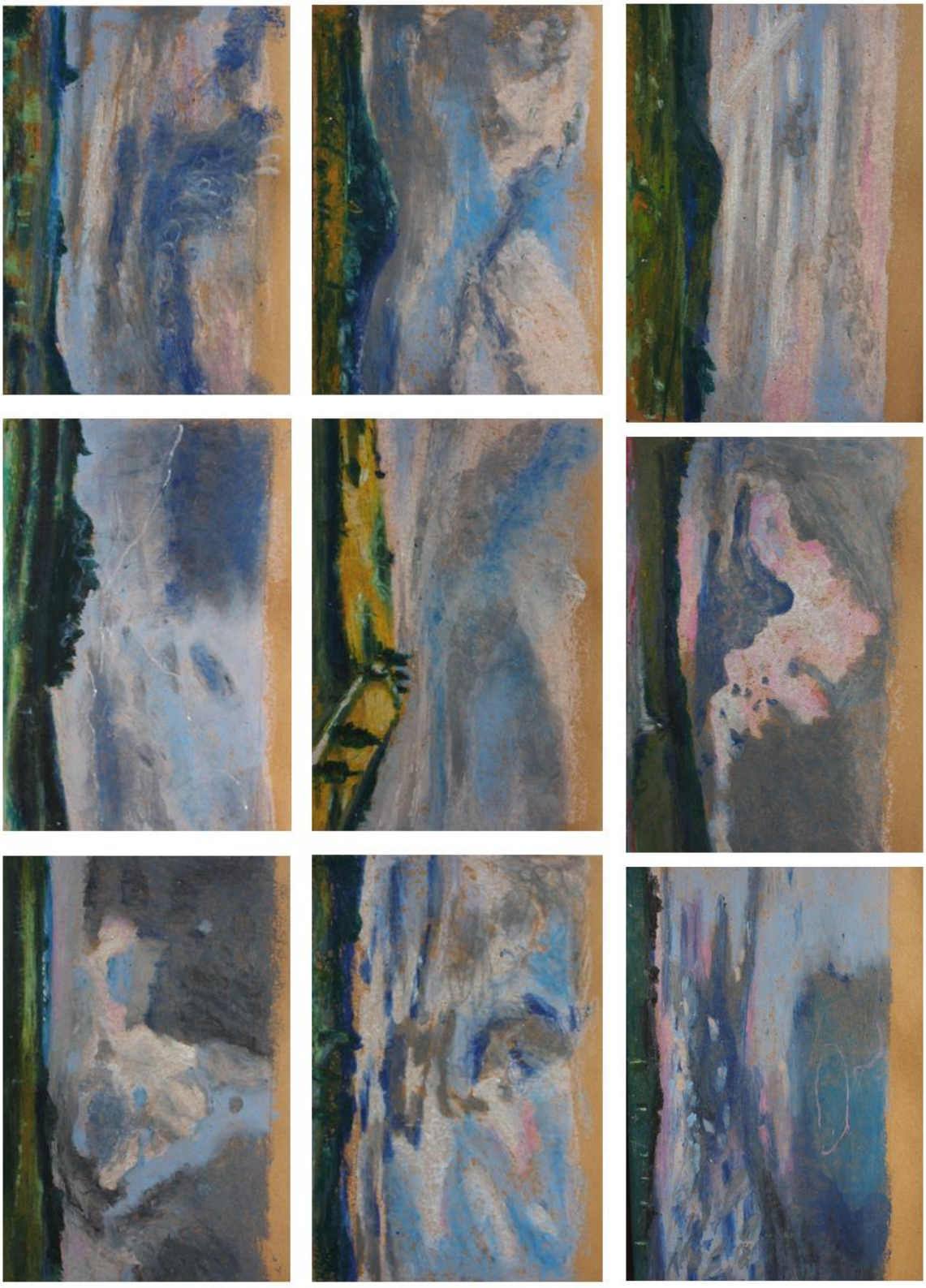
Obr. 9: Realizace druhého deníku, A5

Obr. 10: Příprava materiálu a výroba ručního papíru

Obr. 11: Olejový pastel a tužka

Obr. 12: Obloha a krajina olejovým pastelem

Obr. 13: Malba savem a inkoustem, A1

Obr. 14: Malba savem a inkoustem, A1

Obr. 15: Malba savem a inkoustem, A1

Zdroje příloh

Přílohy I.

Obr. 1: Paul Gauguin – D'ou venons-nous – Odkud přicházíme? Co jsme? Kam jdeme? – Wikipedie

Obr. 2: Zahrada pozemských rozkoší – Wikipedie

Obr. 3: Bouře na Galilejském jezeře by Rembrandt van Rijn via DailyArt mobile app

Obr. 4: BECKETT, Wendy. 1000 nejkrásnějších obrazů historie. Praha: Knižní klub, 2001, 167 s.

Obr. 5: Modern & Contemporary Art for Sale in Online Auctions - Catawiki

Obr. 6: '22. Half Cloud Half Plain, the Clouds Lighter than the Plain Part, and Darker at the Top than the Bottom. The Tint Twice Over in the Plain Part, and Once in the Clouds', Alexander Cozens | Tate

Obr. 7: MALÍKOVÁ, Iva. *The Art Book-Encyklopedie výtvarného umění*. Brno: Computer Press, 2003, 466 s.

Obr. 8: Thomas Cole | View from Mount Holyoke, Northampton, Massachusetts, after a Thunderstorm—The Oxbow | American | The Metropolitan Museum of Art

Obr. 9: Frederic Edwin Church | Sunset across the Hudson Valley | American | The Metropolitan Museum of Art

Obr. 10–18: Fotografie autorky

Obr. 19: Cloudscapes over the Baltic Sea–Cloud Motifs in Finnish, Swedish, German, Russian, Polish, Lithuanian, and Latvian Symbolic Landscape Painting around 1900

Obr. 20: Lake Keitele | Akseli Gallen-Kallela

Obr. 21: The Pink Cloud | Cleveland Museum of Art

Obr. 22: Henri-Edmond Cross (Henri-Edmond Delacroix) | Landscape with Stars | The Metropolitan Museum of Art

Obr. 23: Pierre Bonnard (1867-1947) , Ciel d'orage sur Cannes | Christie's

Obr. 24: Pierre BONNARD | Study of Sea and Sky

Obr. 25: Pin page

Obr. 26-28: Sigfrido Millequadri (@1000quadri) • Fotky a videa na Instagramu

Obr. 29: Emil Nolde Paintings, Bio, Ideas | TheArtStory.

Obr. 30: Emil Nolde German Expressionism

Obr. 31: Red Evening Sky - Saint Louis Art Museum

Obr. 32: Emil Nolde - Večerní slunce | Národní galerie Praha - sbírky

Obr. 33: Stormy sea - Emil Nolde - WikiArt.org

Obr. 34: The muscles of the sky, 1927 - Rene Magritte - WikiArt.org

Obr. 35: Pink Belles, Tattered Skies, 1930 - Rene Magritte - WikiArt.org

Obr. 36: the-battle-of-the-argonne-rene-magritte-1959 - Totally History

Obr. 37: René Magritte - La corde sensible, 1960

Obr. 38: The Big Family - Rene Magritte | Wikioo.org - The Encyclopedia of Fine Arts

Obr. 39: The Lord of the Storms

Obr. 40: Sunrise and Little Clouds No. II, 1916 by Georgia O'Keeffe - Paper Print - Georgia O'Keeffe Museum Custom Prints - Custom Prints and Framing From the Georgia O'Keeffe Museum

Obr. 41: Sky Above Clouds IV, 1965 - Georgia O'Keeffe - WikiArt.org

Obr. 42: ars est celare artem: Photo

Obr. 43: PEČINKOVÁ, Pavla. *Josef Lada*. Praha: Gallery, 1998, 130 s.

Obr. 44: BALLARDINI, Andrea Louis – kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 580 s.

Obr. 45: Slavíček Jan - Krajina před bouří - Ze soukromých sbírek (500 položek) - Livebid.cz

Obr. 46: EXNER, Ivan a BALLARDINI, Andrea. *Světlo v obraze*. Spolek výtvarných umělců Mánes, 2017, 430 s.

Obr. 47: HLAVÁČEK, Luboš. *Jan Slavíček*. Praha: Odeon, 1980, 49 s.

Obr. 48: HLAVÁČEK, Luboš. *Jan Slavíček*. Praha: Odeon, 1980, 129 s.

Obr. 49: Souček (Bor) Karel | Před bouří (VELKÝ FORMÁT) - 21. eAukce výtvarného umění a starožitností - Livebid.cz

Obr. 50: BALLARDINI, Andrea a kolektiv autorů. *Má vlast – pocta české krajinomalbě*. Praha: S. v. u. Mánes, 2015, 649 s.

Obr. 51: European Arts: aukční síň | galerie | aukce obrazů | výtvarné umění

Přílohy II.

Obr. 1–15: Fotografie autorky.